

Institutul
Național al
Justiției

Promoția a cincea

(1 octombrie 2011 – 31 martie 2013)

O fotografie comună cu formatorii și invitații de onoare la ceremonia de absolvire

Candidați la funcția de judecător

Veronica Jomiru-Niculiță
Vladislav Holban
Elena Solomon
Corneliu Crețu
Maria Cozma
Lucia Bagrin
Gheorghe Stratulat
Nicolae Suvac
Olga Cernei
Vitalie-Silviu Midrigan
Petru Harmaniu
Nicolae Stratan
Mihaela Grosu
Natalia Berbec

Candidați la funcția de procuror

Aliona Lașcu
Ecaterina Balan
Eugeniu Șlicari
Stanislav Monastîrschi
Vasile Plevan
Viorel Gaina
Maria Vulpe
Vitalie Lungu
Lilia Sârbu
Grigore Belîi
Alexandru Plîngău
Natalia Ababii
Alexandru Morgun
Vasile Oanța
Vadim Bejan

Revista Institutului Național al Justiției

(publicație științifico-practică, informativă și de drept)

nr. 2 (25), 2013

Fondator:

Institutul Național al Justiției

Certificatul de înregistrare nr.5505 din 08.11.2006

Redactor-șef:

Gheorghe Budeanu

Colegiul de redacție:

Anastasia PASCARI, Director executiv al Institutului Național al Justiției**Andrei SMOCHINĂ**, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Academia de Științe a Moldovei, Institutul de Istorie, Stat și Drept**Gheorghe COSTACHI**, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Academia de Științe a Moldovei, Institutul de Istorie, Stat și Drept**Valeria ȘTERBET**, doctor în drept, judecător la Curtea Constituțională, formator INJ**Sergiu BĂIEȘU**, doctor în drept, decanul Facultății de Drept, USM**Sergiu BRÎNZĂ**, doctor habilitat în drept, profesor universitar, șef Catedră Drept Penal și Criminologie, USM, formator INJ**Elena BELEI**, doctor în drept, șef Catedră Drept Procesual Civil, USM, formator INJ**Igor DOLEA**, doctor în drept, membru al Consiliului Superior al Magistraturii**Eduard ABABEI**, Președintele Consiliului INJ, vicepreședintele Curții de Apel Bălți**Mihai POALELUNGI**, doctor în drept, Președintele Curții Supreme de Justiție**Dumitru VISTERNICEAN**, membru al Consiliului Superior al Magistraturii, formator INJ

Foto:

Stela CIOCANU

Editură și tipar:

Casa Editorial-Poligrafică „Bons Offices”

Datele Institutului:

MD 2004. Moldova, Chișinău

str. S. Lazo, 1

tel: 022 232-700, fax: 022 232-755

e-mail: inj@inj.gov.md

www.inj.md

Tiraj:

300 exemplare

Redacția nu-și asumă responsabilitatea pentru opiniile, sugestiile și concluziile exprimate de autorii materialelor cu caracter științific.

Distribuire gratuită

© Revista Institutului Național al Justiției

SUMAR**INVITATUL NOSTRU***Corneliu Gurin*

„Independența Procuraturii înseamnă subordonare Constituției și Legii” 2

VIAȚA INJ: CRONICA EVENIMENTELOR

INJ semnează noi acorduri de colaborare.....6-11

RELAȚII INTERNAȚIONALE

Moldova și Georgia au finalizat un proiect de instruire în domeniul migrației 12-14

ACTIVITATEA CONSILIULUI INJ

Au fost aprobate rezultatele examenelor de absolvire 201315

FORMARE ÎNȚĂLĂ

Institutul Național al Justiției a lansat o nouă promoție de absolvenți 16-18

FORMARE CONTINUĂ

Procedura unitară de instrumentare a cazurilor de încălcare a drepturilor omului în regiunea transnistreană 19-25

ECUSOANE*Mariana Pitic*

INJ trebuie să devină un centru unic de formare a profesioniștilor din sectorul justiției26

TRIBUNA CU OPINII*Dumitru Postovan*

Formele alternative de soluționare a litigiilor – parte componentă a reformei sectorului justiției27

DOCTRINA*Elena Belei*

Probleme de reglementare și aplicare a normelor procesuale privind asigurarea acțiunii civile29

Gheorghe Baciu

Efectele traumelor psiho-emoționale în aspect medico-social și juridic35

Alexandru Cuznețov, Maria Cozma

Conceptul formelor de realizare a hotărârilor judecătorești, ca modalitate de realizare a dreptului38

Vasile Cretu

К вопросу о правовой сущности судебного производства об одобрении принудительного психиатрического обследования или госпитализации лица в психиатрический стационар и о его месте в системе видов гражданского судопроизводства42

Sergiu Furdui

Mesaj și considerente la „Probleme de drept și soluții din activitatea judecătorească”51

AGENDA NORMATIVĂ

Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la practica aplicării de către instanțele de judecată a legislației procedurale la examinarea pricinilor civile în ordine de revizuire”54

COLOANA REDACTORULUI*Gheorghe Budeanu*

O nedumerire prin labirinturile reformei60

INVITATUL NOSTRU

*Corneliu Gurin,
Procurorul General al Republicii Moldova:*

„INDEPENDENȚA PROCURATURII ÎNSEAMNĂ SUBORDONARE CONSTITUȚIEI ȘI LEGII”

- Domnule Corneliu Gurin, propunerea și alegerea Dumneavoastră pe post de Procuror General a fost o surpriză chiar și pentru mulți dintre procurori. Dacă ați reușit să vă acomodați în noua funcție, cum credeți: are Procuratura capacități interne pentru a urgenta transformările programate în Strategia de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016 sau mai există anumite piedici pe această cale și, pentru a le înlătura, va trebui să demonstrați voință și tărie de caracter, inclusiv la respectarea imparțialității politice?

- Surpriza sper să mai fie, chiar și pentru acei care au fost surprinși de numirea mea, dar îmi doresc să fie surprize plăcute, mai ales pentru acei care își desfășoară activitatea cu profesionalism și implicare. În ceea ce privește reformarea Procuraturii, ea nu ține doar de voința mea și a colectivului, ci și de anumiți factori externi, depinde

și de voința politicienilor, depinde și de sprijinul financiar pe care îl vom avea. Ceea ce însă putem face cu siguranță este să demarăm procesul de reformă, să demonstrăm prin acțiuni concrete că există voință pentru reformarea instituției și abia apoi să cerem sprijin financiar de la partenerii de dezvoltare.

Avem două probleme mari în calea reformării instituției. Una este reprezentată de lipsa banilor pentru dotare și pentru o remunerare corespunzătoare. Pe de altă parte, avem și o problemă de mentalitate, pe care însă o putem rezolva printr-o comunicare activă pe interior. Ambele probleme pot fi depășite, dacă muncim. Nu sunt însă un visător naiv să cred că putem reforma Procuratura doar cu schimbări organizatorice, e nevoie de schimbări fundamentale în ceea ce privește organizarea structurilor responsabile de combaterea criminalității și condițiile în care muncesc procurorii, iar aceste schimbări le putem face doar având susținere pleneră și resurse financiare peotriva necesităților reale. Am avut discuții promițătoare în acest sens cu partenerii de dezvoltare ai Republicii Moldova, vom continua și aprofunda acest dialog.

În ceea ce privește imparțialitatea politică, eu cred că este un obiectiv care poate fi atins într-un termen cât mai scurt. Lucrăm la crearea unui sistem care să-i protejeze pe procurori de presiuni politice, un sistem care ar putea să producă unele surprize neplăcute pentru politicienii care obișnuiau să-și rezolve problemele lor sau ale altora intrând în contact cu procurorii și propunându-le diferite târguri. Mai mult, acest sistem ar putea produce surprize și pentru procurorii care încurajează asemenea practici.

- Printre acei care au reușit deja să Vă facă vizite oficiale la Procuratura Generală a fost și Ulvi Akhundlu, șeful Oficiului Consiliului European în Republica Moldova. Dumnealui a menționat disponibilitatea Consiliului European de a susține

inițiativele dumneavoastră pe direcția reformării Procuraturii. Puteți să ne spuneți care sunt aceste inițiative și pe ce se va pune accentul în procesul de reformare?

- Și cu dl Ulvi Akhundlu, si cu dl Dirk Schuebel, șeful delegației UE în Moldova, si cu dl Wiliam Moser, ambasadorul SUA la Chișinău, am discutat despre câteva priorități în activitatea Procuraturii. În primul rând, este vorba de asigurarea legalității și neadmiterea influențelor negative din afară, indiferent care ar fi acestea. Procuratura trebuie să-și recapete încrederea din partea cetățenilor, în calitate de organ de drept dedicat binelui public și merit să-i tragă la răspundere pe acei care încalcă legea. Promovăm schimbări pentru a atinge un nou nivel de comunicare și de asigurare a transparenței, pentru a reduce din percepția anterioară, nu tocmai corectă, că Procuratura ar fi o instituție închisă și procurorii se ascund de public pentru că ar avea anumite interese. Noile reglementări ale legislației, pe care le vom elabora și promova împreună cu partenerii externi, vor trebui să scoată din discuții sterile tema locului și rolului Procuraturii în Republica Moldova, încheind acest capitol de monitorizare din partea Consiliului European.

Și ce veți face pentru a restabili încrederea societății în Procuratură, ca instituție deosebit de importantă în realizarea statului de drept?

- Voi întoarce Procuratura înapoi către oameni, ca instituție menită să le apere interesele. Au fost momente în care Procuratura s-a îndepărtat de interesele cetățenilor de rând, și nu vorbesc doar de ultima perioadă, ci de o perioadă mai veche. Încrederea oamenilor în Procuratură a scăzut din cauza că au fost prea multe scandaluri cu iz politic în zona instituției, dar și din cauza corupției, care, din păcate, a afectat și instituția noastră. De vină, însă, nu sunt procurorii cinstiți și profesioniști – precum sunt majoritatea –, ci o mână de oameni care au o altă agendă decât cea a cetățeanului, o agendă plină de interese personale. Nu cred însă că aceștia sunt mulți și nu cred că ei vor mai activa îndelungat în Procuratură. Trebuie să mai știm că la scăderea încrederii populației în Procuratură au contribuit și unii politicieni, care au folosit numele instituției în diferite batalii politice, de multe ori fără vreo legătură cu activitatea noastră. Si nu în ultimul rând, a contribuit comunicarea insuficientă și lipsa de transparență a activității instituției, care a făcut ca Procuratura să fie percepută ca o instituție închisă, cu activități neclare. Toate

aceste lucruri, însă, pot fi remediate și se lucrează deja în acest sens. Numai că minunile nu pot fi făcute foarte repede, efectele se vor vedea în timp.

Știu că unii reformatori propun trecerea Procuraturii sub autoritatea Ministerului Justiției, alții – stabilirea pentru procurori a statutului de magistrat. Ce se face în această direcție, inclusiv pentru asigurarea independenței procurorilor?

- Într-adevăr, există mai multe viziuni, dar nu cred în viabilitatea și eficiența trecerii Procuraturii în subordinea Executivului. Ar fi contraproductiv să plasăm instituțiile de anchetă sub alte instituții, mai ales sub acele pe care adesea ele trebuie să le verifice. Dimpotrivă, investigarea și urmărirea penală ar trebui concentrate și eficientizate, ca să nu existe competiții și rivalități inutile sau posibilități de utilizare a atribuțiilor în alte scopuri decât cele prescrise de lege. În general, independența Procuraturii presupune ca ea să nu fie sub nici o instituție și sub nici o influență politică, să fie doar în subordinea Constituției și legii. În ceea ce privește acordarea statutului de magistrat procurorilor, acest lucru trebuie făcut pentru a spori independența și responsabilitatea procurorilor, care nu vor putea invoca existența controlului ori a subordonării ierarhice atunci când greșesc sau încalcă legea. Vreau să cred că va exista voința politică necesară în acest sens, având în vedere că e nevoie de un consens politic larg pentru modificarea Constituției. Acest lucru rămâne un obiectiv prioritar și îl voi promova permanent.

Ce vei face cu dosarele miniștrilor rămași în noul Guvern? În genere, cum veți proceda în cazul dosarelor despre care se spune că au fost comenzi politice?

- Voi proceda în conformitate cu legea. Toate dosarele trebuie să-și aibă parcursul lor legal, indiferent de subiecții vizați. Faptul că se vorbește că unele dosare ar fi politice pe mine nu mă interesează, în Codul penal nu există infracțiuni care să sancționeze pentru activitate politică legală și mai știu că în cauzele penale respective figurează persoane care dețin anumite funcții publice, nu funcții de partid. Eu judec în termeni de probe și fapte, nu în termeni de declarații și campanii de intimidare. Dacă în dosarele respective sunt probe, cei vizați nu au decât să se lămurească în instanță mai departe, să-și probeze nevinovăția. Să nu uităm de un principiu universal – egalitatea în fața legii. Nu putem discrimina pe nimeni, dar nu putem nici să favorizăm pe cineva, chiar dacă deține funcții publice importante.

- Lupta cu corupția este, probabil, una dintre cele mai mari dureri de cap ale Procuraturii. Ce veți întreprinde pentru a diminua măcar, dacă nu pentru a stârpi, acest flagel care a afectat sistemul de drept? Or, dacă urmărești presa din ultimul an, îți faci impresia că în societatea noastră cei mai corupți sunt magistrații...

- Lupta cu corupția ar trebui să fie o bătaie de cap pentru toate instituțiile, nu doar pentru Procuratură, ci, în special, pentru instituțiile care generează mai multă corupție. Lupta cu corupția nu trebuie să se limiteze doar la depistarea și pedepsirea celor care au comis acte de corupție, ci, în primul rând, la prevenirea apariției unor astfel de acte, iar aici cel mai important rol îl au conducătorii instituțiilor în care se înregistrează masiv astfel de cazuri. Da, sunt probleme și în Procuratură, vom acționa ferm pentru a combate actele de corupție, chiar recent am avut un asemenea caz și nu vom tolera nici pe viitor manifestări de corupție. Departe de mine gândul că în Procuratură sunt cei mai mulți corupți, dar nu neg că avem și noi persoane care se dedau la astfel de acțiuni. Pe ultimii îi vom elimina din sistem și vom închide calea în el a persoanelor cu asemenea înclinații.

- Este oare normal ca Procuratura să-și păstreze în continuare atribuții de supraveghere generală? Chiar și Consiliul European spune că trebuie să ne debarasăm de așa ceva. De ce procurorii pierd, uneori, timpul pentru a controla, bunăoară, cum sunt exploatate iazurile sau carierele de nisip?

- Sunt mai multe de făcut la acest capitol, există mai multe acțiuni neimportante în care procurorii pierd timp prețios și multă energie. În planul de reformare vom avea în vedere și acest lucru, desigur. Personal, consider că intervențiile de genul celor enunțate sunt generate de faptul că alte autorități și instituții publice nu își fac datoria așa cum trebuie și Procuratura rămâne o instituție la care cetățeanul apelează atunci când toți ceilalți nu i-au rezolvat problema. Desigur că am putea spune: nu e treaba noastră, noi ne ocupăm de cazuri penale, dar problema celui care se adresează rămâne și el vrea ajutat. Este adevărat că există această percepție de păstrare a supravegherii generale, dar să nu uităm că, prin normele constituționale, Procuratura este abilitată cu apărarea intereselor generale ale societății și intervenția ei în anumite cazuri este necesară. Rolul procurorului este important și în afara procesului judiciar, acest lucru este recunoscut de toți, inclusiv de Consiliul European.

- Există o asociație a procurorilor pentru care, se pare, va trebui să plătiți și Dumneavoastră cotizații. Cum apără această uniune interesele breslei, mai ales în cazul în care procurorii regretă că nu se mai bucură, precum judecătorii, de un plafon special pentru vârsta de pensionare, dar și de înlesnirile precedente la calcularea mărimii pensiei?

- Neapărat mă voi întâlni cu organizațiile de breaslă, sunt interesat să aud propunerile lor, în special - cele privind îmbunătățirea activității Procuraturii și a procurorilor. Sunt multe lucruri de rezolvat, deci: orice idee constructivă e binevenită. Ceea ce voi solicita de la reprezentanții acestor organizații este să vină cu idei care pot fi puse în practică. Dorințe avem multe, dar important acum e să ne concentrăm pe lucruri realizabile, care sunt necesare societății la această etapă.

- Ați menționat la un post de televiziune că există probleme de organizare a structurilor Procuraturii. Totuși, care ar fi ele și cum vedeți rezolvarea lor?

- Una din probleme ați menționat-o chiar dvs. Ea ține de implicarea procurorilor în activități minore sau tehnice, care nu țin de competența lor directă. Există și probleme de aplicare a legislației procesual-penale recent modificate, practica abia se formează și trebuie să acordăm uniformizării acestora mai multe eforturi. Și în structura Procuraturii Generale sunt necesare anumite schimbări, pentru a spori eficiența pe domenii concrete. O atenție aparte vom acorda combaterii corupției și criminalității organizate. Iată de ce voi promova practicile bune existente în acest sens la colegii noștri din alte țări. În mod cert, voi face mai multe schimbări organizatorice, în scopul eficientizării instituției noastre, dar nu voi porni acest proces până când nu voi avea evaluările finalizate și până când nu voi susține mai multe discuții pe intern. Vor fi și anumite schimbări de personal, dar și acest lucru va reieși din dorința de a eficientiza anumite subdiviziuni, din dorința de a atinge unele obiective concrete.

- Există Consiliul Superior al Procurorilor. Pe cât de independente ar fi deciziile acestuia, precum și realizarea lor, dacă președinte al Consiliului este ales întotdeauna unul dintre subalternii Procurorului General? Poate ar fi cazul ca în fruntea acestui consiliu să fie ales un procuror pensionat, cu o reputație ireproșabilă...

- În primul rând, nu este obligatoriu ca președinte al Consiliului Superior al Procurorilor să fie un procuror, poate fi și un reprezentant al societății civile, un profesor. Este primul mandat al CSP, care a demonstrat mai multe realizări, dar s-au constatat și anumite neajunsuri, deci sunt necesare schimbări. Programul de Dezvoltare Strategică a Procuraturii pe anii 2013-2014 prevede sporirea rolului CSP și a capacităților acestui organ de autoadministrare. Vorbim și despre detașarea procurorilor-membri, și despre crearea condițiilor adecvate pentru activitate, dar și despre sporirea competențelor în probleme de carieră, de responsabilizare a procurorilor și de evaluare a funcționării structurilor procuraturii. Sunt o persoană din afara sistemului și îmi doresc ca CSP să fie un aliat și un promotor al reformelor în Procuratură. Cred sincer că, prin conjugarea eforturilor, vom putea realiza acest lucru.

- Apropo, se vorbește că V-ați interesat de activitatea procurorilor care au dreptul să se pensioneze, dar ei continuă să lucreze, deoarece le permite acest lucru plafonul stabilit pentru vârsta de pensionare. E posibilă o injectare de forțe tinere?

- Eu mă interesez de activitatea tuturor, astfel încât să-mi fac o imagine clară, ca să pot să-i sprijin în activitate. Nu vizez doar o categorie sau alta. Dar pot să vă spun sigur că îmi doresc să aducem și forțe proaspete în Procuratură, inclusiv în Procuratura Generală, dar asta nu în detrimentul experienței. Avem în continuare nevoie de experiența procurorilor mai în vârstă, doar că această experiență trebuie să ajute tinerii, să le acorde asistență și să-i învețe abilități practice pe care nu le oferă instituțiile de învățământ și instruirile teoretice.

- Simțiți o susținere morală, dar și materială din partea donatorilor și instituțiilor occidentale pentru a efectua transformări radicale cu scopul de a scoate Procuratura din sfera de influență a politicienilor?

- Deocamdată, simt o puternică susținere morală și o atitudine foarte deschisă față de Procura-

tură și față de mine, în calitate de conducător al acestei instituții. Sunt sigur că vom putea obține și susținere financiară, atât bugetară, cât și externă, dar trebuie să demonstrăm prin acțiuni concrete voința de reformare.

- Dacă ați reușit să faceți cunoștință cu ei, ce părere aveți despre specialiștii ajunși în Procuratură după cursurile de instruire inițială la Institutul Național al Justiției? În plus, dacă procurorii în funcție își perfecționează cunoștințele la seminarele de instruire continuă organizate de INJ, vedeți o renovare a relațiilor dintre instituțiile noastre, pentru a îmbunătăți calitatea specialiștilor care lucrează în Procuratură?

- Categorical da. Îmi doresc o renovare și o restartare a relațiilor, urmează să discutăm în acest sens, chiar recent am expus anumite viziuni referitoare la conceptele de instruire, sperăm să fie luate în considerare. Știu multe lucruri bune pe care le-a realizat INJ, colegii au remarcat calitatea pregătirii inițiale și continuă în cadrul Institutului. Îmi doresc să dezvoltăm o colaborare mai strânsă pe viitor, iar INJ să-și extindă atât posibilitățile de instruire, cât și rolul pe care îl are în pregătirea și perfecționarea cadrelor din justiție. Procuratura are permanent nevoie de o dezvoltare profesională, iar eu încurajez și voi încuraja participarea colegilor mei la activitățile organizate de Institutul Național al Justiției.

O vizită la Procuratura Generală a lui Ulvi Akhundlu, șeful Oficiului Consiliului Europei în Republica Moldova

VIAȚA INJ: CRONICA EVENIMENTELOR

INJ SEMNEAZĂ NOI ACORDURI DE COLABORARE

Institutul Național al Justiției a semnat un Acord de Cooperare cu Centrul Național Anticorupție, prin care se urmărește scopul de a stabili legături durabile între ambele părți în sfera reformei sectorului justiției, în mod special – în procesul de organizare a instruirii profesionale a judecătorilor, procurorilor și a altor categorii de specialiști în domeniul combaterii corupției.

Părțile își propun să elaboreze, să susțină, să implementeze și să monitorizeze în comun inițiative anticorupție, să inițieze și să participe împreună la proiecte și programe anticorupție, să organizeze și să participe la reuniuni, conferințe, ateliere de lucru comune, discuții de specialitate, mese rotunde la care vor fi evaluate starea de lucru și necesitățile în contextul reformelor sectorului justiției din Republica Moldova, să examineze practica și standardele internaționale pentru a contura soluții de ajustare a lor la normele comunitare în domeniul anticorupție și de instruire în domeniu a specialiștilor care desfășurează activitatea.

În timpul semnării, s-a menționat că asemenea acorduri vor favoriza dezvoltarea unui proces dinamic în vederea prevenirii și combaterii corupției.

Acordul a fost semnat de către Anastasia Pascari, Director executiv al Institutului Național al Justiției, și Viorel Chetraru, Directorul Centrului Național Anticorupție.

Tot în aprilie, la inițiativa Agenției de Stat pentru Proprietatea Intelectuală a Republicii Moldova, a avut loc o întâlnire oficială între Anastasia Pascari, Directorul executiv al Institutului Național al Justiției, și Lilia Bolocan, Directorul General al Agenției. Ți-

nând cont de necesitatea promovării cunoștințelor despre sistemul național de protecție și asigurare a respectării drepturilor de proprietate intelectuală în rândul angajaților din sectorul justiției al Republicii Moldova, oficialii au semnat un Memorandum de cooperare pentru a stabili legături durabile dintre ambele părți în sfera reformei sectorului justiției, mai ales în procesul de organizare a instruirii profesionale a judecătorilor și procurorilor în domeniul proprietății intelectuale.

„Noi am reușit să armonizăm legislația noastră cu standardele internaționale. Avem una dintre cele mai bune legislații în domeniul proprietății intelectuale. Asta o recunoaște și România, și Ucraina, și toate țările din spațiul CSI. Anul trecut, am aprobat, prin decizia Guvernului, și o strategie privind ocrotirea proprietății intelectuale, care e luată ca model de multe țări. Rușii deja s-au interesat de ea. Am realizat mai multe reușite și acum dorim să facem ceva și în domeniul instruirii la tema dată”, a menționat Lilia Bolocan.

O PRIORITATE: TEMATICA ANTICORUPȚIE

La Institutul Național al Justiției a avut loc o ședință preparatorie la care s-a pus în discuție organizarea unei serii de cursuri de instruire continuă în domeniul combaterii corupției. A fost constituit un grup de lucru din care fac parte Anastasia Pascari, Director executiv al INJ, Ecaterina Popa, șefa Secției instruire continuă, Richard Grawey, Director ABA ROLI Moldova, Alina Secieru și Daniela Moraru (ABA ROLI), Radu Foltea, Ambasada SUA în R. Mol-

dova, Bogdan Zumbreanu și Tatiana Mostovei de la Centrul Național Anticorupție și Eduard Varzari de la Procuratura Anticorupție.

Scopul ședinței a fost identificarea subiectelor și problemelor importante din domeniu pentru a fi abordate în cadrul trainingurilor de către experți din România – Cristi Danileț, judecător al Consiliului Superior al Magistraturii, Daniel Morar, procuror, fost șef al Direcției Naționale Anticorupție (DNA), și

Laura Ștefan, expert anticorupție. Temele sugerate de către grupul de lucru s-au axat pe practici speciale de investigații, probele care necesită a fi acumulate în cazurile de corupție, examinarea dosarului de către ofițerul de urmărire penală în colaborare cu procurorul la etapa înaintării acestuia în instanța de judecată, aprecierea probelor de către instanță și inadmisibilitatea lor, identificarea volumului optim de lucru al unui investigator, procuror și judecător, consecințele actelor de corupție, valoarea actelor juridice încheiate cu elementul coruptibil și interacțiunea lor cu probatorii în cauza penală etc.

În cadrul ședinței s-a stabilit ca vor fi organizate, în lunile mai și iunie, șase traininguri, la care vor fi

instruiți 180 de judecători, procurori și ofițeri de urmărire penală.

AMBASADORUL GERMANIEI A SUSȚINUT O LECȚIE DESCHISĂ LA INJ

La 11 aprilie Excelența Sa Domnul Matthias Meyer, Ambasador Plenipotențiar și Extraordinar al Republicii Federale Germania în Republica Moldova, a susținut la Institutul Național al Justiției o lecție deschisă în cadrul căreia a vorbit despre independența judecătorească. Dl Meyer este jurist de profesie, cunoaște foarte bine activitatea sistemului de justiție german și, prezentând această lecție, sigur că s-a referit, în special, la independența judecătorească din țara sa.

Menționăm că, îndată după numirea sa în funcție, Ambasadorul Matthias Meyer, sosit la Chișinău, a ales ca prima sa vizită într-o instituție de stat moldovenească să o facă anume la Institutul Național al Justiției. Atunci, la 13 septembrie 2012, Ambasadorul Matthias Meyer a avut o discuție cu Anastasia Pascari, Director executiv al INJ, și i-a

plăcut propunerea de a prezenta o lecție pentru audienții din cadrul instruirii inițiale, la care să participe și colaboratorii INJ.

În finalul lecției deschise, Ambasadorul Matthias Meyer, a răspuns la mai multe întrebări adresate de către audienți.

CONFERINȚA REGIONALĂ ANTICORUPȚIE

Centrul Național Anticorupție, în parteneriat cu Institutul Național al Justiției, a organizat Conferința regională cu genericul „Evaluarea riscurilor de corupție. Tipologii de identificare a cauzelor de corupție”. Acțiunea se înscrie în cadrul Proiectului de facilitare a Parteneriatului estic pentru buna guvernare și lupta împotriva corupției, coordonat de către Consiliul European.

Evenimentul a debutat prin alocuțiunile rostite de Viorel Chetraru, Directorul Centrului Național Anticorupție, Ivan Koedjikov, șeful Departamentului de combatere a infracțiunilor al Consiliului European, Jakub Boratynski, șef de secție în Direcția generală a afacerilor interne a Comisiei Europene, și Anastasia Pascari, Director executiv al Institutului Național al Justiției.

Scopul evenimentului a constat în prezentarea, analiza rezultatelor evaluării riscurilor de corupție desfășurată în sectoare specifice pentru fiecare stat membru al Parteneriatului Estic – Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Moldova și Ucraina.

La conferință au participat înalți oficiali, experți ai autorităților publice din R. Moldova și ai organizațiilor internaționale, reprezentanți ai societății civile din țările membre ale Parteneriatului Estic.

DREPTUL PRIVAT, CA FACTOR ÎN DEZVOLTAREA RELAȚIILOR ECONOMICE

Cu prilejul aniversării jubileului de 80 de ani al domnului Prof. Dr. Victor Volcinschi, Institutul Național al Justiției, în colaborare cu Universitatea de Stat din Moldova, Fundația Germană pentru Cooperare Juridică Internațională (Fundația IRZ) și Asociația Judecătorilor din Moldova, a organizat o conferință științifică internațională cu genericul „Dreptul privat, ca factor în dezvoltarea relațiilor economice: tradiții, actualitate și perspective”.

Evenimentul, moderat de dr. Sergiu Băieșu, decanul Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova, a debutat cu mesaje de felicitare ale colegilor și discipolilor omagiatului: dr. Otilia Dandara, prorector pentru activitate didactică la USM, Alexandru Tănase, Președintele Curții Constituționale, Nichifor Corochii, Președintele Consiliului Superior al Magistraturii, dr. Mihai Poalelungi, Președintele Curții Supreme de Justiție, Anastasia Pascari, Director executiv al INJ, dr. Alexandru Țăclea, rectorul Universității Ecologice din București, Ion Druță, Președintele Asociației Judecătorilor din Moldova, Gheorghe Amihalachioaie, Președintele Uniunii Avocaților din Moldova, și dr. Dorin Vaculovschi, decanul Facultății Economie Generală și Drept a Academiei de Studii Economice a Moldovei.

În cadrul conferinței au fost prezentate următoarele comunicări:

- Relațiile sociale patrimoniale, ca obiect de reglementare a dreptului privat (raportor: dr. Victor Volcinschi)
- Actualitatea și perspectivele dreptului comercial în condițiile noului Cod civil român (raportor: dr. Stanciu Cărpenaru, Universitatea București)
- Limitele constituționale ale dreptului de a practica activitatea de întreprinzător (raportor: Nicolae Roșca, conferențiar la USM)
- Răspunderea administratorului societății cu răspundere limitată pentru actele frauduloase

încheiate de el în numele societății în dreptul german (raportor: Wolfgang Arenhövel, președintele Judecătoriei Supreme din Bremen în demisie, ex-președintele Uniunii Federale a Judecătorilor din Germania)

- Fiducia și operațiunile fiduciare în Codul civil al RM (raportor: Sergiu Golub, Universitatea „Babes-Bolyai”, Cluj Napoca)
- Rolul solidarității pasive în garantarea obligațiilor (raportor: dr. Prof. Florin Ciutacu, Universitatea Creștină „D. Cantemir”, București)
- Criteriile de calificare a clauzelor abuzive (dr. Dorin Cimil, conferențiar la USM)
- Unele particularități ale reglementării dreptului de proprietate privată în Codul civil al RM și în noul Cod civil român (raportori: dr. Eugenia Cojocari, USM, dr. Gheorghe Botea, Universitatea Ecologică, București)
- Autonomia dreptului muncii față de dreptul civil și caracterul său mixt: Drept privat – Drept public (raportor: dr. Alexandru Țăclea, rector al Universității Ecologice București)
- Contestarea hotărârilor adunării generale a societății cu răspundere limitată și a societății pe acțiuni în dreptul german (raportor: Wolfgang Arenhövel, președintele Judecătoriei Supreme din Bremen în demisie, ex-președintele Uniunii Federale a Judecătorilor din Germania).

VOR FI INSTRUIȚI ȘI AVOCAȚII CARE ASIGURĂ ASISTENȚĂ JURIDICĂ GARANTATĂ DE STAT

În Strategia de reformare a sectorului justiției este indicat că INJ, în colaborare cu alți parteneri, este responsabil de instruirea persoanelor care asigură asistența juridică garantată de stat. Deoarece, deocamdată, în R. Moldova nu există un program de instruire inițială a avocaților publici, subiectul dat a fost pus pe agenda întrevederii la 2 mai și a avut loc la Institutul Național al Justiției. Au participat Victor Zaharia, Președintele Consiliului Național pentru asistența juridică garantată de stat, Mihai Lupu, avocat, membru al Uniunii Avocaților, Harald Ciarlo, avocat, expert NORLAM, Albert Moskowitz, expert OIM, Mihaela Vidaicu, reprezentant ABA ROLI, Ruslan Grebencea, coordonator de program în cadrul Programului comun al Consiliului Europei și Uniunii Europene privind susținerea democrației în R. Moldova, și Sergiu Rusanovschi, expert SOROS-Moldova.

În debutul discuțiilor, dna Anastasia Pascari, Directorul Institutului Național al Justiției, s-a referit la necesitatea lansării cât mai grabnice a instruirii avocaților publici. „Ne-am adunat ca să stabilim o colaborare, să vedem care sunt necesitățile și posibilitățile, dar și prioritățile unei asemenea instruirii. Vom crea un plan comun de activitate și un plan de instruire pe care trebuie să-l creăm cât mai repede, pentru a reuși implementarea lui pe durata realizării Strategiei de reformă, până în 2016”, a spus dumneaei.

Victor Zaharia a menționat că important acum este ca partenerii cu aceleași intenții să „punem la

punct un program durabil, ca la începutul anului următor să avem un tablou clar cu tematici de instruire, pentru a evita o instruire haotică”.

Harald Ciarlo, avocat, expert NORLAM, a apreciat pozitiv angajarea INJ în programul de instruire a avocaților. Dumnealui a subliniat că NORLAM a susținut în ultimii ani mai multe seminare, la unele din care au participat și avocații, dar este gata să contribuie la o instruire dedicată anume avocaților. Importantă este coordonarea eforturilor, pentru a nu dubla tematicile instruirii.

La capitolul dat și-au anunțat disponibilitatea de colaborare reprezentanții ABA ROLI și ai Fundației SOROS, care au realizări parțiale în cadrul altor proiecte de instruire a avocaților.

PNUD ȘI INJ VOR TRECE LA UN NIVEL APROFUNDAT DE COLABORARE

La Institutul Național al Justiției a făcut o vizită dna Nicola Harrington-Buhay, coordonator rezident al ONU și reprezentant permanent al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) în Republica Moldova. Dumneaei a fost numită în această funcție în august 2012. PNUD este un partener de colaborare încă de la începuturile activității INJ și doamna Harrington-Buhay a vrut să cunoască mai bine activitatea instituției responsabile de pregătirea și perfecționarea cadrelor care îndeplinesc justiția în Republica Moldova.

La întrunire au participat Anastasia Pascari, Director executiv al INJ, Veaceslav Didăc, director adjunct, Mariana Pitic, șefa Direcției instruire și cercetare, și Eugenia Kistruga, șefa Secției relații internaționale.

Mulțumindu-i pentru vizită, Anastasia Pascari i-a făcut o trecere în revistă a principalelor evenimente

din viața Institutului, locul și rolul acestuia în Strategia de reformare a sistemului justiției din Republica Moldova. Dumneaei a menționat susținerea de care INJ s-a bucurat din partea PNUD încă de la începuturile activității sale, aceasta fiind foarte benefică mai ales în cadrul programului *Consolidarea capacităților constituționale ale INJ*.

Eugenia Kistruga a solicitat susținere din partea PNUD la elaborarea unor noi curriculumuri și materiale didactice, deoarece legislația R. Moldova s-a schimbat esențial și e necesar de introdus metodologii noi de predare. În plus, reieșind din Strategia de reformă a sectorului justiției, INJ trebuie să instruiască și alte categorii de specialiști care participă la realizarea procesului de justiție, cum sunt avocații, consilierii de probațiune, mediatorii etc. E necesar să găsim posibilități ca materialele didactice elaborate

să fie folosite și în cadrul instruirii la distanță, pe care INJ o va lansa în viitorul apropiat.

La sfârșitul întrunirii, dna Nicola Harrington-Buhay a specificat că apreciază efortul Republicii Moldova pentru a-și racorda legislația la standarde europene. Urmează să creăm condiții ca ea să fie implementată. Menționând rolul deosebit al INJ la asigurarea instruirii cadrelor din domeniul justiției, dumneaei a optat pentru noi întâlniri, cu scopul de a trece colaborarea bilaterală la un nivel mai profund dat de colaborare reciprocă.

O NOUĂ TREAPTĂ DE COLABORARE ÎN DOMENIUL DREPTURILOR OMULUI

Institutul Național al Justiției a semnat un memorandum de cooperare cu Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova.

„Institutul Național al Justiției colaborează cu Centrul pentru Drepturile Omului chiar de la începutul activității sale, iar necesitatea încheierii acestui memorandum reiese din Strategia de reformare a sectorului

justiției, în care se pune accentul pe faptul că apărarea drepturilor cetățenilor trebuie să fie în prim plan”, a menționat Anastasia Pascari, Directorul executiv al Institutului Național al Justiției. Iar Anatol Munteanu, Directorul CpDOM, s-a arătat mulțumit de parteneriatul susținut cu INJ până în prezent. „Institutul Național al Justiției este un portdrapel al instruirii profesionale în domeniul jurisprudenței. Cine dorește să devină profesionist în domeniul dat nu poate evita INJ”, a spus dumnealui.

Astfel, în urma semnării memorandumului de cooperare, părțile au stabilit un dialog bazat pe încredere și respect reciproc în procesul promovării și implementării reformei în sectorul de justiție, inclusiv instruirea inițială și continuă în cadrul INJ a angajaților și a personalului CpDOM, vor organiza în comun diverse acțiuni menite să abordeze probleme de actualitate din domeniul justiției, vor colabora în vederea elaborării unui curriculum de instruire a noilor angajați și a planului de instruire continuă a personalului CpDOM, care implică dezvoltarea abilităților de identificare și de raportare a încălcărilor drepturilor omului etc.

CONFERINȚĂ INTERNAȚIONALĂ PRIVIND CONSOLIDAREA SISTEMULUI DE JUSTIȚIE PENTRU COPII

Pe 3 iunie, la Institutul Național al Justiției și-a început lucrările conferința internațională cu genericul „Consolidarea sistemului de justiție pentru copii în Republica Moldova”.

Evenimentul a fost posibil grație colaborării cu Fundația Germană pentru Cooperare Juridică Internațională (IRZ) și Asociația Judecătorilor din Republica Moldova, având drept obiectiv să evidențieze conceptul și principiile de bază ale justi-

ției pentru copii, legislația națională și actele internaționale care reglementează justiția pentru copii, jurisprudența națională și internațională în acest domeniu.

La conferință au rostit alocuțiuni Mihai Poalelungi, Președintele Curții Supreme de Justiție, Carsten Wilms, Ambasador adjunct al Ambasadei RFG în R. Moldova, Anastasia Pascari, Director executiv al INJ, și Nata Sanadiradze, manager de proiecte

Fundația IRZ, care au salutat participanții – reprezentanți ai sistemului judiciar pentru minori din Estonia, Ucraina și Republica Moldova.

În a doua parte a zilei, participanții au plecat la Centrul de plasament și reabilitare pentru copii de vârstă fragedă, fiind întâmpinați de către Maria Jechiu, directorul Centrului, care i-a informat pe vizitatori despre protecția copiilor rămași fără ocrotirea părintească (orfani, refuzați, abandonati, cu dizabilități, cu părinți privați de drepturile părintești).

În următoarele zile, pe 4 și 5 iunie, conferința și-a desfășurat lucrările la Penitenciarul nr. 10 destinat detenției minorilor (s. Goian, comuna Ciorescu, mun. Chișinău), la Centrul național de prevenire a abuzu-

lui față de copii (CNPAC), cu vizite la Casa de copii a Mănăstirii Hâncu, la Judecătoria Nisporeni, după care participanții au făcut o vizită la Orheiul Vechi.

DONALD L. CARROLL NE-A FĂCUT O VIZITĂ DE CURTOAZIE

La 27 iunie, Donald L. Carroll, Directorul Secției justiția penală și aplicare a legii de la Ambasada Statelor Unite ale Americii în Republica Moldova a vizitat Institutul Național al Justiției. Este prima vizită după recenta sa numire în această funcție, dumnealui activând până acum în corpuri diplomatice americane din mai multe țări în care se implementează reforma sistemului de drept.

INJ, chiar de la constituirea sa, a beneficiat de o asistență esențială din partea Ambasadei Statelor Unite la Chișinău, care, împreună cu USAID, se numără printre cei mai activi parteneri. Noi am organizat și desfășurat împreună mai multe seminare la care audienții au fost instruiți în domenii problematice din sectorul justiției. Bunăoară, seminarul „Bazele investigației infracțiunilor cibernetice” a trezit un interes deosebit. În Moldova asemenea acțiuni au apărut de câțiva ani și era foarte greu de realizat investigații eficiente la subiectul dat. Ajutorul experților din SUA la acest capitol a venit tocmai la momentul potrivit. Importante au fost și instruirile în domeniul anticorupție pentru ofițeri de urmărire penală, procurori și judecători, în domeniul prevenirii și combaterii comportamentului corupțional în sectorul justiției, al uniformizării practicii judiciare pe cauzele de corupție, al instrumentării și judecării cauzelor de corupție... Sigur, n-au fost neglijate nici temele ce țin de traficul cu ființe umane. O importanță aparte s-a oferit tehnicilor de audiere a victimelor și a martorilor. Tot împreună cu Ambasada SUA și USAID am organizat seminare în domeniul tehnologiilor informaționale. Un grup de procurori au fost instruiți ca formatori la Institutul de Liderism și Management din Carolina de Sud...

„Lista acțiunilor desfășurate împreună este mult mai mare, dar voi menționa mai ales sprijinul financiar acordat recent de către Ambasada SUA. Datorită acestuia, am procurat și instalat utilajul pentru traducere simultană în sala de conferințe. USAID ne-a donat două calculatoare performante și aparate de înregistrare audio pentru lansarea programului de instruire la distanță etc.”, a spus Anastasia Pascari, Director executiv al INJ, ea menționând în continuare necesitățile Institutului mai ales pentru organizarea unui centru de informare juridică, prin intermediul căruia va fi lansată instruirea la distanță a specialiștilor din sectorul justiției.

La sfârșitul întâlnirii, Donald L. Carroll a concluzionat într-o atmosferă colegială: „Succesul activității mele în Republica Moldova va depinde și de succesul pe care o să-l obțineți dumneavoastră cu ajutorul meu”.

RELAȚII INTERNAȚIONALE

MOLDOVA ȘI GEORGIA AU FINALIZAT UN PROIECT DE INSTRUIRE ÎN DOMENIUL MIGRAȚIEI

La sfârșitul lunii mai, Ecaterina Popa, șefa Secției instruire continuă a Institutului Național al Justiției s-a deplasat la Tbilisi, capitala Georgiei, unde a participat la conferința de finalizare a lucrărilor proiectului GOVAC, la care s-au întrunit toți beneficiarii și partenerii proiectului pentru a discuta rezultatele și lecțiile învățate în cadrul acestei inițiative.

Proiectul „Consolidarea capacităților de instruire și analitice în domeniul migrației în Moldova și Georgia”, cunoscut ca GOVAC, și finanțat de Uniunea Europeană, a fost implementat pe parcursul anilor 2011-2013 de către Centrul Internațional pentru Dezvoltarea Politicilor Migraționale (ICMPD) în cooperare cu Consiliul Danez pentru Refugiați, Consiliul Europei și Universitatea de Științe Aplicate din Haga.

Din partea Republicii Moldova, la conferință a participat o delegație formată din 25 de funcționari publici din cadrul tuturor ministerelor și instituțiilor care au tangente în domeniul managementului migrației, care elaborează politici migraționale și sunt implicate în sistemul de instruire din acest domeniu.

Una din realizările cele mai importante ale proiectului constă în consolidarea dialogului între soci-

etatea academică și instituțiile de stat implicate în gestionarea migrației, în vederea sporirii instruirilor necesare, precum și conștientizării celor mai importante provocări în domeniul migrației și identificării soluțiilor necesare. Din partea instituțiilor de învățământ au participat reprezentanți ai USM, ai Academiei de Administrare Publică, ai Academiei de Poliție, precum și ai Institutului Național de Justiție, care au reușit, în cadrul acestui proiect, să stabilească un dialog constructiv de cooperare și să colaboreze împreună la elaborarea unui curriculum în domeniul migrației pentru instituțiile de învățământ, precum și pentru formarea continuă a funcționarilor publici implicați în gestionarea migrației.

În cadrul discuțiilor de la Tbilisi, au fost abordate probleme legate de migrație și educație, migrație și dezvoltare, costurile sociale ale fenomenului migrației, precum și implicarea mass-mediei în promovarea subiectelor și informației legate de aspectele gestionării migrației.

Vom mai menționa că proiectul GOVAC a pus bazele unui schimb de experiență și bune practici între Georgia și R. Moldova.

JUDECĂTORI MOLDOVENI LA O CONFERINȚĂ INTERNAȚIONALĂ ORGANIZATĂ LA ASTANA

„Justiția contenciosului administrativ” a fost tematica celei de-a III-a conferință a Asociației Judecătorilor, care a avut loc la Astana, Republica Kazahstan, în perioada 19-22 iunie 2013. Participanți la acest eveniment au fost magistrați din țara gazdă, Moldova, Ucraina, Georgia, Estonia, Polonia, Armenia, Azerbaidjan, Tadjikistan, Germania și Rusia. Ei au urmărit scopul să asigure o colaborare periodică a asociațiilor de judecători din aceste țări și schimbul de experiență privind controlul legalității actelor administrative emise de către autoritățile publice – control care este exercitat de către instanțele specializate de contencios administrativ. În acest context s-au discutat principiile de examinare a litigiilor de contencios administrativ, sarcina probațiunii și alte chestiuni care urmează să sporească actul de justiție și să ducă la o protecție mai eficientă a drepturilor persoanelor ale căror drepturi au fost încălcate prin acțiunile ilegale ale autorităților publice.

Republica Moldova a fost reprezentată de Ion Druță, Președintele Asociației Judecătorilor din Moldova, Ala Cobăneanu, judecător al Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție, Alexandru Gheorghies, Președintele Curții de Apel Bălți, și Mariana Pitic, judecător detașat, șefa Direcției instruire și cercetare a Institutului Național al Justiției.

Organizatorii întrunirii și-au exprimat speranța că evenimentul în cauză va avea un impact pozitiv

și îi va stimula pe magistrații participanți la el să întreprindă măsuri mai active în vederea schimbării atitudinii autorităților legislative și executive față de statutul înalt al judecătorului, de modul de evaluare și selectare a judecătorilor, cât și de a perfecționa în continuare legislația, în sensul constituirii judecătorilor administrative regionale, așa cum există de mult aproape în toate țările participante la conferință.

Participarea reprezentantului Institutului Național de Justiție la întrunirile organizate de Asociația Judecătorilor din Moldova, în cadrul cărora se dezbate chestiuni din domeniile de interes comun, este apreciată ca necesară pentru îmbunătățirea activităților de coordonare a acțiunilor privind organizarea proceselor de instruire a magistraților, promovarea standardelor generale acceptate în sistemul judecătoresc întru apărarea drepturilor, libertăților și intereselor justițiabililor.

MARIANA PITIC A VIZITAT ȘCOLILE DE MAGISTRATURĂ DIN GEORGIA ȘI KAZAHSTAN

La 25-27 iunie 2013, în Georgia a avut loc un seminar internațional cu genericul „Asistență juridică efectivă reciprocă în investigațiile de spălare a banilor și confiscarea/recuperarea veniturilor ilicite”, organizat de către Biroul regional pentru Asia Centrală al Oficiului ONU pentru Droguri și

Criminalitate (UNODC) în cadrul proiectului implementat în parteneriat cu Organizația pentru Democrație și Dezvoltare Economică – GUAM.

La eveniment au participat ofițeri de investigație, procurori, judecători, reprezentanți ai autorităților centrale pentru asistență juridică reciprocă,

precum și reprezentanți ai centrelor naționale pentru formarea și perfecționarea judecătorilor, procurorilor și a altor profesioniști care contribuie la înfăptuirea justiției din Azerbaidjan, Georgia, Moldova, Ucraina, Belgia, Liechtenstein, Cipru, Olanda, Israel, Emiratele Arabe Unite, Spania, Polonia, Franța, Elveția, Marea Britanie, SUA, reprezentanți ai UNODC, Interpol, Europol/CARIN, Eurojust, ai Băncii Mondiale și SELEC/SEEPAG.

Sistemul de justiție din Republica Moldova a fost reprezentat de Diana Rotundu, procuror, șef-adjunct al Secției asistență juridică internațională și integrare europeană a Procuraturii Generale, Vladimir Timofti, judecător al Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție, Mariana Pitic, judecător detașat, șefa Direcției instruire și cercetare a Institutului Național al Justiției, Viorel Procriciuc, ofițer superior de investigație pe cazuri excepționale al Direcției Generale de combaterea a corupției a Centrului Național Anticorupție, Dorin Condrat, ofițer superior de investigație al Serviciului prevenirea și combaterea spălării banilor al Centrului Național Anticorupție, Ion Frunze, șeful Direcției cooperare juridică internațională a Ministerului Justiției.

Reprezentanții țărilor participante la seminar au prezentat rapoarte cu referire la fenomenul antisocial spălarea banilor, care distorsionează funcționalitatea și eficacitatea sistemului financiar al statului și complică dezvoltarea economi-

că a societății, la procesul complex prin care veniturile obținute din săvârșirea unor infracțiuni sunt plasate, transferate și integrate în economia reală cu scopul de a ascunde adevărata natură și proveniența acestora, oferindu-le o aparență de legalitate, la tehnicile de investigare și cercetare a infracțiunilor de spălare a banilor, modul de sesizare, măsurile asiguratorii, identificarea veniturilor provenite din activități infracționale și confiscarea specială. Reprezentanții din Moldova au identificat unele probleme la examinarea acestor categorii de cauze, venind cu sugestii de modificare a legislației.

În timpul aflării în Kazahstan și Georgia, Mariana Pitic, șefa Direcției instruire și cercetare a Institutului Național al Justiției, a vizitat și școlile de magistratură din aceste țări, unde a avut posibilitatea să facă schimb de informații ce țin de organizarea procesului de instruire inițială și continuă, formarea formatorilor, relații internaționale, precum și administrarea și gestionarea instituțiilor de acest gen.

Mariana Pitic - a doua din dreapta

ACTIVITATEA CONSILIULUI INJ

AU FOST APROBATE REZULTATELE EXAMENELOR DE ABSOLVIRE 2013

01.04.2013

În ședința sa ordinară din 1 aprilie, Consiliul Institutului Național al Justiției s-a întrunit pentru a aproba rezultatele examenelor de absolvire a cursurilor de formare inițială de către candidații la funcțiile de judecător și procuror în anul 2013. Au fost prezenți Eduard Ababei, Președintele Consiliului, Sabina Cerbu, secretara, și membrii Consiliului: Constantin Alerguș, Nicolae Gordilă, Ghenadie Eni, Maria Malanciuc, Viorica Mihaila, Iurie Perevoznic, Eduard Mașnic, Sergiu Băieșu.

Conform informațiilor prezentate de către Dumitru Visternicean și Mircea Roșioru, președinți ai comisiilor pentru examenele de absolvire a cursurilor de formare inițială, promoția a cincea, s-a constatat că examenele au fost bine organizate, s-au desfășurat conform prevederilor Regulamentului cu privire la formarea inițială și absolvire din 21.07.2007 și ale Calendarului de absolvire.

Rezultatele evaluării la proba scrisă au fost prezentate în 24 de ore de la finalizarea examenului. Candidații la funcția de procuror au depus 3 contestații, iar candidații la funcția de judecător – niciuna. La prima probă, candidații la funcția de judecător au fost evalu-

ați cu două note de „10” și 12 note cuprinse între „9,3” – „9,9”, iar candidații la funcția de procuror – cu zece note cuprinse între „9,0” – „9,7” și cinci note cuprinse între „8,4” – „8,9”. Rezultatele examenelor orale au fost făcute publice în aceeași zi, imediat după finalizarea lor. Contestări nu au fost depuse. La examenul oral, candidații la funcția de judecător au fost evaluați cu 4 note de „10” și 10 note cuprinse între „9,5” – „9,9”, iar candidații la funcția de procuror – cu 4 note de „10”, 10 note cuprinse între „9,0” – „9,8” și o notă de „8,5”. Astfel, media generală de absolvire pe promoție este de 9,5 pentru candidații la funcția de judecător și de 9,1 pentru candidații la funcția de procuror.

ESTE CUNOSCUȚ NUMĂRUL DE LOCURI PENTRU ADMITEREA 2013

18.05.2013

Vineri, 17 mai, membrii Consiliului Institutului Național al Justiției s-au întrunit într-o ședință ordinară la care au discutat și au decis pe marginea mai multor chestiuni incluse pe ordinea de zi, un interes deosebit prezentând cele cu privire la completarea rețelei de formatori, aprobarea curriculumurilor de instruire inițială a consilierilor de probațiune și aprobarea numărului de locuri pentru *Admiterea 2013*.

Informații la subiectele incluse pe ordinea de zi a ședinței au prezentat Anastasia Pasacri, Director executiv, și Mariana Pitic, șefa Direcției instruire și cercetare.

În urma dezbaterilor coordonate de Eduard Ababei, Președintele Consiliului, în rețeaua de formatori a Institutului Național al Justiției la cursurile de formare inițială și continuă (prin cumul și ocazional) au fost incluse mai multe persoane care au susținut concursul pentru suplinirea posturilor didactice în cadrul INJ și a

fost aprobat curriculumul de instruire inițială a consilierilor de probațiune.

Ținând cont de Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr. 411/16 din 14.05.2013 și de demersul Consiliului Superior al Procurorilor privind prognoza asupra numărului de locuri vacante la funcțiile de judecător și de procuror pentru următoarea promoție a Institutului Național al Justiției, Consiliul a aprobat 15 locuri la concursul de admitere în anul 2013 pentru formarea inițială a candidaților la funcția de judecător și 20 de locuri la concursul de admitere pentru formarea inițială a candidaților la funcția de procuror în cadrul Institutului Național al Justiției.

În aceeași ședință, Consiliul a aprobat două memorandumuri, conform cărora Institutul Național al Justiției se angajează să coopereze cu Centrul Național Anticorupție și Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală.

FORMARE ÎNȚĂLĂ

INSTITUTUL NAȚIONAL AL JUSTIȚIEI A LANSAT O NOUĂ PROMOȚIE DE ABSOLVENȚI

01.04.2013

În dimineața zilei de 1 aprilie, Consiliul INJ a constatat că examenele de absolvire din anul curent au fost organizate conform prevederilor normative în vigoare și a aprobat susținerea lor de către audienții cursurilor de instruire inițială. Media generală de absolvire pe promoție a fost de 9,5 pentru candidații la funcția de judecător și de 9,1 pentru candidații la funcția de procuror.

Îndată după ședința Consiliului, în Sala mare de conferințe a Institutului Național al Justiției a avut loc festivitatea de înmânare a atestatelor absolvenților promoției a cincea a INJ (2011-2013).

Înainte ca moderatorul evenimentului - Eduard Ababei, Președintele Consiliului Institutului Național al Justiției, vicepreședinte al Curții de Apel Bălți - să anunțe deschiderea ședinței festive, cei prezenți au onorat Imnul de Stat al Republicii Moldova.

Invitații de onoare ai evenimentului - care, ulterior, au rostit și câte un cuvânt de felicitare pentru absolvenți - au fost Nichifor Corochii, Președintele Consiliului Superior al Magistraturii, Alexandru Tănase, Președintele Curții Constituționale, Mihai Poalelungi, Președintele Curții Supreme de Justiție, Andrei Pântea, Procuror General interimar, și Oleg Efrim, Ministrul Justiției.

În luarea sa de cuvânt, **Anastasia Pascari, Director executiv al Institutului Național al Justiției**, a menționat:

„Este simbolic faptul că promoția a cincea de absolvenți ai INJ a susținut admiterea în 2011, anul în care a fost adoptată Strategia de reformare a sectorului justiției. Potrivit Strategiei, s-a pus, în primul rând,

problema de reformare a sistemului judecătoresc, sistem care trebuie să devină garantul democrației, supremației legii, apărării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. În această perioadă au fost implementate noi mecanisme și instrumente moderne de eficientizare a sistemului judecătoresc și de sporire a calității actului de justiție.

Asigurarea unei justiții care ar satisface interesele societății și ale fiecărui cetățean are loc, desigur, și prin exigențe sporite față de instruirea judecătorilor, procurorilor și a altor actori care contribuie la înfăptuirea justiției. Fără o pregătire profesională înaltă a tuturor actorilor justiției, calitatea actului de justiție, precum și încrederea societății în justiție nu vor spori. Reieșind din aceste considerente, au fost puse noi sarcini de reformare a INJ, astfel încât acesta să devină o instituție modernă care să răspundă tuturor standardelor internaționale. În contextul dat, potrivit Strategiei de reformare a sectorului justiției, este necesar de a implementa un nou concept de instruire a candidaților la funcțiile de judecător și de procuror, precum și de formare continuă a procurorilor și judecătorilor aflați în funcție, dar și a altor actori din sfera justiției.

Întru implementarea Strategiei la instruirea inițială a candidaților la funcțiile de judecător și de procuror, accentul principal s-a pus pe aprofundarea cunoștințelor audienților acumulate la instituțiile superioare de învățământ prin aplicarea lor în practică. Astfel, numărul de ore practice față de cele teoretice a fost majorat până la 70%, au fost introduse noi discipline ce rezultă din planul de acțiuni pentru reformarea sectorului justiției. Se implemen-

tează noi metodologii moderne de instruire inițială și continuă. Se lucrează asupra elaborării unui nou concept de instruire a candidaților la funcțiile de judecător și de procuror, de formare continuă a judecătorilor și procurorilor. S-a mărit esențial numărul beneficiarilor care urmează a fi formați la INJ...

Deși, potrivit legii, INJ este recunoscut ca o instituție publică autonomă de formare a actorilor din sfera justiției, Institutul nu activează izolat de Consiliul Superior al Magistraturii, de Procuratura Generală sau de Ministerul Justiției. Mai mult, toată activitatea Institutului în domeniul formării este coordonată în prealabil cu aceste organe, care sprijină Institutul și-i acordă un grad de încredere mai înalt în acțiunile noi, îndreptate spre ridicarea profesionalismului actorilor din sfera justiției, deoarece este binecunoscut faptul că un judecător sau un procuror profesionist își va respecta independența la îndeplinirea justiției și nu se va lăsa influențat de alte persoane, atât din interior, cât și din exterior. El va pune pe prim-plan respectarea legii, respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățeanului.

Perfecționarea procesului de studii, de dezvoltare și modernizare a Institutului s-a făcut prin intermediul colaborărilor strânse cu Uniunea Europeană, Consiliul European, Ambasada Statelor Unite ale Americii în Republica Moldova, NORLAM, IRZ, OSCE și cu Programul ROLISP al USAID, împreună cu care au fost realizate mai multe proiecte.

Datorită acestor colaborări, în cadrul Institutului au fost organizate seminare susținute de specialiști și experți sosiți din țări avansate. Unii dintre formatori au beneficiat de participare la diferite seminare internaționale. Cu părere de rău, dintre audienții actualei promoții a beneficiat de stagiere în Germania doar o singură persoană, deoarece alți audienți nu posedă un nivel avansat de vorbire a limbii germa-

ne. Degrabă, chiar după absolvire, însușind limba germană, va avea posibilitatea să plece la stagiere încă o absolventă din promoția a cincea”.

Felicitând absolvenții cu ocazia finalizării studiilor, Directorul executiv al INJ și-a exprimat doleanțele că actualii absolvenți vor contribui la refacerea imaginii justiției în societate și vor înfrunta cu demnitate toate ispitele realității. I-a îndemnat să dea dovadă la locul de muncă de integritate morală și profesională, iar titlul de absolvent al INJ să-l poarte ca pe o emblemă

a corectitudinii la îndeplinirea justiției.

În continuare, au vorbit invitații de onoare ai evenimentului, de la care am reținut următoarele gânduri:

Nichifor Corochii, Președintele Consiliului Superior al Magistraturii:

„Am toată încrederea că anume dumneavoastră vă veți include masiv la efectuarea schimbărilor așteptate în sistemul nostru și că veți da dovadă de disciplină și responsabilitate la efectuarea actului de justiție. Vă începeți activitatea într-o perioadă în care justiția este criticată foarte des, mai ales prin intermediul mass media, când ea și-a pierdut din imagine, fiind scoase în prim-plan doar aspectele negative din sistemul nostru. Împreună, va trebui să demonstrăm societății că suntem capabili și de lucruri demne de aplaudat.

Aveți o misiune responsabilă și - pentru că am reușit să vă cunosc pe parcursul studiilor - am toată încrederea că o veți realiza. Spunând acestea, mă refer și la implementarea Planului de acțiuni al Strategiei de reformare a sectorului justiției pentru anii 2015-2016.

Mihai Poalelungi, Președintele Curții Supreme de Justiție:

„Important e să vă apărați și să vă ocrotiți independența, ca profesioniști, chiar dacă lucrul acesta e mult mai greu să-l realizați în condițiile în care salariile în sistem rămân încă foarte mici. Sperăm că Parlamentul va adopta în curând majorările de salarii propuse în domeniul justiției”.

Oleg Efrim, Ministrul Justiției:

„Voi, noua pleiadă de judecători și procurori, trebuie să schimbați percepțiile care persistă în societate despre justiție. Sunt sigur că dascălii de la Institutul Național al Justiției v-au transmis cele mai bune cunoștințe și practici din activitatea lor și o să faceți față cu brio tuturor provocărilor”.

Alexandru Tănase, Președintele Curții

Constituționale:

„Acum un an și jumătate, eram Președintele Comisiei de admitere la INJ. Îmi amintesc emoțiile tinerilor care astăzi primesc atestatele de absolvire și sunt gata să-și lanseze activitatea în funcția de judecător sau procuror. Să știți că nimeni nu apelează la justiție de viață bună. Să nu uitați că fiecare semnătură pusă de voi pe un document de procedură poate schimba în mod dramatic destinul unui om.

Mereu am menționat că INJ trebuie să rămână unica cale de acces la funcția de judecător, deoarece numai o infuzie proaspătă poate determina schimbări radicale în sistemul de justiție. Nu uitați că independența unui magistrat vine din interiorul lui. În plus, vă invit să dați dovadă de caracter, deoarece nu poți practica o asemenea meserie, dacă nu ai tărie de caracter”.

Andrei Pântea, Procuror General interimar:

„Doresc să vă integrați activ cu profesioniștii care vă așteaptă în colectivele din teritoriu. Adevărul e că nu numai dumneavoastră aveți nevoie de ei, dar și ei, adică și noi avem nevoie de dumneavoastră. De obi-

cei, atunci când se efectuează actul de justiție, una dintre părți rămâne nemulțumită, dar eu aș dori ca și partea a doua, cea în pierdere, să vă mulțumească pentru felul cum a-ți efectuat actul de justiție”.

În fața promoției a cincea de absolvenți ai INJ au mai luat cuvântul Dumitru Visternicean, Președintele Comisiei pentru examenele de absolvire a cursurilor de formare inițială de către candidații la funcția de judecător, membru al Consiliului Superior al Magistraturii, Mircea Roșioru, Președintele Comisiei pentru examenele de absolvire a cursurilor de formare inițială de către candidații la funcția de procuror, procuror-șef al Direcției judiciare a Procuraturii Generale, Constantin Gurschi, formator INJ, judecător la Curtea Supremă de Justiție, Iurie Lealin, absolventul promoției a patra, procuror în Procuratura sect. Ciocana din mun. Chișinău, Aliona Lașcu, absolventă a promoției a cincea, candidat la funcția de procuror, și Elena Solomon, absolventă a promoției a cincea, candidat la funcția de judecător.

Evenimentul a culminat cu înmânarea atestatelor de absolvire celor 14 candidați la funcția de judecător și 15 candidați la funcția de procuror, reprezentanți ai promoției a cincea de absolvenți ai INJ. Noua promoție va completa rândurile celorlalți 126 de tineri care au absolvit până acum INJ și care deja se impun prin activitatea lor de judecători sau de procurori.

În final, din partea INJ au fost înmânate diplome de merit la opt dintre proaspeții absolvenți – Veronica Jomiru-Niculita, Vladislav Holban, Elena Solomon, Corneliu Crețu, Maria Cozma, Aliona Lașcu, Ecaterina Balan și Eugeniu Șlicari - pentru succese remarcabile, responsabilitate și comportament exemplar pe parcursul studiilor la INJ.

FORMARE CONTINUĂ

PROCEDURA UNITARĂ DE INSTRUMENTARE A CAZURILOR DE ÎNCĂLCARE A DREPTURILOR OMULUI ÎN REGIUNEA TRANSNISTREANĂ

9.04.2013

În cadrul Proiectului „Promovarea drepturilor omului și consolidarea societății civile din regiunea transnistreană a R. M.”, implementat de Asociația Promo-Lex, și grație suportului financiar oferit de către Fondul Național pentru Democrație, Institutul Național al Justiției a organizat un seminar pentru judecători și procurori, consacrat cazurilor de încălcare a drepturilor omului în regiunea transnistreană.

Formatorii Ion Manole, Pavel Postica și Alexandru Postica, respectiv, Directorul executiv, juristul și avocatul Asociației „Promo-LEX”, au prezentat aspectele generale de jurisdicție din regiunea transnistreană, noțiunea de obligații pozitive și negative ale statului privind instrumentarea cazurilor de violare a drepturilor omului și practica judiciară în cazul constatării nulității actelor emise de așa-numitele judecătoria din regiunea dată. Iar agentul guvernamental al R.Moldova la CtEDO, Lilian Apostol, a menționat obligațiile autorităților naționale în raport cu încălcările drepturilor omului în regiunea de conflict.

În cadrul cursului au mai evoluat experții Gheorghe Malic, Directorul Departamentului urmărire pe-

nală, MAI, Viorel Berliba, doctor în drept, AȘM, Valeriu Cușnir, doctor habilitat în drept, AȘM, și Tudor Osoianu, doctor în drept, AȘM. Dumnealor s-au referit la măsurile de investigație și urmărire penală care trebuie întreprinse de MAI și Procuratură în vederea asigurării unei proceduri unitare de instrumentare a cazurilor de încălcare a drepturilor omului în Transnistria, acțiunea legii penale în spațiul dat, particularitățile calificării acțiunilor reprezentanților așa-ziselor organe de drept ale regimului secesionist și instrumentarul juridic privind asigurarea drepturilor și libertăților persoanei în localitățile din stânga Nistrului.

RESPECTAREA DREPTURILOR OMULUI ÎN TIMPUL ÎNTRUNIRILOR

10.04.2013

Institutul Național al Justiției, în colaborare cu Asociația Promo-Lex și MAI, a organizat seminarul „Asigurarea respectării drepturilor omului în timpul întrunirilor”, la care au fost instruiți judecători, procurori și colaboratori de poliție.

Formatorii INJ – Vasile Pascari, specialist principal responsabil de autorizarea întrunirilor și manifestărilor cultural-sportive, Primăria mun. Chișinău, și Marina Anton, judecător la Curtea de Apel Chișinău – s-au referit la rolul autorităților publice locale în organizarea și desfășurarea întrunirilor, gestiunea platformei electronice de evidență a acestora și aspectele practice de examinare a cauzelor cu privire la modificarea condițiilor de desfășurare și interzicere a întrunirilor. Unele aspecte ce țin de calificarea și examinarea infracțiunilor prevăzute de art. 184

și 285 ale Codului Penal au fost abordate de către experții Asociației „Promo-LEX” – Alexandru Postica, avocat, și Vadim Vieru, magistrul.

Alte subiecte incluse pe agenda zilei – *Asigurarea ordinii publice în timpul întrunirilor. Implicarea poliției în dispersarea și sistarea întrunirilor* (raportor: Marin Maxian, Direcția securitate publică a Inspectoratului general de poliție), *Discutarea oportunității modificării cadrului legislativ și normativ care reglementează asigurarea și restabilirea ordinii publice în*

cadrul evenimentelor publice (raportor: Alexandru Vieru, Direcția generală analiză, monitorizare și evaluare a politicilor din cadrul MAI).

În ultima parte a trainingului, formatorii Florin Gâscă, MAI, și Alexandru Postică, au propus participanților, care au fost divizați în trei grupuri, studii de caz spre examinare și adoptare a soluțiilor.

„PRACTICA APLICĂRII LEGISLAȚIEI VAMALE”

24.04.2013

„Practica aplicării legislației vamale”, a fost genericul seminarului organizat la INJ pentru judecători și procurori din republică.

Legislația vamală este modificată permanent și deseori interpretată eronat, de aceea la implementarea ei apar unele probleme. Formatorii INJ – Alexandru Cuznețov, doctor în drept, conferențiar la Universitatea de Stat din Moldova, și Nicolae Clima, judecător la Curtea Supremă de Justiție, – au abordat diverse aspecte ale domeniului pus în discuție, printre care organizarea activității vamale, trecerea mărfurilor și mijloacelor de transport peste frontiera vamală, regimurile vamale, problemele practice ce țin de procedura vămuirii și specificul controlului vamal în Republica Moldova.

O atenție sporită a fost acordată analizei practicii judecătorești din Republica Moldova și practicii Curții europene pentru drepturile omului, precum și problematicii privind practica de examinare în contenciosul administrativ a litigiilor de aplicare a legislației vamale.

PARTICULARITĂȚILE SOLUȚIONĂRII LITIGIILOR DIN DOMENIUL PROTECȚIEI PROPRIETĂȚII INTELLECTUALE

30.04.2013

Conform Memorandumului de cooperare între Institutul Național al Justiției și Agenția de Stat pentru proprietatea intelectuală (AGEPI), semnat la 12 aprilie curent, care prevede necesitatea promovării cunoștințelor despre sistemul național de protecție și asigurarea respectării drepturilor de proprietate intelectuală în rândul angajaților din sfera justiției, la 30 aprilie a avut loc primul seminar dedicat temei date. Proprietatea intelectuală este un domeniu tânăr în comparație cu alte ramuri ale dreptului, deși obiecte de proprietate intelectuală există încă din antichitate. Rolul proprietății intelectuale este unul foarte important atât prin prisma valorii obiectelor de proprietate intelectuală, cât și prin implicarea acestora în viața economică, socială și culturală a unei societăți.

Participanții cursului, judecători, au fost instruiți de către experții AGEPI – Ion Țăganaș, vicedirector

general, și Andrei Moisei, directorul Departamentului juridic. Ei au abordat următoarele subiecte: *Aspecte generale privind drepturile de proprietate intelectuală; Litigiile în domeniul dreptului de autor și a drepturilor conexe; Litigiile în domeniul proprietății industriale.*

ASIGURAREA RESPECTĂRII DREPTURILOR OMULUI ÎN PROCESUL DE APLICARE A ARESTULUI

16-17.05.2013

Pe parcursul lunilor mai și iunie curent, în cadrul proiectului „Îmbunătățirea respectării dreptului la libertatea și siguranța persoanei în Moldova”, implementat de Programul de Drept al Fundației Soros-Moldova, s-au desfășurat cinci cursuri de instruire a judecătorilor și procurorilor la tema dată. Scopul seminarelor a fost dezbaterea aspectelor teoretice și practice în domeniul respectiv, ținându-se cont de dificultățile și carențele care apar în aplicarea arestului. Formatorii cursului – Ghenadie Nicolaev, judecător la CSJ, Vladislav Gribincea, președintele Centrului de Resurse Juridice din Moldova, și Raisa Botezatu, judecător în demisie, ex-vicepreședinte al CSJ, – au expus reglementările aplicabile în urma modificărilor legislative la Codul de procedură penală și standardele CtEDO privind aplicarea arestului.

Printre subiectele abordate enumerăm: *Prevederile Codului de procedură penală cu privire la aplicarea arestului; Jurisprudența CtEDO în cauzele moldovenești cu privire la lipsirea de libertate în cauzele penale; Ana-*

liza practicii judiciare cu privire la conținutul, depunerea și examinarea demersurilor de arestare etc.

Participanților la cursuri le-a fost donată lucrarea „Arestarea – îndrumar pentru practicieni”, semnată de Cristi Danileț, care poate fi utilă atât judecătorilor la adoptarea soluțiilor corecte și unitare, cât și procurorilor la întocmirea demersurilor.

CURS DE INSTRUIRE ANTICORUPȚIE

20.05.2013

La 20 mai, a avut loc cursul de instruire anticorupție pentru judecători, procurori și ofițeri de urmărire penală, organizat în colaborare cu Asociația Avocaților Americani în Moldova (ABA ROLI) și consacrat unor probleme deosebit de actuale, ce țin de instrumentarea și judecarea cauzelor de corupție și a celor conexe, precum și de uniformizarea practicii judiciare privind cauzele acestei categorii de infracțiuni.

În calitate de formatori au fost invitați experți din România: Cristi Danileț, judecător, membru al Consiliului Superior al Magistraturii, Carmen Țundrea, procuror de la Direcția Națională Anticorupție, și Laura Ștefan, expert anticorupție EFOR (Expert Forum).

În cadrul seminarului au fost relatate aspecte referitoare la *Integritatea și independența actorilor justiției, Colectarea, analiza și interpretarea probelor în cazurile de corupție, Sechestrarea și confiscarea activelor rezultate din infracțiune.*

Alte seminare cu tematica anticorupție au avut loc pe 21-22 mai și 19-21 iunie curent, pentru alte grupuri de participanți.

STANDARDE INTERNAȚIONALE ȘI NAȚIONALE ÎN DOMENIUL MIGRAȚIEI ȘI AZILULUI

22-23.05.2013

La INJ s-a desfășurat cursul de instruire dedicat migrației și azilului. Evenimentul a fost posibil grație colaborării cu Centrul Internațional pentru Dezvoltarea Politicilor Migraționale în cadrul proiectului, finanțat de UE, „Combaterea Migrației Iregulare în Moldova”, care vizează planificarea unui șir de instruirii pentru judecători și procurori din perspectiva consolidării cunoștințelor în domeniul protecției drepturilor migranților, în procesul de examinare și emitere a deciziilor de către instanțele de drept conform standardelor europene.

Experții din R. Ungară – Katalin Zambo, Universitatea Națională a Serviciului Public, și Peter Lang, Oficiul de Imigrare și Naționalitate, – au făcut prezentări referitoare la standardele europene și practica judiciară privind dreptul migrației, reformele în reglementările migrației iregulare, normele europene și internaționale privind acordarea statutului de apatrid, împărtășind bunele practici din țara lor. Iar despre contextul național și practica judiciară, în special, despre rolul instanțelor de judecată la examinarea cazurilor legate de migrație, a vorbit Mariana Anton, judecător la Curtea de Apel Chișinău.

În calitate de experți naționali au fost invitați colaboratorii Biroului Migrație și Azil – Mihail Vodă de la Direcția combaterea migrației ilegale a străinilor și Natalia Guma, șef-adjunct al Direcției azil și integrare, reprezentanți ai organizațiilor internaționale – Simion Terzioglo, coordonator de programe OIM Moldova, și Octavian Mohorea, șef al Biroului Național ICNUR Moldova, precum și ai societății civile, Oleg Palii, președintele Centrului de Drept al Avocaților, care au relatat despre experiența acestor organizații în domeniul protecției drepturilor migranților, aspectele legate de politicile de azil și apatridie în țara noastră.

MEDIEREA ÎN CAUZE CIVILE ȘI PENALE

27.05.2013

Despre regimul juridic al medierii, recente modificări în legislația națională și practica statelor europene vizavi de mediere a relatat Marcel Burlacu, președintele Uniunii Naționale a Mediatorilor, în cadrul seminarului care a avut loc pe 27 mai. În fața judecătorilor și procurorilor, dumnealui s-a referit și la misiunea, rolul, valorile și scopurile medierii civile și penale în calitate de segment al justiției restaurative și element al politicii penale, la problemele de implementare a medierii în R. Moldova, insuficiența reglementărilor și particularitățile medierii muncii și a celei fiscale.

Formatorii INJ – Victoria Gonța, șefa Catedrei sociologie și asistență socială (ULIM), și Maria Vârlan, șefa Catedrei asistență socială (UPS „I. Creangă”) – au abordat subiecte precum *etapele procesului de mediere* (activitățile de pre-mediere, inițierea medierii, identificarea problemelor, elaborarea planului

de negociere, crearea unei înțelegeri reciproce și formularea alternativelor, încetarea procesului de mediere), *stilurile de mediere* (facilitativă, evaluativă, transformativă, narativă), *tehnici aplicate în mediere* (tehnici comunicative, tehnici de lucru și control al emoțiilor, tehnici de identificare a soluțiilor).

„ÎNTOCMIREA ACTELOR PROCESUALE CIVILE ȘI PENALE ȘI MODIFICĂRILE ÎN CODURILE DE PROCEDURĂ CIVILĂ ȘI PENALĂ”

27.05.2013

Asistenții judiciari din prima instanță au audiat cursul „Întocmirea actelor procesuale civile și penale și modificările în codurile de procedură civilă și penală”. Dumitru Visternicean, judecător, membru al Consiliului Superior al Magistraturii, și Elena Belei, doctor în drept, conferențiar la Universitatea de Stat din Moldova, au vorbit despre impactul modificărilor recente în legislația procesuală asupra metodologiei întocmirii actelor procesuale civile, exigențe generale referitoare la întocmirea actelor procesuale civile, metodologia întocmirii încheierilor/hotărârilor judecătorești și perfectării proceselor-verbale.

Vicepreședintele Curții Supreme de Justiție, președintele Colegiului penal al CSJ, Constantin Gurschi, și-a axat prezentarea pe subiecte ce țin de actele procedurale penale în faza urmăririi penale, metodologia întocmirii încheierilor judecătorești în

baza judecării cauzei penale (încheierilor instanței de fond) și încheierile privind măsurile preventive. Iar Petru Ursache, judecător al Colegiului penal al CSJ, s-a referit la procedura deliberării și întocmirea sentinței în instanța de fond.

În cadrul cursului de instruire, participanții au discutat spețe în grupuri și au întocmit încheieri și sentințe în cauze concrete.

PRACTICA INTERNAȚIONALĂ PRIVIND COMPENSAREA PREJUDICIULUI CAUZAT PRIN ÎNCĂLCAREA DREPTURILOR OMULUI

13.06.2013

Pe 13 iunie, Institutul Național al Justiției, în parteneriat cu Centrul de Resurse Juridice din Moldova (CRJM) și Misiunea Norvegiană de Experți pentru promovarea Supremației Legii în Moldova (NORLAM), a organizat un curs de instruire continuă pentru judecători.

Tematica seminarului este una foarte actuală, mai ales în condițiile în care tot mai des sunt solicitate despăgubiri pentru prejudicii morale la Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Astfel, doar în prima jumătate a acestui an plângerile cetățenilor R. Moldova depuse la CtEDO au depășit numărul de două mii.

Ca formatori, la seminar au evoluat Vladislav Grinbincea, președinte al CRJM, Torolv Groseth, judecător, expert NORLAM, și Svetlana Filincova, vicepreședinte al Curții Supreme de Justiție.

În cadrul trainingului au fost abordate subiecte legate de principiile generale ale practicii Curții Europene cu privire la compensații, scopul general

al despăgubirii, condițiile pentru compensarea prejudiciului și stabilirea mărimii acestuia de către CtEDO. Au mai fost prezentate teme ce țin de prejudiciul moral acordat de CtEDO în cauzele moldovenești, practica CSJ din Moldova cu privire la acordarea compensațiilor pentru încălcarea drepturilor omului, precum și experiența norvegiană la acest capitol.

„RECUNOAȘTEREA DREPTULUI DE PROPRIETATE ASUPRA TERENURILOR, ANULAREA (MODIFICAREA) TITLURILOR DE AUTENTIFICARE A DREPTULUI DEȚINĂTORULUI DE TEREN, ÎNLĂTURAREA OBSTACOLELOR ÎN FOLOSIREA TERENURILOR”

17.06.2013

Un grup de 50 de judecători au audiat seminarul intitulat „Recunoașterea dreptului de proprietate asupra terenurilor, anularea (modificarea) titlurilor de autentificare a dreptului deținătorului de teren, înlăturarea obstacolelor în folosirea terenurilor”.

Seminarul i-a avut în calitate de experți pe Pavel Zamfir, doctor în drept, conferențiar la Universitatea de Stat din Moldova, și Valeriu Doagă, judecător la Curtea Supremă de Justiție. Dumnealor au abordat subiecte legate de dreptul de proprietate funciară, complexitatea raporturilor funciare, problemele ce țin de fondul funciar, analiza particularităților examinării unor cazuri din domeniul funciar etc.

Conform agendei, formatorul INJ Pavel Zamfir a prezentat unele aspecte teoretice la acest capitol, referindu-se, în mod aparte, la evaluarea legislației funciare și a celei aferente privind dreptul de proprietate funciară și actele confirmative ale acestuia, natura juridică și semnifica-

ția titlului de autentificare a dreptului deținătorului de teren.

Despre evaluarea practicii judiciare a CSJ în domeniul dreptului de proprietate funciară a relatat Valeriu Doagă, referindu-se la anularea și modificarea titlurilor de autentificare a dreptului deținătorului de teren și înlăturarea obstacolelor în posesia și folosirea proprietății funciare.

MOLDOVA PREIA EXPERIENȚA ALTOR ȚĂRI ÎN LUPTA CU CORUPȚIA

18.06.2013

Lupta contra corupției a constituit, în mare parte, tema atelierului de lucru care s-a desfășurat la Institutul Național al Justiției în colaborare cu Reprezentanța Asociației Barourilor Americane Inițiativa pentru Supremăția Legii (ABA ROLI) în Moldova, Academia Internațională Anticorupție (IACA), Ambasada Italiei la Chișinău și Ambasada SUA la Chișinău.

Evenimentul, cu genericul „Lupta împotriva corupției în Moldova: experiența Statelor Unite ale Americii, Italiei și României. Realizări și perspective”, a debutat prin alocuțiunea dlui Richard Grawey, Director ABA ROLI Moldova, fost judecător de circumscripție în SUA, care a salutat participanții – judecători, ofițeri de urmărire penală din cadrul Centrului Național Anticorupție și procurori din cadrul Procuraturii Anticorupție și ai subdiviziunilor responsabile de investigarea cazurilor excepționale.

După o serie de scurte comunicări privind fenomenul corupției și combaterea acesteia din per-

spectiva țărilor pe care le reprezintă, experții Alberto Perduca, procuror-șef adjunct, Torino (Italia), Suzanne Hayden de la Academia Internațională Anticorupție din Viena (Austria), fost procuror la Departamentul de Justiție al SUA, și Cristi Danileț, judecător, membru al Consiliului Superior al Magistraturii din România, a urmat lucrul în trei grupuri paralele

– ofițerii CNA, procurori și judecători. Aceștia au fost îndrumați de către Nicola Piacente, procuror-șef adjunct, Genova (Italia), Paolo Palazzo, căpitan din cadrul Arma dei Carabinieri, Oficiul Procuraturii din Torino (Italia), Alberto Perduca, Carmen Alina Țundrea, procuror din cadrul Direcției Naționale Anti-corupție (România), Cristi Danileț, Suzanne Hayden, Richard Grawey, Albert Moskowitz, consilier juridic la Organizația Internațională pentru Migrație, fost procuror-șef în Departamentul de Justiție al SUA.

În cadrul atelierului au fost discutate subiecte privind mecanismele de combatere a corupției la nivel național și internațional, dificultățile care pot să apară pe parcursul depistării, investigării și sancționării infracțiunilor de corupere, promovarea bu-

nelor practici și facilitarea unui schimb de experiență între practicienii din domeniu.

„APLICAREA LEGISLAȚIEI CE REGLEMENTEAZĂ ACTIVITATEA DE PROBAȚIUNE – ROLUL CONSILIERILOR DE PROBAȚIUNE, PROCURORILOR ȘI JUDECĂTORILOR”

19.06.2013

A avut loc o masă rotundă cu genericul „Aplicarea legislației ce reglementează activitatea de probațiune – rolul consilierilor de probațiune, procurorilor și judecătorilor”, care a fost organizată în colaborare cu Oficiul Central de Probațiune (OCP) și NORLAM.

Participanții au fost salutați de către Vladimir Popa, șef al OCP, Harald Ciarlo, șef al Misiunii NORLAM, și Veaceslav Didăc, director executiv adjunct al INJ.

Întrucât probațiunea este o instituție relativ nouă, care efectuează evaluări, consiliere psihosocială și supraveghere a persoanelor certate cu legea pentru

a le integra în societate, aceasta întâmpină anumite dificultăți în activitatea sa. Despre probleme și soluționarea lor, cooperarea dintre probațiune, procuratură și instanțele de judecată, precum și despre experiența norvegiană la acest capitol au vorbit Sergiu Mărgărint, șef-adjunct al OCP, Vitalie Bordea, șeful Secției control al executării pedepselor și locurilor de detenție din cadrul Procuraturii Generale, Dina Rotarciuc, judecător, membru al Consiliului Superior al Magistraturii, Vitalie Popa, șef al Biroului de probațiune din sectorul Botanica al capitalei, Bjørn Larsen, procuror, și Ann Yvonne Hoøen, expert în probațiune, NORLAM.

INJ TREBUIE SĂ DEVINĂ UN CENTRU UNIC DE FORMARE A PROFESIONIȘTILOR DIN SECTORUL JUSTIȚIEI

Mariana Pitic,
șefa Direcției instruire și cercetare a Institutului Național al Justiției

Pentru a obține rezultate în procesul ridicării profesionalismului, asigurării coerenței, consecvenței și durabilității eforturilor depuse la reformarea sectorului justiției din Republica Moldova, care, în final, vor contribui la consolidarea acestuia în unul echitabil, calitativ și responsabil față de justițiabili, este necesară o instruire de calitate a persoanelor implicate în efectuarea justiției.

Institutul Național al Justiției realizează instruirea inițială a candidaților la funcțiile de judecător și procuror, perfecționarea profesională a judecătorilor și procurorilor în funcție, precum și a altor persoane care contribuie la înfăptuirea justiției. De asemenea, Institutul instruește grefieri, asistenți judiciari, șefi de secretariate și consilieri de probațiune în conformitate cu programul de instruire continuă.

Strategia de reformare a sectorului justiției pentru anii 2011-2016 prevede extinderea atribuțiilor INJ, instituție care trebuie să devină un centru unic de formare a specialiștilor din sectorul justiției, având drept scop uniformizarea și eficientizarea instruirii categoriilor de profesioniști ale căror profesii sunt conexe sistemului de justiție: experți judiciari, notari, avocați, inclusiv avocați specializați în asistența juridică garantată de stat, mediatori, executori judecătorești, administratori ai procedurii de insolvență, traducători/interpreți autorizați.

În lipsa cadrului legal, unele categorii de profesioniști nu pot beneficia de instruire în cadrul Institutului. Acest fapt denotă că, la moment, INJ nu este încă un centru unic de formare a profesioniștilor care contribuie la efectuarea justiției, or legislația în vigoare permite instruirea unor profesioniști (mediatori, traducători,

ECUSOANE

avocați etc.), atât în cadrul Institutului Național al Justiției, cât și în cadrul unor instituții de învățământ superior. Astfel, unele categorii de profesioniști sau nu susțin un program de instruire, contând mai mult pe o autoformare conștientă, sau se instruiesc sporadic, fără un plan prealabil.

În contextul reformei justiției din Republica Moldova, care prevede și extinderea rolului Institutului Național al Justiției, INJ a convocat la sfârșitul anului 2012 ședințe cu participarea reprezentanților profesiilor conexe în vederea stabilirii necesităților de instruire a acestora. Ulterior, pentru a conforma programele de instruire cu necesitățile reale de formare profesională a judecătorilor, procurorilor și a altor actori din sectorul justiției, pentru a spori eficacitatea curriculei și a îmbunătăți planificarea și implementarea cursurilor de instruire, INJ, beneficiind de sprijinul financiar al Programului de Consolidare a Instituțiilor Statului de Drept (ROLISP) al USAID, a purces la elaborarea concepției și a curriculei-model pentru instruirea profesioniștilor sectorului justiției în conformitate cu obiectivele strategice ale Institutului, cu cele mai bune practici și standarde internaționale.

E de menționat faptul că în cadrul procesului de implementare a Concepției se evidențiază unele riscuri, precum sunt tergiversarea sau chiar refuzul de a modifica actele legislative și normative cu privire la activitatea profesioniștilor pentru reglementarea obligativității instruirii lor, depășirea capacităților instituționale ale Institutului și alocarea inadecvată a resurselor. Nu este încă funcțional un sistem de comunicare între autorități, organizațiile profesionale care participă la instruire și INJ.

În perioada anului 2012-2013, Institutul Național al Justiției oferă cursuri de instruire inițială pentru șefii secretariatelor instanțelor judecătorești grație suportului financiar acordat de Programul ROLISP al USAID și pentru consilierii de probațiune cu sprijinul financiar acordat de Oficiul Central de Probațiune, iar pentru a oferi instruire inițială și continuă grefierilor, asistenților judiciari și altor profesioniști din sectorul justiției se atestă lipsa mijloacelor financiare necesare la organizarea procesului de instruire, lipsa spațiului pentru studii și pentru cazare a audiențelor.

Totuși, indiferent de motivul întârzierilor în realizarea acțiunilor programate, INJ depune toate eforturile pentru a le realiza ulterior, cât mai curând posibil. La acest capitol, începând cu anul 2013, estimăm apariția unor noi provocări. Din motive obiective, precum sunt lipsa cadrului normativ adecvat, volumul sporit de activități și numărul mic al personalului INJ, precum și lipsa unor posibilități de perfecționare a acestuia se poate întâmpla o asimilare redusă a banilor bugetari. Soluțiile rezidă în amendarea cadrului normativ relevant, sporirea capacității Institutului prin angajarea unui număr suficient de personal, instruirea adecvată a acestuia și coordonarea eficientă a procesului organizațional.

FORMELE ALTERNATIVE DE SOLUȚIONARE A LITIGIILOR – PARTE COMPONENTĂ A REFORMEI SECTORULUI JUSTIȚIEI

Dumitru Postovan,
Președintele Curții de arbitraj comercial internațional de pe lângă Camera de Comerț și Industrie a Republicii Moldova

Au trecut aproape doi ani de când Parlamentul Republicii Moldova a aprobat Strategia de reformă a sectorului de justiție, care a fost urmată de un plan de acțiuni pentru implementarea ei. În Pilonul nr.5 al Planului de acțiuni este prevăzută reforma justiției în domeniul economic. Aici, pe lângă anumite ajustări în activitatea judecătorilor care examinează litigiile economice, sunt prevăzute și alte forme de soluționare a litigiilor în domeniul comercial și economic, cele mai importante dintre ele fiind *arbitrajul și medierea*. Acestea sunt cunoscute la noi, dar foarte puțin practicate. Legea cu privire la judecătoria arbitrală a fost adoptată încă în 1994 și conține principiile de bază ale arbitrajului, care sunt și ale Comisiei ONU pentru problemele în drept comercial. În baza legii respective, chiar în același an au început să fie create instituții permanente de arbitraj. Deci, în 2014 vom avea 20 de ani de când arbitrajul este cunoscut în Republica Moldova, dar nu putem afirma că el este practicat pe larg. Din 2003, republica noastră a fost acceptată în Gupul de arbitraj european, din care mai fac parte Rusia și Ucraina, țările baltice și cele din estul Europei. Reprezentanții Grupului de arbitraj european, organizație atașată Camerei de Comerț de la Paris, ne întâlnim o dată pe an în una din țările care fac parte din acest grup, iar o dată la doi ani – la Paris, unde ne perfecționăm cunoștințele în arbi-

TRIBUNA CU OPINII

traj comercial internațional. În plus, țara noastră este membru al Organizației Mondiale a Comerțului, care funcționează în baza unor principii speciale. Acestea trebuie să fie cunoscute și de către specialiștii în domeniu din Republica Moldova, ca un străin care face comerț cu Moldova sau pe teritoriul Moldovei să fie convins că, în cazul apariției unor litigii, va avea aici posibilitate să le soluționeze.

Când am înțeles că legea din 1994 a fost depășită, noi, specialiștii de la Camera de Comerț și Industrie, am elaborat două legi – una pentru arbitrajul comercial internațional și alta pentru cel intern. Alte țări se folosesc doar de una, dar eu susțin ultima noastră variantă, deoarece legea pentru arbitrajul comercial intern poate fi folosită fără modificări o perioadă mai îndelungată, în timp ce legea pentru arbitrajul comercial internațional se schimbă permanent.

Arbitrajul, ca formă de activitate juridică, nu-i susținut și nu-i promovat în societatea noastră. Mai mult, la noi n-au existat până acum barem cursuri de instruire pentru acei care practică sau vor să practice arbitrajul. Noi, Curtea de Arbitraj de la Camera de Comerț și Industrie, avem 55 de arbitri incluși în „lista recomandată”, care este disponibilă pentru orice solicitant cu litigiu comercial. Dar asta nu înseamnă că una dintre părțile aflate în litigiu nu poate să-și aleagă un profesionist din afara acelei liste. Sunt în Europa, inclusiv în România, curți de arbitraj cu „liste închise” și fiecare solicitant este pus în situația să-și ia arbitru numai din acea listă, asta fiind și o garanție că solicitantul se va bucura de servicii profesionale oferite de un arbitru fără probleme la capitolul integritate. În lista noastră „recomandată” avem arbitri și din alte țări, specialiști buni, care cunosc limbi străine, dar ceilalți s-au autoinstruit, deoarece nu a existat o instruire programată la nivel de stat pentru această categorie de juriști. Aceeși situație e în toate curțile de arbitraj din republică. Dacă vorbim de Pilonul nr. 5 din Planul de acțiuni pentru implementarea Strategiei de reformă, sigur că pe noi ne interesează mai ales problemele ce țin de arbitrajul interior, în cadrul republicii. Mai ales în cazul curților de arbitraj permanente, specializate în domeniul comerțului, al transporturilor, bunăoară, sau al protecției intelectuale.

Consider că toate curțile de arbitraj trebuie să fie înregistrate la Ministerul Justiției, iar activitatea lor să fie cunoscută și Curții Supreme de Justiție, căci pot să apară anumite litigii cu finalizare la Curtea Supremă de Justiție. Pentru o mai bună organizare și structurare în sistem, ar fi bine ca Ministerul Justiției să convoace toți șefii curților de arbitraj permanente și să le propună să se organizeze într-o asociație a curților de arbitraj, pentru a putea promova împreună arbitrajul,

ca formă alternativă instanțelor de judecată. Asociația ar putea să editeze o revistă, să susțină rubrici radiofonice, televizate, pentru a promova activitatea curților de arbitraj, căci societatea noastră nu cunoaște acest mijloc de soluționare a unor litigii economice sau comerciale.

A existat la noi un proiect englez de dezvoltare durabilă rurală. Experții străini ne-au spus atunci că, în cazul în care apar litigii în domeniul agrar, cea mai corectă formă de soluționare a lor este arbitrajul. Ei au creat și au instruit atunci vreo 14 grupuri de arbitri în toată republica. Erau printre acei arbitri nu numai juriști, ci și economiști, agronomi... Proiectul s-a terminat și, din păcate, acel sistem de arbitraj nu mai funcționează.

Am spus, nu o singură dată că nu-i corect ca statul să se limiteze doar la adoptarea legilor, el trebuie să promoveze și implementarea lor. Curtea de Arbitraj a Camerei de Comerț, cu filialele sale din teritoriu, caută și găsește posibilități pentru promovarea avantajelor la soluționarea unui litigiu prin intermediul arbitrajului: operativitatea și amiabilitatea părților. Totuși, când am efectuat un sondaj, am descoperit că vreo 30% din cei chestionați nici n-au auzit de curțile de arbitraj.

Azi, la capitolul „cadru legislativ” noi suntem în aliniere cu țările europene, dar nu reușim cu transpunerea acestuia în viață. În 2005, am fost în China pentru a cunoaște și progresul acestei țări în domeniul arbitrajului. Atunci, ei aveau 2.087 arbitri internaționali în „lista recomandabilă”. Chinezii au trecut prin șase etape de reformare a arbitrajului. I-am întrebat dacă a fost o necesitate a lor să-și ralieze legislația și practica cu principiile internaționale ale arbitrajului. Am aflat că li s-au impus anumite condiții din afară și ei le-au acceptat, pentru că au dorit o deschidere pe piața mondială. Cred că și noi, în cadrul reformărilor despre care vorbim, trebuie să implementăm cele mai bune practici normative internaționale. Menționez: noi avem un cadru legislativ aproape perfect, dar nu reușim în plan organizațional și de promovare. Este o misiune a întregii societăți, a statului în întregime. Bunăoară, în 2007 a fost adoptată legea despre mediere, dar nu s-a făcut nimic pentru implementarea ei. Acum s-a elaborat proiectul unei alte legi despre mediere, care te-ai mira să se deosebească tare de prima, dar, dacă și de data aceasta nu se va face nimic pentru aplicarea ei în practică, vom obține același rezultat.

Proiectul noii legi cu privire la mediere se aseamănă cu cea americană. SUA a adoptat legea respectivă în 1990. Atunci ei au pus problema să descarce instanțele de dosare prin găsirea unor noi forme de soluționare a lor. Au pus problema atât de tranșant, încât chiar și instanțele de judecată s-au inclus în acea operă. Unele instanțe chiar obligau justițiabilii

să apeleze la mediere. Cu aceasta se ocupă administratorul instanței de judecată, nu judecătorul. Ei bine, știu că azi în SUA 90% din litigii sunt soluționate prin mediere, iar la rezultatul acesta s-a ajuns în doar 20 de ani. Un alt exemplu e al rușilor. Legea lor despre mediere a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2011 și doar peste un an de zile Duma de Stat a organizat o masă rotundă la care s-a vorbit despre felul de implementare a ei. Au pregătit deja foarte mulți mediatori și lucrează insistent în această direcție. Numai la noi e imposibil să pornești carul din loc, adoptăm o lege și uităm de ea.

Ca Președinte al Curții de arbitraj de pe lângă Camera de Comerț, vreau ca toate formele alternative de soluționare a litigiilor să fie aplicate în toată republica. Suntem gata să venim cu propuneri, să ajutăm la organizare, dar trebuie să pună mai mulți umărul, inclusiv mass-media, dacă vrem o adevărată transformare. Chiar în Planul de acțiuni pentru implementarea Strategiei de reformare a sectorului justiției este menționat că toate formele trebuie promovate la televiziune, la radio etc.

Implementarea reformei este programată până la sfârșitul lui 2016, iar noi batem pasul pe loc, crezând că mai avem timp. Timpul, însă, zboară și numai o mobilizare a întregii societăți are rost de izbândă, dacă dorim cu adevărat să intrăm în lumea civilizată. Bunăoară, la ultima ședință a Consiliului de administrare a Camerei de Comerț și Industrie, la care au participat vreo 70 de agenți economici, le-am spus: oameni buni, iată unde ne aflăm pe calea reformei justiției și ne adresăm către dumneavoastră să vă implicați, să dați propuneri, căci, altfel, riscăm ca reforma justiției să se aleagă doar cu teancuri de documente care se vor îngălbeni prin sertare.

În Strategia de reformare a sectorului justiției se cere și instruirea persoanelor care practică arbitrajul. Am avut discuții la subiectul dat și în cadrul Institutului Național al Justiției. Acum, stabilim subiectele și temele care vor fi incluse în cursul de instruire, identificăm un grup de specialiști în domeniu pentru a-i pregăti ca formatori care vor instrui, ulterior, arbitrii. Iar formatorii noștri vor fi pregătiți de către specialiști invitați de peste hotare.

Totodată, pentru a porni mecanismul arbitrajului din plin, trebuie ca la facultățile de drept din universitățile noastre arbitrajul să fie studiat ca disciplină aparte. Eu predau acest curs la Universitatea „Constantin Stere”, mai știu că această disciplină se predă și la alte instituții, dar toate au loc oarecum izolat, nu există un program comun, o consecvență la instruirea în domeniu. Incredibil, dar adevărul este că noi nu avem niciun manual la această disciplină. Dacă vrem să facem reforma întregului sector al justiției, e necesară o abordare în ansamblu, căci, se știe, carul fără o roată nu se mișcă din loc...

DOCTRINA

PROBLEME DE REGLEMENTARE ȘI APLICARE A NORMELOR PROCESUALE PRIVIND ASIGURAREA ACȚIUNII CIVILE

Elena Belei,
doctor în drept,
conferențiar universitar
Catedra Drept Procesual Civil,
USM

Noțiunea și sediul materiei

Asigurarea acțiunii civile este o instituție a procesului civil, constând dintr-o totalitate de măsuri dispuse de către judecător sau de către instanța de judecată la solicitarea părții interesate, menite să garanteze executarea efectivă a unei hotărâri judecătorești definitive.

Suportul normativ al asigurării acțiunii civile de către instanțele judecătorești din RM include nu doar Codul de procedură civilă¹, ci și alte legi organice:

Legea contenciosului administrativ nr. 793 din 10.02.2000;

- Codul de executare nr. 443 din 24.12.2004 Cartea întâi. Executarea hotărârilor cu caracter civil;
- Legea nr. 161 din 12.07.2007 privind protecția desenelor și modelelor industriale;
- Legea nr. 23 din 22.02.2008 cu privire la arbitraj;
- Legea nr. 38 din 29.02.2008 privind protecția mărcilor;
- Legea nr. 39 din 29.02.2008 privind protecția soiurilor de plante;
- Legea nr. 50 din 07.03.2008 privind protecția invențiilor;
- Legea nr. 66 din 27.03.2008 privind protecția indicațiilor geografice, denumirilor de origine și a specialităților tradiționale garantate;
- Legea nr. 139 din 02.07.2010 privind dreptul de autor și drepturile conexe;
- Legea nr. 64 din 23.04.2010 privind libertatea de exprimare.

Scopul asigurării acțiunii civile și măsurile asiguratorii

Întrucât asigurarea acțiunii civile constă din limitări, interdicții sau obligații dispuse în mod operativ de către judecător sau instanță, măsurile de asigu-

rare a acțiunii civile trebuie aplicate cu o deosebită atenție, ținând cont de următoarele reguli de procedură:

În primul rând, scopul asigurării acțiunii trebuie să fie invocat și justificat de persoana care solicită aplicarea măsurilor de asigurare. Art.174 CPC enunță o singură motivație de a cere asigurarea acțiunii civile - în cazul în care neaplicarea măsurilor de asigurare a acțiunii ar face imposibilă executarea hotărârii judecătorești.²

Alte legi organice identifică și un alt obiectiv al măsurilor de asigurare, în scopul prevenirii unei pagube iminente (art. 22, alin.(1) din Legea privind libertatea de exprimare,³ art. 21, alin.(2) din Legea contenciosului administrativ⁴). În materia protecției proprietății intelectuale prin asigurarea acțiunii se urmărește același scop, doar că este altfel formulat de către legiuitor: „*Dacă s-a constatat faptul sau iminența încălcării drepturilor...*”⁵ „*cu scopul de a preveni orice încălcare iminentă a dreptului...*”⁶. Realmente, încălcarea sau iminența încălcării dreptului protejat se exprimă în prejudicii care ulterior pot fi pretinse.

În al doilea rând, măsurile de asigurare a acțiunii sunt prevăzute nelimitativ în CPC, precum și în legile speciale.

Caracterul nelimitativ rezultă cert din alin.(2), art.175 CPC: „*Judecătorul sau instanța poate aplica, după caz, și alte măsuri de asigurare a acțiunii care să corespundă scopurilor specificate la art.174*”.

Această libertate a judecătorului sau a instanței de judecată este o aparență, întrucât depășirea scopului asigurării acțiunii echivalează cu o încălcare gravă a drepturilor părții opuse în cadrul procesului civil. Astfel, nu se justifică de scopul legitim și nici de principiul procesului echitabil suspendarea la cerere sau din oficiu a ordinului de concediere a salariatului, indiferent de statutul de funcționar public al acestuia.⁷ Sau asigurarea acțiunii prin „*suspendarea executării contractului de locațiune*” ori „*interzicerea de a desfășura activitate de antreprenoriat în spațiile închiriate*” sau „*interzicerea semnării contractelor de prestări de servicii*” atunci când se cere declararea nulității contractelor respective. În asemenea cazuri, nu se justifică prin nici un argument scopul legitim al asigurării acțiunii. În cazul în care pretențiile reclamantului vor fi admise, executarea hotărârii judecă-

toarești nu este pusă în pericol. Efectul unei nulități dispuse definitiv de către instanța de judecată este *restitutio in integrum*, consecință care poate fi realizată efectiv fără a interveni anticipat în buna desfășurare a activității de întreprinzător. Judecătorul sau instanța riscă nu doar să se expună asupra fondului cauzei altfel decât prin hotărâre judecătorească, ci și să-și depășească atribuțiile, aducând atingere activităților care echivalează cu dreptul de proprietate, ele fiind protejate de lege, inclusiv art.1, Protocolul 1 al Convenției Europene a Drepturilor Omului.⁸

La fel nu este legală interdicția pârâtului sau a altor persoane de a părăsi țara ca măsură de asigurare a acțiunii, întrucât aceasta este o măsură de asigurare a executării hotărârii (art. 64 CE⁹). Fiind aplicată de către judecători în cursul examinării cauzelor civile, ea va avea un caracter neîntemeiat, ilegal și disproportionat și va afecta libertatea de circulație a persoanelor.

Bineînțeles că orice măsură de asigurare a acțiunii civile prezintă un grav disconfort pentru persoana căreia îi este opozabilă, de aceea judecătorul sau instanța va trebui să țină cont nu de scopul urmărit de reclamant, ci de cel prevăzut de lege, precum și de valoarea acțiunii. Deși art.175, alin.(2) CPC prevede că „*pot fi admise concomitent mai multe măsuri de asigurare a acțiunii, dacă valoarea bunurilor sechestrate nu depășește valoarea acțiunii*”, considerăm că acest text de lege se referă cu precădere la aplicarea sechestrului pe bunurile sau pe sumele de bani ale pârâtului, inclusiv pe cele care se află la alte persoane, deși nu este exclusă aplicarea în același timp a câtorva măsuri de asigurare: lit.a), b) și/sau c), art.175 CPC.

Concomitent, la determinarea cuantumului valorii bunurilor sechestrate, judecătorul sau instanța de judecată trebuie să țină cont de mărimea taxei de stat, care va fi inclusă în valoarea acestor bunuri.¹⁰

Sechestrul pe bunuri sau bani este cea mai frecventă măsură de asigurare a acțiunii civile. În cazul în care reclamantul nu va concretiza bunurile pe care urmează să fie aplicat sechestrul, executorul judecătoresc va ține cont de consecutivitatea prevăzută la al.(2), art. 90 al CE:

a) în primul rând, vor fi sechestrate bunurile personale ale debitorului, libere de gaj sau de ipotecă, și mijloacele bănești;

b) în al doilea rând, vor fi sechestrate bunurile debitorului care se află în proprietate comună pe cote-părți sau în devălmășie, libere de gaj sau de ipotecă;

c) în al treilea rând, vor fi sechestrate bunurile gajate sau ipotocate;

d) în ultimul rând, va fi sechestrat bunul imobil în care domiciliază debitorul.

Deși această ordine de sechestrare este prevăzută pentru faza executării hotărârii judecătorești, o considerăm aplicabilă, deoarece:

- această ordine oricum va fi urmată de executorul judecătoresc la faza executării, indiferent de faptul dacă au fost sau nu aplicate măsuri de asigurare a acțiunii;
- se ține cont și de interesele pârâtului-debitor, astfel această ordine îl protejează de unele abuzuri ce ar putea fi comise de executor.

În ceea ce privește aplicarea sechestrului asupra bunurilor și sumelor de bani ale persoanelor juridice și ale persoanelor fizice cu statut de întreprinzător, ordinea aplicării este prevăzută în art. 176 CPC.

Obiect al măsurii de asigurare poate constitui orice bun ori o universalitate de bunuri care se află în circuitul civil, indiferent de faptul în a cui posesie se află ele, precum și orice drept patrimonial sau creanță bănească.

Pot fi urmărite atât bunurile personale ale debitorului, cât și partea socială (participațiunea) care-i aparține într-o proprietate comună (indiferent de forma organizatorico-juridică a societăților comerciale), cota-parte din proprietatea în devălmășie a soților.

Partea socială a membrului societății cu răspundere limitată reprezintă o fracțiune din capitalul social al acestei societăți și poate fi obiect al măsurii de asigurare.

Art. 22 al Legii privind libertatea de exprimare enumeră expres și exhaustiv măsurile de asigurare a acțiunii, care, de fapt, se încadrează în prevederile art.175 CPC, fiind exemple ale măsurilor generale de asigurare în litigii care rezultă din legea menționată.

Astfel, asigurarea acțiunii civile prin aplicarea sechestrului se referă la tirajul care conține informația contestată. Iar interzicerea pârâtului la săvârșirea unor anumite acte (art.175, alin.(1), lit.b) CPC) se concretizează prin interdicția de a răspândi informația contestată sau prin interdicția de a distruge înregistrările audio și video.

Caracterul patrimonial sau nepatrimonial al pretențiilor nu este un factor determinant pentru a dispune sechestrarea bunurilor, ca măsură asiguratorie. Astfel, dacă reclamantul justifică scopul prevăzut de CPC sau de legea specială, judecătorul poate aplica această măsură de asigurare și atunci când se pretinde repararea prejudiciilor morale.¹¹ Însă trebuie respectate limitele impuse prin legi speciale, de exemplu, „*Nu se admite aplicarea sechestrului pe bunurile pârâtului, inclusiv pe contul bancar, pentru asigurarea pretențiilor privind compensarea prejudiciului moral*” (art.22, alin.(5) Legea 64 din 23.04.2010 privind libertatea de exprimare).

Specificul procedurii asigurării acțiunii

Procedura aplicării măsurilor de asigurare a acțiunii este specifică și impune respectarea mai multor rigori cu caracter imperativ:

- Asigurarea de acțiuni se poate dispune doar dacă persoana interesată a cerut. Din oficiul instanței se poate dispune doar suspendarea actului administrativ, în condițiile art.21 din Legea contenciosului administrativ. Persoana interesată, de regulă, este reclamantul, dar intervenientul principal, pârâtul în acțiuni reconvenționale, procurorul sau subiecții prevăzuți în art.73 CPC, reprezentanții legali și cei contractuali¹² de asemenea pot solicita asigurarea acțiunii civile;
- Cererea de asigurare a acțiunii, indiferent dacă este parte integrantă a cererii de chemare în judecată sau este perfectată ca act¹³ separat, trebuie să conțină motivele și circumstanțele pentru care se solicită asigurarea acțiunii (art.177, alin.(1) CPC);
- În practică, persoanele interesate solicită aplicarea sechestrului pe bunurile imobile sau mobile ale pârâtului, fără a indica exact care sunt acestea, fără a indica valoarea acțiunii sau fără a ține cont de aceasta. Formulările respective pot fi justificate de faptul că reclamantul, deși a depus toată diligența, nu a reușit să afle informația necesară, în special cea protejată de secretul bancar. Admitem ca fiind legale asemenea cereri, or, pentru a dispune asigurarea unei acțiuni civile, judecătorul sau instanța trebuie să țină cont de justificarea asigurării acțiunii și de limita asigurării raportată la valoarea acțiunii. În asemenea cazuri, judecătorul sau instanța va emite titluri executorii, accentuând sarcina executorilor judecătorești de a evalua bunurile imobile pe care aplică sechestrul, de a identifica sumele de bani disponibile în conturile debitorului în oricare din băncile din RM și, cel mai important, de a nu depăși valoarea acțiunii.

În concluzie, considerăm că judecătorii sau instanțele pot asigura acțiunea civilă aplicând sechestrul pe bunurile care urmează să le identifice executorul cu o singură condiție – să se indice valoarea acțiunii, iar executorii judecătorești să nu aplice sechestre excesive.¹⁴

Pentru practica judiciară nu este important când persoana interesată solicită asigurarea acțiunii, ci când judecătorul sau instanța este obligată să soluționeze respectiva cerere. Astfel, asigurarea acțiunii cerută odată cu depunerea cererii de chemare în judecată se va soluționa abia în ziua emiterii încheierii privind acceptarea cererii de chemare în judecată, fără înștiințarea pârâtului și a celorlalți participanți la proces (art. 177, alin.(2) CPC). Atenționăm că judecătorului i se va distribui cererea de chemare în ju-

decată în termen de 24 ore prin intermediul Programului Integrat de Gestionare a Dosarelor. Din acest moment, legea oferă 5 zile pentru a decide în privința acceptării cererii de chemare în judecată. Este posibil și legal ca judecătorul să decidă, în acest sens, întrun termen mai scurt, după cum este posibil ca judecătorul să dispună și refuzarea (art.169 CPC), restituirea (art.170 CPC) cererii de chemare în judecată sau să nu-i dea curs (art.171 CPC). În aceste cazuri, bineînțeles, solicitarea de asigurare a acțiunii nu va fi încă soluționată.

Dacă cererea de asigurare a acțiunii este depusă în instanță după intentarea procesului, aceasta se va soluționa în termen de o zi de la depunere, fără înștiințarea pârâtului și a celorlalți participanți la proces. (art.177, alin.2 CPC).

În mod excepțional, există posibilități legale de asigurare a acțiunii civile înainte de adresarea în judecată. De exemplu, art.22 al Legii nr. 64 din 23.04.2010 cu privire la libertatea de exprimare prevede posibilitatea solicitării măsurilor de asigurare a acțiunii „*concomitent cu depunerea cererii prealabile către mass-media*”. Pentru a respecta această prevedere legală, considerăm necesar a clarifica următorul mecanism de aplicare. Cererea de asigurare a acțiunii în asemenea pricini civile trebuie adresată în formă scrisă judecătoriei care ar fi competentă din punct de vedere teritorial să examineze pretențiile ce rezultă din aplicarea legii menționate. În conținutul cererii, reclamantul, în mod obligatoriu, trebuie să indice ce pretenții și către cine a formulat, precum și dacă le-a adresat în prealabil. Extrem de importantă este justificarea aplicării măsurii de asigurare a acțiunii înaintea adresării în judecată, care, de asemenea, este un element esențial al conținutului acestei cereri. Indiscutabil, la această cerere trebuie anexată dovada în original a cererii prealabile expediată și/sau chiar primită de către pârât. asemenea cereri se vor înregistra, distribui aleatoriu și examina unipersonal de către judecătorul desemnat conform legii. Procedura examinării și soluționării unei astfel de cereri va fi identică unei cereri obișnuite de asigurare a acțiunii (art.177-181 CPC). Dacă cererea de asigurare anticipată a acțiunii a fost adresată instanței care nu are competență teritorială sau nu este anexată dova în original a adresării prealabile, ori asigurarea nu este justificată de scopul legal, judecătorul va emite o încheiere de neasigurare a acțiunii pe acest motiv.

Conform art.59 din Legea nr.139 din 02.07.2010 privind dreptul de autor și drepturile conexe, „*Măsurile prevăzute la alin. (1) și (2) pot fi revocate la cererea pârâtului, dacă reclamantul nu a inițiat, în decurs de 20 de zile lucrătoare, proceduri care să conducă la examinarea cazului de către instanța de judecată*”. Aceas-

tă prevedere specifică permite judecătorului să aplice prin încheiere imediat executorie asigurarea unei acțiuni civile viitoare, cu respectarea procedurii anterior descrisă. Credem însă că măsurile asigurătorii **nu „pot fi revocate”**, ci trebuie anulate la cererea pârâtului prin încheiere conform art.180 CPC. În caz contrar, asigurarea anticipată a acțiunii civile va constitui o măsură inequitabilă, lipsită de suport legal, care va putea prejudicia grav pârâtul.

Conform art.80 și 75 din Legea nr.50 din 07.03.2008 privind protecția invențiilor, pe lângă condițiile și procedurile similare celor analizate mai sus este obligatorie „*depunerea unei cauțiuni sau a unei garanții echivalente corespunzătoare, necesare reparării prejudiciilor care ar putea fi cauzate pârâtului în cazul în care nu va fi constatată existența unei încălcări*”.

Atenționăm instanțele despre normele legale care prevăd asigurarea acțiunii civile **chiar fără a avea cauza pe rol**. De exemplu, aplicarea măsurilor asigurătorii la orice etapă a procedurii arbitrale (art.10 din Legea nr. 23 cu privire la arbitraj) sau chiar înaintea arbitrajului (art.23, al.1, Legea nr. 23 cu privire la arbitraj).

Ținând cont de aceste situații procesuale atipice și de prevederile art. 174 CPC, „*Asigurarea se admite în orice fază a procesului, până la etapa în care hotărârea judecătorească devine definitivă*”, totuși reiterăm că în procedura civilă nu se poate dispune asigurarea acțiunii civile în următoarele situații:

- a. la faza intentării procesului – de la depunerea cererii de chemare în judecată până la emiterea încheierii de acceptare a acesteia (art.177, alin.(2) CPC);
- b. în timpul suspendării procesului (art.260, alin.(2) CPC)¹⁵;
- c. după emiterea hotărârii până la punerea pe rol a cererii de apel¹⁶;
- d. în cadrul examinării recursului de către CSJ (art.438, alin.(1) CPC)¹⁷;
- e. în faza examinării admisibilității cererii de revizuire¹⁸;
- f. în procedură specială¹⁹;
- g. în procedura în ordonanță²⁰.

Încheierea de asigurare a acțiunii este imediat executorie (art.178 CPC). Acest efect, prevăzut de lege, este favorabil părții care a obținut asigurarea acțiunii și este opozabil părții adverse, care trebuie înștiințată de către instanța de judecată despre măsura de asigurare aplicată. Ținând cont de faptul că, de regulă, astfel de încheieri se emit fără înștiințarea pârâtului și a celorlalți participanți la proces, precum și de efectele dure ale acestora, instanța va trebui să înștiințeze persoana sau persoanele vizate a doua zi

de la data emiterii încheierii de asigurare a acțiunii prin scrisoare cu aviz de recepție. Tergiversarea înștiințării persoanelor vizate în încheierile de asigurare a acțiunii civile este exclusiv responsabilitatea instanței de judecată.

Contestările în materia asigurării acțiunii civile

Judecătorul sau instanța, ca urmare a cererii de asigurare a acțiunii, va emite o încheiere separată, motivată de asigurare sau neasigurare a acțiunii. Ambele pot fi contestate cu recurs în termen de 15 zile de când persoana interesată a aflat despre pronunțarea lor²¹ (art.177, alin.(3), art.181, alin.(1) și (2) CPC). Examinarea cererii de asigurare a acțiunii, indiferent de soluția dispusă de judecător sau instanță, dă naștere la un conflict între părți, diferit de acel care se poartă asupra fondului cauzei.²² De aceea, sub auspiciul unui proces echitabil, părțile interesate nu pot fi lipsite de dreptul de contestare a încheierilor judecătorești, atât pârâtul când acțiunea civilă este asigurată, cât și reclamantul când i se refuză asigurarea solicitată.

Dacă se depune recurs împotriva încheierii de asigurare sau neasigurare a acțiunii, examinarea cauzei civile, de fapt, se va suspenda, or instanța va trebui să expedieze dosarul împreună cu cererea de recurs instanței superioare. Recursul se va examina în condițiile art. 423-428 CPC, fără participarea justițiabililor vizați.

Instanța superioară poate menține sau anula încheierea de asigurare sau neasigurare a acțiunii. În ultimul caz procesual este posibil ca instanța superioară să dispună asigurarea acțiunii civile. Respectiv, se va emite o încheiere judecătorească și un titlu executoriu în acest sens.²³

Instanța, în cauze civile generale, poate²⁴ cere reclamantului depunerea unei cauțiuni odată cu asigurarea acțiunii (art. 182 CPC). Valoarea cauțiunii trebuie să fie egală cu prejudiciile care ar putea fi cauzate pârâtului prin asigurarea acțiunii. Cauțiunea se păstrează până când hotărârea sau încheierea de încetare a procesului, ori de scoatere de pe rol devin irevocabile, plus 2 luni pentru intentarea acțiunii de reparare a prejudiciilor cauzate prin asigurarea acțiunii. Acest aspect procesual al asigurării acțiunii civile este aproape inaplicabil în practică, întrucât instanțele în pricini civile generale nu sunt obligate să ceară cauțiune, iar aplicarea discreționară, doar în unele cazuri, a acestor prevederi ar putea amplifica practica judiciară neuniformă și bănuielile în lipsa de imparțialitate a instanței. Însă impedimentul cel mai greu de depășit în acest caz este necesitatea evaluării de către instanță a prejudiciilor viitoare ale pârâtului.

Măsurile de asigurare a acțiunii pot fi anulate, din oficiu sau la cerere (art.180 CPC), prin încheiere, care este susceptibilă de recurs. Legea nu prevede expres recursul drept cale de atac în asemenea cazuri, dar art.181, alin.(2) CPC menționează că „*Recursul împotriva încheierii de anulare a măsurilor de asigurare a acțiunii sau de substituie a unei forme de asigurare cu o alta suspendă executarea încheierii*”. În acest sens, încheierile de anulare a măsurilor de asigurare a acțiunii sau de substituie a unei forme de asigurare cu o alta sunt, de asemenea, imediat executorii, și doar exercitarea recursului (de exemplu, în a 15 zi) are efect suspensiv.

Acest act procesual îl poate face instanța care a dispus asigurarea acțiunii sau cea care are cauza pe rol, de exemplu - altă instanță care a primit pricina după strămutare, conform art.43 CPC, sau curtea de apel în cursul examinării apelului. Atenționăm că, dacă asigurarea acțiunii se face fără înștiințarea pârâtului și a celorlalți participanți la proces, atunci anularea măsurilor de asigurare se soluționează în ședință de judecată (art.180, alin.(2) CPC). Anularea măsurilor de asigurare a acțiunii poate fi efectul admiterii recursului împotriva încheierii de asigurare de către instanța ierarhic superioară și, în acest caz, efectul anulării este imediat. Dacă pretenția reclamantului a fost respinsă, măsurile anterioare de asigurare a acțiunii se mențin până când hotărârea judecătorească devine definitivă, însă în dispozitivul hotărârii trebuie specificată anularea măsurilor de asigurare. Dacă hotărârea devine definitivă și irevocabilă prin neatacare, acest punct al dispozitivului va facilita situația justițiabililor. Curțile de apel vor indica din oficiu în dispozitivul deciziilor anularea măsurilor de asigurare a acțiunii, dacă, drept rezultat al examinării apelului, pretențiile reclamantului se vor respinge. Judecătorii, curțile de apel, CSJ vor proceda în același fel, dacă emit încheieri de scoatere de pe rol a cererii sau de încetare a procesului.²⁵

Deși Codul de Procedură Civilă nu prevede expres acest lucru, este important să menționăm că, în momentul în care vorbim de anularea măsurilor de asigurare a acțiunii, putem vorbi și despre anularea parțială a lor, atunci când, de exemplu, reclamantul micșorează quantumul pretențiilor sale, și pârâtul înaintează o cerere în acest sens.

Dacă măsurile de asigurare au fost depuse în cazuri speciale înaintea intentării procesului, atunci anularea acestora se va face în condițiile exprese prevăzute de legile speciale, dar cu respectarea procedurii prevăzută de CPC, adică prin încheieri care se execută imediat, dar care se contestă cu recurs (art.180 CPC). Considerăm că atât pârâtul poate cere anularea unei măsuri asiguratorii aplicate anticipat,

cât și reclamantul însuși, dacă s-a răzgândit să înainteze acțiunea împotriva pârâtului și este interesat să nu repare prejudiciul excesiv care ar putea fi cauzate pârâtului.

Dacă au fost dispuse măsuri de asigurare a acțiunii menținute până la executarea hotărârii judecătorești, prin care s-au admis pretențiile reclamantului, ele, în mod firesc, trebuie să-și piardă efectul odată cu încetarea procedurii de executare (art.83, CE). Însă încheierea de asigurare a acțiunii emisă de instanța de judecată va fi anulată tot de către aceeași instanță de judecată, la cererea persoanei interesate în temeiul încetării procedurii de executare, adică după intrarea în vigoare a încheierii privind încetarea procedurii de executare (art.84, alin.(3) și art.85 CE). Abia în acest caz se va recurge la art.180 CPC, respectându-se procedura prevăzută de alin.2 „anularea măsurii anterioare de asigurare a acțiunii se soluționează în ședință de judecată. Participanților la proces li se comunică locul, data și ora ședinței. Neprezentarea lor repetată însă nu împiedică examinarea problemei”.

Analizând prevederile legale în vigoare (art.182 CPC), depistăm patru condiții care generează participantului la proces dreptul de a intenta acțiune în repararea prejudiciului cauzat prin aplicarea măsurilor de asigurare:

- admiterea de către instanță a cererii privind aplicarea măsurilor de asigurare a acțiunii împotriva pârâtului și menținerea acestora pe parcursul examinării cauzei până hotărârea devine definitivă;
- existența legăturii de cauză-efect între aplicarea măsurilor de asigurare și prejudiciul survenit prin aplicarea lor;
- respingerea pretențiilor reclamantului din cererea principală prin pronunțarea unei hotărâri judecătorești;
- devenirea hotărârii judecătorești irevocabile.

În concluzie: asigurarea acțiunii civile trebuie să fie dispusă legal, conform procedurii stabilite, să corespundă scopului legitim și să fie proporțională, adică ingerințele în drepturile pârâtului trebuie să fie echilibrate într-o măsură rezonabilă de protecția anticipată a drepturilor reclamantului. De aceste limite trebuie să țină cont atât judecătorii, cât și instanțele ierarhic superioare.

Bibliografie:

1. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova (în continuare CPC) din 30.05.2003. MO al RM nr.111-115/451 din 12.06.2003.
2. În reglementarea anterioară (până la 01.12.2012) art.174 CPC prevedea și/sau al doilea scop exprimat prin sintagma „evitarea dificultăților judecătorești”.

3. Art. 22, alin. 4 al Legii nr. 64 din 23.04.2010 prevede „Instanța de judecată poate aplica măsurile de asigurare stipulate la alin. (3) lit. a) și b) doar dacă reclamantul demonstrează că ar putea suporta prejudiciu care nu ar putea fi compensate prin despăgubirile ulterioare și că măsura de asigurare a acțiunii depășește interesul public de a cunoaște această informație.”
4. Legea contenciosului administrativ Nr. 793 din 10.02.2000.
5. Art. 64 Legea nr. 161/2007 privind protecția desenelor și modelelor industriale; art. 80 Legea nr.50/2008 privind protecția invențiilor; art. 68 Legea nr. 38/2008 privind protecția mărcilor;
6. Art. 54 Legea nr.66/2008 privind protecția indicațiilor geografice, denumirilor de origine și a specialităților tradiționale garantate; art. 78 Legea nr. 39-XVI/2008 privind protecția soiurilor de plante;
7. Art. 59 Legea nr. 139/2010 privind dreptul de autor și drepturi conexe.
8. Cauza BIMER SA contra Moldovei (cererea nr.15084/03), hotărârea din 10.07.2007; Cauza Megadat.com. SRL contra Moldovei (cererea nr. 21151/04), hotărârea din 08.04.2008.
9. Codul de executare al Republicii Moldova nr. 443-XV din 24.12.2004. Monitorul Oficial al R.Moldova nr. 34-35/112 din 03.03.2005443/24.12.2004.
10. Hotărârea Plenului C.S.J. cu privire la aplicarea de către instanțele judecătorești a legislației ce reglementează asigurarea acțiunii la judecarea cauzelor civile nr.32 din 24.10.2003, pct.7.
11. Manualul judecătorului la examinarea pricinilor civile, coordonator Mihai Poalelungi, - Cartier juridic, 2006, pag.176.
12. Dreptul de a înainta cererea de asigurare a acțiunii nu este un drept special și nu necesită o împuternicire specială, deoarece nu este prevăzută în art. 81 CPC.
13. Deși legea nu instituie forma scrisă obligatorie a cererii de asigurare a acțiunii, considerăm că acest lucru rezultă implicit nu doar din importanța actului și a consecințelor acestuia, ci și din art. 177, alin.1 CPC care indică expres conținutul cererii de asigurare. Procedura examinării respectivei cereri este un argument suplimentar în favoarea formei scrise a cererii de asigurare a acțiunii, indiferent de momentul adresării instanței.
14. În cazul în care persoana interesată consideră că executorul judecătoresc executând titlul executoriu emis în baza încheierii de asigurare a acțiunii a depășit limita valorii acțiunii poate contesta acțiunile executorului în instanța conform art. 161- 1613 CE. Examinarea contestării respective nu este temei de amânare sau suspendare a examinării fondului cauzei civile, dacă încheierea de asigurare a acțiunii nu a fost contestată.
15. În cazul în care un proces suspendat nu se reia, de ex. succesorul reclamantului decedat nu dorește să intervină și să continue susținerea pretențiilor predecesorului, atunci apare pericolul ca măsurile asiguratorii anterior aplicate să se mențină și să prejudicieze părătul pe termen nedeterminat. Considerăm posibilă anularea măsurilor de asigurare a acțiunii de către instanța care a dispus suspendarea procesului la cererea justificată a părătului conform art.180 CPC.
16. Art.258 CPC nu se va aplica, or acesta se justifica împreună cu executarea imediată facultativă (art.257 CPC) care a fost abrogată. Cu toate acestea instanța de fond, dacă va admite pretențiile reclamantului, va putea la cererea acestuia să dispună prin dispozitivul hotărârii aplicarea măsurilor de asigurare a acțiunii. Curtea de apel va aplica art.177, alin.(2) CPC în modul corespunzător, adică va soluționa cererea de asigurare a acțiunii formulată odată cu cererea de apel, dacă nu a aplicat art. 368, 369 CPC.
17. Prin Legea 155 din 05.07.2012 această prevedere se impune prin excluderea împuternicirii anterior existente.
18. În pofida prevederii art.452, alin.(1) CPC conform căreia „Instanța examinează cererea de revizuire în ședință publică în conformitate cu normele de examinare a cererii de chemare în judecată” considerăm că la această etapă procesuală revizuiantul nu are nici un motiv să ceară asigurarea acțiunii, or, acțiune civilă nu există, iar hotărârea, încheierea sau decizia irevocabil cu mare probabilitate ar putea fi executate deja. Dacă oricum executarea nu a început, această situație este totalmente la discreția persoanei interesate, care poate solicita începerea executării silite și asigurarea executării în condițiile legii.
19. Procedura specială este diametral opusă procedurii contencioase. Chiar dacă art.280, alin.1 CPC prevede „În procedură specială, pricinile se examinează de instanțele judecătorești după regulile de examinare a acțiunilor civile, cu excepțiile și completările stabilite în prezentul cod la cap.XXIII-XXXIV și în alte legi.”, totuși lipsa litigiului de drept, a părților cu interese contradictorii confirmă și lipsa instituției asigurării acțiunii. Solicitarea asigurării acțiunii civile în procedură specială echivalează cu apariția litigiului de drept, fapt care poate determina instanța să scoată cererea de pe rol în condițiile art.280, alin.3 CPC și să refuze în asigurarea acțiunii conform art.177, alin.3 CPC. Aceste două acte de dispoziție vor face conținutul aceleiași încheieri judecătorești, astfel încât se ordoneze procedura contestării cu recurs.
20. Procedura în ordonanță este concepută de legiuitor ca una simplificată, de aceea aplicarea instituției asigurării acțiunii deși s-ar părea că se justifică, va impune un mecanism prea complicat de anulare, substituție sau contestare a măsurilor asiguratorii.
21. Deși legea prevede ad literam numai încheierile de asigurare a acțiunii, ținând cont de principiul egalității de arme, CSJ a considerat justă aplicarea extensivă a art.181, alin.1 CPC.
22. Dumitru Rădescu, Elena Rădescu, Georgeta Stoican. Dicționar de drept civil și proceduri civile. Editura C.H.Beck, București, 2009, pag.77.
23. Chiar dacă art.12 CE prevede „Titlul executoriu se eliberează creditorului la cerere de către prima instanță, după rămânerea definitivă a hotărârii.”, situația asigurării acțiunii civile nu care sub incidența acestei prevederi din simplul motiv că nu ne referim la fondul cauzei civile, soluționată prin hotărâre, iar curtea de apel sau CSJ (CSJ doar ca instanță de recurs împotriva încheierilor de neasigurare emise de curtea de apel) vor putea emite încheieri de asigurare de acțiuni și respectiv titluri executorii. Argumentul forte în favoarea acestei concluzii rezidă în efectul imediat al asigurării acțiunii civile indiferent de instanța care o dispune.
24. În cazul legilor speciale privind proprietatea intelectuală cauziunea este obligatorie.
25. Recomandarea nr. 14 privind anularea măsurilor de asigurare a acțiunii civile, <http://www.csj.md/content.php?menu=1807&lang=5>. (vizitat la 10.03.2013)

EFECTELE TRAUMELOR PSIHO-EMOȚIONALE ÎN ASPECT MEDICO-SOCIAL ȘI JURIDIC

Gheorghe Baciu,
profesor universitar

It is presented a synthesis from the literature regarding psycho-emotional traumas as a medico-social and legal issue. There is indicated an increase of stress factors in the actual society, with a negative impact on the human health, that is misbalancing all forms of activities. The action of stress factors depends on diverse reasons and conditions. From the thanatogenic point of view, psychological traumas can be examined under 3 main aspects: their influence on healthy people; decompensating of the activity of the sick body; represent a risk factor that causes the violent death. For the justice system and court, conclusions of the medico-legal expertise may be useful because of the absence of certain signs of this form of action on the human body.

În ultimii ani, organele de urmărire penală și instanțele judecătorești din Republica Moldova, cu scop de soluționare a unor probleme de expertiză medico-legală, adresează tot mai frecvent întrebarea: contribuie sau nu trauma psihică la agravarea stării de sănătate a persoanelor agresate sau dacă această traumă provoacă declanșarea morții?

Motivele și condițiile în care se dezvoltă traumele psihice sunt extrem de diversificate, nu rareori ele au un caracter medico-social cu consecințe negative asupra victimelor. Sistematizarea datelor înregistrate în practica medico-legală pe parcursul mai multor decenii ne-a permis să stabilim un polimorfism etiopatogenetic pronunțat. Din punct de vedere tanatogenerator, traumele psihice pot fi examinate sub trei aspecte principale [3]: a) *influența lor asupra omului sănătos*, b) *decompensarea activității organismului bolnav*, c) *servesc un potențial factor de risc ce condiționează moartea violentă*. În aceste cazuri, caracterul de influență a traumelor psiho-emoționale dispune de anumite particularități.

Noțiunea de traumă psiho-emoțională prezintă o stare de încordare (tensionare) generalizată atât

în aspect psihologic, cât și organic, condiționată de un dezechilibru dintre solicitările externe și posibilitățile adecvate de reacție ale persoanei. Mai des, efectul stresului se asociază cu fenomenul de pierdere a controlului asupra situațiilor nestandarde apărute la moment și reacțiile inadecvate ale omului.

O acțiune cu caracter îngrozitor și excesiv, care intervine pe neașteptate, poate deveni un excitant capabil să provoace esențiale dereglări funcționale ale organismului uman [9, 10, 12]. Rolul negativ al traumelor psihice asupra funcționalității întregului sistem de reglare și de întreținere a vieții, în calitate de factor declanșator al unor stări excepționale (critice) pentru sănătate, este dovedit științific. Hans Selye menționa că toți agenții față de care organismul nu este adaptat funcțional, calitativ și cantitativ, pot condiționa o stare de șoc emoțională cu efecte imprevizibile.

A. Tiugan și C. Răduț [8] accentuează că stresul este principala cauză a bolilor cu care se confruntă omenirea. În rapoartele prezentate de Organizația Mondială a Sănătății se arată că bolile cardiovasculare, afecțiunile aparatului digestiv, cancerul și chiar banalele carii dentare apar din cauza factorilor stresanți. Supus stresului, indiferent de ce natură ar fi acesta, sistemul imunitar al organismului cedează primul, din care motiv consecințele pot fi dramatice. Stresul face ca o persoană să devină agitată, iritabilă, precaută, derutată, presimțită sau optimistă. El duce la apariția unui tablou psiho-patologic dominant de anxietate, fobie, atacuri de panică sau depresie.

Trauma psihică este cea mai frecventă formă de abuzare în cadrul familiei. Nu toate persoanele reacționează la acțiunea stresorică în egală măsură, iar efectele ei sunt diversificate. Deși abuzul psihologic nu face parte din comportamentele cu caracter criminal, totuși această acțiune prezintă o formă de violență, capabilă să provoace abuzuri cu consecințe grave. Vulnerabilitatea persoanei, asociată cu traume psiho-emoționale, include atât factori externi (mediul social, familial etc.), cât și interni (sănătatea mintală, nivelul de dezvoltare intelectuală etc.), care, în complex, pot influența interacțiunea factorilor de risc.

Cunoașterea factorilor de vulnerabilitate psihologică în grupul populațional ce trăiește un eveniment psiho-traumatizant catastrofal

are o importanță deosebită pentru prevenirea consecințelor nefaste. Se consideră [1] că, în cadrul vulnerabilității la stresul psihologic, factorul genetic are un rol determinant. Se mai arată că capacitatea adaptivă, suportul socio-familial, asocierea câtorva patologii psihosomatice și psihiatrice sunt condiții care pot influența declanșarea și evoluția tulburării de stres posttraumatic.

D. Fragus și S. Teran [4] subliniază că în toată lumea se observă o creștere numerică de tulburări stresorice de origine posttraumatică. Acest fenomen se corelează cu natura, intensitatea și frecvența evenimentelor stresante, cum ar fi accidente industriale și de transport, conflictele militare, catastrofele naturale (inundații, incendii) etc.

O persoană tânără, practic sănătoasă, poate deceda în urma unui șoc emoțional care provoacă epuizarea fulgerătoare a posibilităților adaptive ale organismului. În cazurile date se produce o suprimare a funcțiilor neuro-vegetative și endocrine, care condiționează crize de hipertensiune arterială și ischemie bulbară. Aceasta, la rândul său, generează sincope cardiace și respiratorii cu consecințe letale. Astfel de cazuri sunt înregistrate mai des la sportivi, care au suferit un eșec competițional și pe care nu l-au putut depăși funcțional.

Emoțiile negative de scurtă durată, de regulă, se soldează cu dereglări funcționale tranzitorii, fără consecințe periculoase pentru viața persoanei. În cazul în care intervenția stresantă este precedată de un surmenaj psiho-emoțional cronic sau este asociată cu alți factori de risc, consecințele pot fi din cele mai grave.

Al. Munteanu și coautorii [5] menționează că, la practicarea sportului, stresul emoțional poate contribui la deces în caz de activitate în condiții de oxigenare insuficientă (spații slab ventilate), în concursuri responsabile, erori de arbitraj etc. Însăși efortul fizic, asociat de emoții avansate, poate declanșa o sincopă cardiacă, tahicardie paroxistică cu evoluție spre fibrilație ventriculară și exitus. Autorii arată că în lumea sportului, majoritatea cazurilor sunt condiționate de boli cardiovasculare, dar se înregistrează și așa-zisul *cord prea bun pentru a muri!*.

În literatura medicală [8, 11] se elucidează pe larg influența traumelor psiho-emoționale asupra organismului bolnav, mai cu seamă în cazul bolilor cardiovasculare. În aceste situații acțiunea factorilor stresanți are la declanșarea morții subite un mecanism etiopatogenetic complicat.

Investigațiile noastre [2] au demonstrat că persoanele care au suportat o traumă psihică până la deces sufereau mai frecvent de o patologie cardiacă. Am întâlnit și cazuri în care modificări patologice

din partea sistemului cardiovascular nu s-au depistat, persoanele fiind considerate practic sănătoase, ceea ce a arătat deficiențe la stabilirea cauzei decesului. Dintre factorii de risc care s-au asociat la traumele psihice au fost situații neordinare de conflict relațional la serviciu, în familie sau de ordin juridic, decesul rudelor, mai rar - pierderi materiale. În unele cazuri, traumele psihice au coincis cu acțiunea altor factori de risc (meteorologici, surmenaj fizic, etc.). S-a observat că drept factor decisiv în dezvoltarea infarctului miocardului este nu atât însuși agentul emoțional, cât intensitatea lui de acțiune, precum și raportul dintre reacția emotivă și particularitățile individuale ale persoanei respective.

Informațiile din catamneză ne-au demonstrat că o parte dintre cei decedați se considerau în timpul vieții practic sănătoși și nu s-au adresat la medic (din spusele rudelor), iar diagnosticul le-a fost stabilit doar la necropsie. Alte persoane cunoșteau despre existența bolilor de care sufereau și periodic se adresau medicului. Numai la un număr mic de persoane, relativ tinere, cauza morții a fost dificil de stabilit, din lipsa modificărilor patologice care ar fi putut explica decesul. Deci, s-a constatat necoresponderea gradului modificărilor patologice (cord, rinichi, etc.) și consecințele neadekvat de grave.

Practica medicală atestă de mai mulți ani că traumele psiho-emoționale pot favoriza și producerea unor forme de moarte violentă (accidente, acte suicidale și omucideri). Astfel, înecatul accidental al unei persoane poate fi provocat de o frică îngrozitoare sau de o stare de șoc emoțional în timpul aflării acesteia în apă. În cazul în care factorii stresanți provoacă o stare de disperare, omul poate recurge la un act de auto-agresiune, iar în cazul în care agentul stresant capătă un efect de furie (mânie) ne putem aștepta la o acțiune agresivă din partea lui față de acei care îl înconjoară, inclusiv cu scop de asasinare.

Până în prezent, raportul de cauzalitate dintre acțiunea factorilor stresanți și declanșarea morții violente se stabilește mai frecvent în baza unui complex de informații – cele obținute de la medici și rude sau prin cercetarea cadavrelor și a rezultatelor investigațiilor suplimentare de laborator. D. Bogomolov și coautorii [11] descriu fenomene morfologice, considerate drept caracteristice stărilor de stres, suportate până la instalarea morții violente.

Este dovedit că evenimentele psiho-traumatizante influențează diferențiat asupra oamenilor de diferite vârste. Copiii sunt acei care recepționează mai dramatic toate formele de abuzuri, inclusiv la maltratarea psihologică (amenințare, umilire, mar-

ginalizare etc.). Abuzul psihologic de lungă durată pune deseori în pericol dezvoltarea psihică, fizică și morală a copilului, poate afecta serios starea de sănătate mentală și somatică a lui. Pentru unii adolescenți traumele psihice și abuzurile sexuale servesc motive pentru tentative suicidale și acte de suicid realizat. V. Șarpe [6] a demonstrat că pentru copii și adolescenți actele suicidale sunt provocate mai frecvent de conflicte de ordin personal-familial: cearta cu părinții, frica de pedeapsă, dezonorarea și avertizarea în cazurile de încălcări penale sau administrative etc.

În cadrul expertizei medico-legale a cadavrului nu întotdeauna se constată anumite modificări care ar permite argumentarea efectelor etiopatogenetice ale traumei psihice la instalarea morții. De obicei, în astfel de cazuri se va lua în considerație prezența, durata și intensitatea acțiunii factorului stresant, iar pentru aprecierea legăturii de cauzalitate dintre trauma psihică și moarte vor fi confruntate toate datele: evaluarea clinică, catamneza, circumstanțele evenimentului, rezultatele autopsiei și a cercetărilor suplimentare de laborator.

Pentru organele de drept evaluarea stărilor psiho-traumatizante capătă un rol important la cercetarea cazurilor conflictuale și stabilirea legăturii de cauzabilitate dintre acțiune și efect asupra persoanei victimizate [3]. Evaluările necesită a fi realizate în câteva etape: selectarea informațiilor, diagnosticul psiho-patologic, identificarea resurselor de care dispunea persoana, concretizarea tipului de abuz, a riscului și a severității acțiunii violente ș.a. Aceste date se află la baza stabilirii obiectivelor și a strategiei de intervenție, suport în decizia juridică (individualizarea măsurilor de protecție și pedeapsă). O abordare eficientă în descoperirea actelor de violență presupune o colaborare între specialiști și instituțiile care pot proteja și recupera victima, respectând valorile și principiile de bună practică și de apărare a demnității și a dreptului la securitate al persoanei.

Pentru organele de cercetare penală și instanțele judecătorești, concluziile expertizei medico-legale au mai frecvent o probațiune relativă, întrucât, în lipsa unor criterii și probe specifice, este imposibil de dovedit cu certitudine legătura de cauzalitate dintre trauma psihică și efectele ei negative asupra omului.

Bibliografie:

1. Alfonso J., Frick R. Regulation of Hippocampal Gene Expression. Is conserved in two species subjected to Different stressors and Antidepressant Treatments. *Journal of Psychiatry Neuroscience and Therapeutics*, 2006, vol. 59, nr.3, p.1358-1359.
2. Baci Gh. Valoarea traumei psihice în declanșarea diverselor forme de moarte. *Mater. primului Congres al medicilor legiști din RM*. Chișinău, 2001, p.36-38.
3. Baci Gh. Influența factorului stresogen asupra psihicului uman și consecințele lui nefaste. *Avocatul poporului*, 2011, Nr. 3-4, p. 4-7.
4. Fragus, D., Teran S. *Post-traumatic stress disorder in victims of the March 11 at Fracks in Madrid admitted to a hospital emergency room (2006): 6 month follow-up*.
5. Munteanu Al., Alexandru E., Ivan A. Unele aspecte clinico-epidemiologice ale morții suspecte. *Revista Română de Medicină Legală*, vol. VIII, nr.4, 2000, p. 345-350.
6. Șarpe V. Caracteristica medico-legală, structura și etiopatogenia fenomenului suicidal printre copii și adolescenți. *Teza de doctor în științe medicale*, Chișinău, 2005.
7. Tiugan Alexandru, Răduț Claudia. Psihostresul, factor de declanșare în tulburarea aditivă. *Buletin de Psihiatrie integrativă*, Iași 2007, vol. XII, nr. 4 (35), p. 22-26.
8. Woodward H.S., Kaloupek D.G. Decreased Anterior Cingulate Volume in Combat-Related PTSD. *Journal of Psychiatry Neuroscience and Therapeutics*, 2006, vol.59, nr.7, p.1622-1625
9. Алисиевич В.И. К судебно-медицинской диагностике состояния стрессов. Акт. вопр. суд. мед. экспертизы трупа. Москва, 1977, с. 22-25.
10. Алибиев Ф.В., Падеров Ю.М., Шамарин Ю.А. Проблемы экспертизы в медицине. М., 2001, Т. 1., №4, с. 8-11.
11. Богомолов Д.В., Богомолов И.Н., Семенов Г.Г. О морфологических признаках наличия, интенсивности и длительности стресса у погибшего. Акт. вопр. суд. мед. и экспертной практики на современном этапе. М., 2006, с. 259-261.
12. Косенко З.В., Парамонова Э.Г. Психика и коронарная болезнь. М., 1967.

CONCEPTUL FORMELOR DE REALIZARE A HOTĂRĂRIILOR JUDECĂTOREȘTI, CA MODALITATE DE REALIZARE A DREPTULUI

Alexandru Cuznețov
doctor în drept, conferențiar
universitar, formator INJ

Maria Cozma
magistru în drept, absolvent INJ,
candidat la funcția de judecător

Noțiunea de „realizare” a intrat temeinic în dicționarul teoriei generale a dreptului. Faptul accentuării realizării dreptului, fără îndoială că este important, deoarece aceasta oferă posibilitatea de a transfera cercetarea dreptului din sfera normativă în sfera reală, adică cea practică. De regulă, prin noțiunea de realizare, teoreticienii înțeleg traducerea în viață a dreptului prin intermediul multitudinilor de forme ale activității indivizilor, organizațiilor, statului și ale organelor sale. Asemenea interpretare largă a termenului a dus la faptul că în noțiunea „realizare” se includ conținuturi diferite, iar însăși activitatea privind transpunerea în viață a dreptului se expune clasificății multiaspectuale¹.

În cadrul înfăptuirii justiției, procesul civil este activitatea pe care o desfășoară organele de stat competente, cu participarea părților interesate în vederea rezolvării problemelor de conflict ce apar în circuitul civil.

Procesul civil constituie o activitate complexă a instanțelor de judecată în vederea înfăptuirii justiției pe cauzele civile. Modul în care se înfăptuiește justiția, felul în care dreptatea este resimțită de către cetățeni arată nivelul de dezvoltare a democrației. Nu există un stat normal fără o justiție corectă. Pe de o parte, efectuarea justiției are loc prin puterea judecătorească și, datorită acesteia, se diminuează inegalitatea dintre autoritatea publică, stat și individ. Pe de altă parte, într-un stat de drept, instanța de judecată apără valorile umane: viața, sănătatea, cinstea, demnitatea, drepturile social-economice și politice, precum și alte valori cuprinse în raportul individ-autoritate publică și invers. Puterea judecătorească e chemată să asigure transformarea normelor juridice abstracte în drepturi și obligații reale. Astfel, judecata poate fi privită ca un organ represiv, chemat să aplice sancțiuni, să pedepsească în cazul

în care s-au stabilit nelegiuiri. Puterea judecătorească are un rol deosebit atât prin prisma teoriei separației puterilor în stat, cât și ca garant al supremației legii. Instanța de judecată are obligația de a aprecia ce este just și ce este injust, licit și ilicit, astfel încât este necesar ca judecătorul să fie pregătit și să fie apt de o muncă intelectuală deosebită. Trebuie să lucreze în baza faptelor și să evite presupunerile care pot provoca erori, să înlăture ce este vag și nedeterminat, ceea ce este subiectiv, rămânând doar la date verificate și confirmate. Instanța poate provoca daune unui individ, dacă ea nu va fi bine pregătită și nu va avea o moralitate înaltă.

În dreptul procesual civil s-a acordat o atenție sporită formei specifice de realizare a normelor juridice: activitatea instanțelor de judecată la aplicarea dreptului. În planul înfăptuirii hotărârilor, în literatura de specialitate se examina numai o formă a realizării – executarea silită și, prin aceasta, se direcționa atenția asupra delictelor subiecților ce se eschivau de la executarea benevolă a hotărârii². Inclusiv recomandările științifice și concluziile se atribuiau, la general, numai la perfecționarea aparatului de impunere în etapa finală a procesului civil.

Dar, realizarea hotărârilor este posibilă și prin mijloacele de executare benevolă. Indicațiile juridice trebuiesc să fie realizate, la general, prin comportamentul ideal, prin activitatea acelor subiecți cărora indicațiile le sunt adresate nemijlocit. Aceasta poate fi activitatea sporită sau abținerea de la acțiune (inacțiune). Hotărârea judecătorească trebuie să aibă o anumită influență (care poate fi exprimată în formele imperativului și ale controlului)³ asupra conștiinței subiecților, favorizând formarea orientărilor pozitive juridice și sociale, comportamentul legal, la general, asigurarea organizării, „reglementării și ordinii”⁴. Fără aceasta, procesul de realizare a dreptului nu începe.

Cele expuse nu înseamnă refuzul de la executarea forțată a hotărârilor, ca una din formele realizării. Aici evidențiem doar că însăși executarea forțată nu poate fi un indicator al eficacității acțiunii hotărârilor asupra comportamentului persoanelor obligate. Dacă am lua în considerație că la realizarea hotărârilor privind recunoașterea și a hotărârilor de „transformare”, de regulă, nu este posibilă aplicarea mijloacelor cu caracter de impunere, atunci se limpezește situația privind rolul hotărârilor judecătorești în formarea comportamentului legal al subiecților⁵.

După părerea savantului M. A. Gurvici, „...odată cu emiterea hotărârii, procesul, în etapa lui de bază, se finalizează”, dar nu se finalizează însuși procesul (nu trebuie să se finalizeze) privind apărarea dreptului subiectiv și, mai mult, privind realizarea lui. Apărarea poate fi considerată împlinită în cazul în care se restabilesc, într-adevăr, drepturile subiective: drepturile contestate au fost recunoscute, a fost restabilit statutul existent până la încălcarea drepturilor subiective, raporturile juridice au încetat sau au fost modificate, adică atunci când au fost satisfăcute interesele și necesitățile materiale, cerințele sociale ale subiecților.

Realizarea apărării nemijlocite a dreptului subiectiv are loc prin: a) intermediul hotărârii instanței de judecată; b) aducerea la executare nemijlocită (realizarea lui)⁶. Hotărârea trezește la viață anumite raporturi juridice, sancționate de instanța de judecată, ca organ al justiției. Nu trebuie scăpat din vedere faptul că hotărârea instanței de judecată nu este scopul principal, ci mijlocul de obținere a realizării faptice a dreptului. Dacă dreptul, confirmat de instanța de judecată nu este realizat în raporturile faptice, atunci are loc denaturarea a însăși esenței sale. Despre ce fel de principii ale statului de drept putem vorbi, dacă totul rămâne numai pe hârtie?

Orice proces judiciar pe cazurile civile trebuie să-și găsească finalitate în realizarea hotărârii legale definitive a instanței de judecată. Anume la „etapa” realizării drepturilor, obligațiilor, asigurate de legislație, confirmate prin hotărârile instanței de judecată, are loc apărarea lui reală. *Realizarea hotărârii instanței de judecată se evidențiază ca un indicator social al rezolvării legale a conflictului prin aplicarea legislației de către instanță, prin autoritatea sa, iar în ansamblu – reprezintă eficacitatea justiției și însuși mecanismul social principal de reglementare a relațiilor sociale.* Această etapă, ca și etapa aplicării dreptului, are, de asemenea, o mare importanță și nici una dintre ele nu trebuie să i se dea preferințe⁷.

Examinarea realizării hotărârii instanței de judecată ca un proces direcționat spre obținerea

scopului material-juridic presupune abordarea diferențiată a comportamentului legal al indivizilor, a activității persoanelor cu funcție de răspundere, a organizațiilor statale, obștești etc. autoritar împuternicite pentru realizarea dispozițiilor, de asemenea, a activității executorului judecătorec în cazurile executării forțate. Hotărârea instanței de judecată, ca instrument al reglementării relațiilor sociale, prezintă în sine un fel de „sistem de coordonate” pentru formarea comportamentului adecvat sau a activității subiecților. Dar, acest sistem identifică diferit comportamentul indivizilor și activitatea organizațiilor de stat și obștești, a persoanelor cu funcții de răspundere în procesul realizării hotărârilor judecătorești. În corespundere cu aspectul și caracterul dispozițiilor, comportamentul legal se evidențiază în forma respectării drepturilor recunoscute, a executării obligațiilor. În ce privește activitatea organelor statale și a persoanelor cu funcții de răspundere la realizarea hotărârilor, activitatea lor se identifică, de regulă, în forma aplicării indicațiilor cuprinse în conținutul hotărârii instanței de judecată.

Studierea procesului de realizare a hotărârilor instanței de judecată presupune, de asemenea, și efectuarea analizei raporturilor juridice, în limitele cărora are loc realizarea drepturilor, obligațiilor recunoscute de instanța de judecată și care sunt asigurate de interesele legale.

După conținutul lor, raporturile juridice care apar între subiecți în procesul realizării hotărârilor instanței de judecată pot fi grupate în: raporturi juridice procesuale; raporturi ce poartă un caracter juridico-civil și raporturi juridice administrative⁸.

Specificul aspectelor indicate ale raporturilor juridice se evidențiază, în primul rând, în forma specială de legătură a participanților. Iar ea, la rândul său, se remarcă în drepturile lor subiective și obligațiile corespunzătoare. De aceea, studiarea raporturilor juridice în procesul realizării presupune caracteristica conținutului drepturilor subiective și a obligațiilor, a activității întreprinse întru realizarea lor, precum și stabilirea faptelor juridice, adică a premiselor apariției unui sau altui aspect al raporturilor juridice și al subiecților lor. De calificarea raporturilor juridice în procesul realizării hotărârilor judecătorești depinde delimitarea diverselor raporturi, după caracterul lor, inclusiv garanțiile și metodele ce asigură realizarea corespunzătoare a drepturilor și intereselor subiecților.

În literatura juridică, noțiunea de *raport juridic* se tratează ca o noțiune unică, indiferent de faptul dacă au apărut sau nu raporturi juridice în urma acțiunii legale sau a comportamentului ilegal⁹.

Printre altele, comportamentul legal sau ilegal presupune, în majoritatea cazurilor, caracterul raporturilor legale în procesul realizării hotărârii de judecată a instanței de judecată.

Apărând în procesul de realizare a dreptului, raporturile juridice se înfăptuiesc prin intermediul comportamentului concret al subiecților. Dar aceste raporturi reprezintă obiectul influențării juridice, nu doar a normelor procesual-civile, dar și a normelor altor ramuri ale dreptului. Hotărârea instanței de judecată, având influență de bază asupra reglementării comportamentului subiecților, nu în toate cazurile poate să asigure nemijlocit apărarea reală a drepturilor și intereselor confirmate de instanța de judecată.

La refuzul subiecților de a-și executa benevol obligațiile, individul al cărui drept confirmat de instanța de judecată nu este realizat poate să recurgă la ajutorul aparatului impunerii statale. Un astfel de aparat îl reprezintă *instanța de judecată*. În ordinea procedurii de executare, în limitele raporturilor juridice procesuale, are loc realizarea hotărârii adjudecate¹⁰. Dar, realizarea hotărârii nu întotdeauna este legată de activitatea de impunere a instanței de judecată (a executorului judecătoresc), hotărârile pot fi realizate și în limitele raporturilor părților material-juridice, confirmate de instanțele de judecată. În asemenea cazuri, apărarea reală se obține prin intermediul comportamentului legal al subiecților și este posibilă fără intentarea activității organului executor (iar aceasta înseamnă că raporturile procesual-civile în această etapă a procesului fie nu se nasc, fie nu capătă dezvoltare). Îndeplinind indicațiile cuprinse în hotărârea instanței de judecată, subiecții își construiesc în acest fel comportamentul lor în corespundere cu aceste indicații, prin care și este atins scopul material-juridic.

Drepturile și interesele, confirmate de instanța de judecată în situațiile și modalitățile stabilite de legislație, sunt realizate în baza hotărârii instanței de judecată de către organele statale, organizațiile obștești, persoanele cu funcții de răspundere¹¹.

În baza legislației în vigoare, emiterea hotărârii de către instanța de judecată privind recunoașterea dreptului de proprietate; privind recunoașterea nulității căsătoriei; privind dreptul la spațiul locativ; privind desfacerea căsătoriei; privind rezilierea contractului de arendă a spațiului locativ și altele sunt pasibile realizării nu în procedura civilă, ci în cea administrativă, unde un subiect obligatoriu este organul autoritar, persoana cu funcție de răspundere. În asemenea situații, apar raporturi administrative, în procesul cărora are loc realizarea drepturilor civile, confirmate prin hotărârea instanței de judecată.

O problemă aparte reprezintă forma procesuală a realizării hotărârilor.

Problema executării forțate, fiind independentă, se evidențiază, totuși, ca fiind una particulară, în raport cu problemele realizării hotărârilor instanțelor de judecată. În condițiile construirii unei societăți a statului de drept, impunerea reprezintă nu un mijloc de bază, ci unul auxiliar la realizarea dreptului¹². Mecanismul reglementării juridice a raporturilor de impunere nu ocupă locul principal din cauza că necesitatea în aplicarea lui apare numai atunci când în acest mecanism apar întreruperi, intermitențe ce necesită a fi îndepărtate cu ajutorul mijloacelor impunerii statale¹³.

În general, această modalitate de executare prezintă în sine ordinea impunerii săvârșirii acțiunilor prevăzute în hotărâri. Fiind una dintre etapele procesului civil, executarea forțată se înfăptuiește în limitele raporturilor procesuale: ordinea activității organelor executării este stabilită de legislația în vigoare, persoanelor cointeresate fiindu-le asigurată posibilitatea participării în procedura executării; lor li se acordă, în această situație, drepturi procesuale specifice. Deoarece executarea forțată reprezintă o incursiune serioasă în drepturile debitorului, în normele procedurii execuționale sunt reglementate detaliat drepturile și obligațiile atât ale debitorului, cât și ale creditorului.

Nu rămâne fără atenție nici caracterul concret al mijloacelor de impunere ce asigură executarea reală. Mijlocul concret de executare forțată se identifică prin caracterul obiectului și prin caracterul cerințelor ce-și găsesc oglindire în titlul executoriu eliberat în baza hotărârii instanței de judecată și confirmă atât existența, cât și volumul cerințelor creditorului, existența și volumul obligației juridice a debitorului. De obicei, când se vorbește despre executarea silită, se are în vedere că aceasta reprezintă sancțiunea stabilită prin hotărârea instanței de judecată, care asigură subordonarea voinței persoanei obligate și atingerea scopului dorit. Dar legalitatea aplicării motivate a sancțiunilor este legată de existența garanțiilor. În acest caz, garanția se evidențiază a fi însăși forma procesuală – raporturile juridice procesuale¹⁴.

În literatura de specialitate există câteva păreri privind noțiunea de raporturi juridice procesual-civile. Profesorul M. A. Gurvici definește raporturile juridice procesual-civile ca fiind stabilite de normele dreptului procesual-civil, concretizate în forma activității instanței de judecată în procedura pe cazul dat, efectuată în scopurile și interesele justiției în colaborare cu persoanele participante pe

acest caz¹⁵. Profesorul N. A. Cecin definește raporturile juridice procesuale ca fiind relații sociale prin intermediul cărora are loc realizarea dreptului procesual-civil și care sunt întărite în comportamentul instanței de judecată și a persoanei participante la înfăptuirea justiției¹⁶.

Cu toate că există diferite abordări, mulți autori remarcă faptul că conținutul raporturilor juridice procesuale se evidențiază fie în activitatea instanței de judecată (organele judiciare) privind apărarea drepturilor sau în apărarea de către legislație a intereselor, fie în activitatea ce ține de înfăptuirea justiției. Noi ne alăturăm acestei păreri, deoarece numai de pe această poziție este posibilă analiza raporturilor care se nasc la etapa finală a procesului civil – executarea hotărârilor instanțelor de judecată.

În ceea ce privește conținutul său, hotărârea judecătorească cuprinde examinarea chestiunilor în fapt și în drept aflate la baza controversei. La examinarea chestiunilor în fapt, judecătorul va întâlni contestații referitoare la probatoriu, mai exact - asupra legalității acestuia. El va examina, de asemenea, valoarea probantă a elementelor ce ar putea avea utilitate pentru soluționarea litigiului. Examinarea chestiunilor în drept trebuie să cuprindă aplicarea regulilor de drept național, european și internațional. Motivarea va trebui neapărat să facă referire la prevederile constituționale relevante, la dreptul național sau european și internațional aplicabil.

Drept condiție prealabilă a apariției raporturilor juridice procesual-civile, la etapa executării forțate a hotărârii, se identifică a fi faptele juridice, definite de normele dreptului procesual-civil. De regulă, pentru nașterea și dezvoltarea raportului juridic procesual, în această etapă sunt necesare componente juridice concrete: a) hotărârea judecătorească definitivă și irevocabilă (art.254 CPC RM); b) cerința creditorului privind primirea titlului executoriu; c) prezentarea titlului executoriu la încasare (art.257 CPC RM); d) epuizarea termenului oferit pentru executarea benevolă (art.255 CPC RM)¹⁷.

În cazurile executării imediate, este necesară existența actelor juridice de valoare: a) hotărârea instanței de judecată (art.285 CPC RM); b) titlul executoriu (art.178 CPC RM).

În baza regulilor generale, după ce hotărârea instanței de judecată a devenit definitivă și irevocabilă, conform art.257 CPC RM, pentru creditor apare dreptul la executarea forțată, în cazul în care debitorul nu dorește să execute benevol.

În procesul civil, dezvoltarea componentului factual este simplificată în forma procesual-civilă, care dă posibilitate de a controla dezvoltarea lui și,

în situații concrete, de a influența dezvoltarea acestui component. În așa fel, oferind termen pentru executarea benevolă, executorul judecătoresc este obligat să-l preîntâmpine pe debitor că, la neexecutarea hotărârii instanței de judecată în termenul stabilit, va fi folosită executarea silită a hotărârii, cu trecerea cheltuielilor pentru executare silită pe seama debitorului¹⁸.

Această preîntâmpinare este îndreptată spre stimularea executării benevole a hotărârii, influențând suplimentar asupra formării motivelor comportamentului legal al debitorului, care, în final, reprezintă reducerea aplicării impunerii statale.

Bibliografie:

1. A se vedea în prezenta monografie §2, din cap.II
2. Зейдер Н.Б., Судебное решение по гражданскому делу, Москва, 1966, с.20
3. Яковлев В.Ф., Реализация права и отраслевые методы регулирования отношений, Свердловск, 1973, с.5
4. Сафаров Р.А., Общественное мнение и государственное управление, Москва, 1975, с.135, 136
5. Завадская Л.Н, Указ.соч., с.40
6. Чечот Д.М., Функции гражданского процессуального права: защита субъективных прав и советское гражданское судопроизводство, Ярославль, 1977, с. 88
7. Завадская Л.Н, Указ.соч., с. 42
8. Ibidem, р. 43
9. Халфинг Р.О., Общее учение о правоотношении, Москва, 1974, с. 58
10. Завадская Л.Н, Указ.соч., с. 43, 44
11. Ibidem, р. 45
12. Керимов Д.А., Философские проблемы права, «Мысль», Москва, 1972, с. 186
13. Лейст О.Э., Санкции и ответственность по советскому праву, Москва, 1981, с. 13, 14
14. Завадская Л.Н, Указ.соч., с. 46
15. Гурвич М.А., Структура и движение гражданского процессуального правоотношений, Москва, 1975, с. 29-36
16. Чечин Н.А., Гражданские процессуальные отношения, Ленинград, 1962, с. 6
17. <http://www.parlament.md/laws/list/may2003/>
18. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=286114>

К ВОПРОСУ О ПРАВОВОЙ СУЩНОСТИ СУДЕБНОГО ПРОИЗВОДСТВА ОБ ОДОБРЕНИИ ПРИНУДИТЕЛЬНОГО ПСИХИАТРИЧЕСКОГО ОБСЛЕДОВАНИЯ ИЛИ ГОСПИТАЛИЗАЦИИ ЛИЦА В ПСИХИАТРИЧЕСКИЙ СТАЦИОНАР И О ЕГО МЕСТЕ В СИСТЕМЕ ВИДОВ ГРАЖДАНСКОГО СУДОПРОИЗВОДСТВА

Василий Крецу,
доктор права, конференциар
Кафедра гражданского
процесса
Юридического факультета
Государственного
Университета Молдовы

Психические расстройства у человека нарушают социальное функционирование личности, нередко лишают её способности к принятию осознанных решений и целенаправленному поведению, в результате чего оно может стать даже опасным.

Психические больные лица во все времена человеческого развития вызывали у большей части здоровых людей смешанные чувства жалости, снисходительности и особенно страха. Страх перед возможностью стать жертвой непредсказуемых поступков психически больных, а также заболеть самому... Ведь нет –нет... и случаются страшные несчастья от которых «не по себе» становится. Среди различных обывательских толков, разговоров, споров, то и дело раздаётся вопрос: «А не душевно больные ли они?»

Нередко человеческие драмы действительно являются следствием поведения психически больных людей. В силу этого возникает необходимость оказания таким людям психиатрической помощи. Издавна такая помощь оказывалась в различных ее видах, в том числе с ограничением личной свободы душевнобольного человека путём помещения его в психиатрическое лечебное учреждение с применением различных недобровольных мер лечения.

Освидетельствование и госпитализация лиц страдающих тяжелыми психическими расстройствами без их согласия или их законных представителей является элементом психиатрической помощи и по существу означает ограничение право на свободу и личную неприкосновенность, право на свободу передвижения, выбор места пребывания и жительства. Ограничение личной

свободы лица путём его недобровольного помещения в психиатрическое лечебное учреждение означает ограничение полноценного функционирования личности в обществе. Более того, исходя из смысла положений пункта е) параграфа 1 ст. 5 Европейской Конвенции о защите прав человека и основных свобод, а также с учётом юриспруденции Европейского Суда по Правам Человека, госпитализация в психиатрическое учреждение лица страдающего психическим расстройством, без его добровольного согласия или без согласия его законного представителя, является лишением свободы.

В целях недопущения произвола при оказании психиатрической помощи, исключения использования достижений психиатрии в немедицинских целях, во многих государствах разработан целостный комплекс организационно-медицинских и правовых мероприятий по оказанию определенной защиты лицам, страдающим психическими расстройствами. Республика Молдова, в соответствии с общепризнанными принципами и нормами международного права, признаёт и гарантирует права и свободы человека и гражданина. Поэтому к числу конституционных прав и свобод граждан Республики Молдова, которым гарантируется в случае нарушения и ущемления этих прав и свобод государственная, в том числе судебная, защита, относятся:

- право на жизнь, физическую и психическую неприкосновенность (ст. 24 Конституции РМ);
- право на свободу передвижения (ст. 27 Конституции РМ);
- право на охрану здоровья (ст. 36 Конституции РМ);
- право на защиту лиц с физическими, умственными и психическими отклонениями (ст. 51 Конституции РМ).

Согласно ч.2 ст. 54 Конституции Республики Молдова, осуществление прав и свобод не подлежит никаким ограничениям, кроме тех которые предусмотрены законом, соответствует общепризнанными нормам международного права и

необходимы в интересах... защиты прав, свобод и достоинства других лиц.

Несмотря на то, что освидетельствование и госпитализация лиц страдающих тяжелыми психическими расстройствами нередко проводится без их согласия, тем не менее это следует рассматривать как вынужденную меру со стороны государство, необходимую для защиты не только здоровья и интересов психически больного лица, но и здоровья, прав и законных интересов других людей. Ведь общеизвестно, что психические расстройства трудно поддаются диагностике и лечению. По мнению известного русского психиатра, профессора А. Н. Жарикова, пока не существует лабораторной методики с помощью которой можно было бы отличить бред от навязчивости, отличить вялотекущую шизофрению от невроза. У здорового и у больного шизофренией или неврозом, могут оказаться одинаковыми биологический анализ крови, результаты исследования спинномозговой жидкости, электроэнцефалограмма.

При постановлении диагноза психического расстройства следует учитывать все критерии и исследовать реальные обстоятельства, провести тщательное психиатрическое освидетельствование. Наиболее эффективно это возможно путем проведения обследования лица в психиатрическом стационаре лечебном учреждении.

Как правило, люди страдающие психическими расстройствами самостоятельно не предпринимают меры для излечения своих болезней. В таких ситуациях, государству нельзя «закрывать» глаза на проблему этих людей, даже если они, в силу своего психического расстройства, не считают свою болезнь «проблемой», «бременем», «опасностью». Человеческие жизни должны быть спасены, тяжелые драмы предотвращены, психически больные лица должны быть распознаны вовремя, в самом начале болезни и вылечить их с тем, чтобы нежелательные последствия предупредить вовремя!

В соответствии со ст. 4 Закона Республики Молдова №1402 от 16 декабря 1997 года о психическом здоровье, психиатрическая помощь оказывается при добровольном обращении за ней соответствующего лица с его согласия. Лицам в возрасте до 18 лет, а также лицам признанным в установленном законом порядке недееспособными психиатрическая помощь оказывается по просьбе или с согласия их законных представителей в предусмотренном законодательством порядке. Психиатрическая помощь включает в себе:

- обследование психического здоровья граждан по основаниям и в порядке предусмотренном законодательными актами;
- диагностика психических расстройств;
- лечение, уход и медико-социальная реабилитация лиц страдающих психическими расстройствами.

Оказание психиатрической помощи допускается законодательством и на недобровольных началах. Это возможно путем судебного одобрения **психиатрического обследования** или **госпитализации лица в психиатрический стационар**. Принудительная госпитализация в психиатрический стационар и принудительная психиатрическое освидетельствование влечет ограничение таких основополагающих прав человека и гражданина, как право на свободу и личную неприкосновенность, отнесенных к таковым различными международно-правовыми и национальными актами. Соответственно, оказание гражданам психиатрической помощи путем принудительной госпитализации в психиатрический стационар и принудительное освидетельствование должно быть очень тщательно урегулировано национальными правовыми нормами, прописывающих не только деятельность психиатрических учреждений, но также определяющих правовое положение лиц, страдающих психическими расстройствами, а также и процессуальный порядок одобрения недобровольной психиатрической помощи.

В свете указанных требований, принудительная госпитализация в психиатрический стационар и принудительное психиатрическое освидетельствование на основе решения судебной инстанции является наиболее предпочтительной. Судебная форма разрешения таких вопросов служит действенной и эффективной гарантией против возможного административного произвола использования психиатрии в немедицинских целях. Решение вопроса об одобрении принудительного психиатрического обследования или принудительной госпитализации лица в психиатрический стационар должно разрешаться не медицинским учреждением, а судебным органом индивидуально в отношении каждого нуждающегося в психиатрической помощи с учетом всех обстоятельств – медицинских, социальных, юридических и др...

Правовое регулирование вопросов принудительного психиатрического освидетельствования и принудительной госпитализации лица в психиатрический стационар в Республике Молдова на законодательством уровне нашло свое

закрепление в ряде законов. К ним следует отнести Закон РМ об охране здоровья № 411 от 25 марта 1995 года², Закон РМ о врачебной деятельности № 264 от 27 октября 2005 года³, Закон РМ о правах и ответственности пациента № 263 от 27 октября 2005 года⁴, Закон РМ о судебной экспертизе, научно-технических и судебно-медицинских исследованиях № 1068 от 23 июня 2000 года⁵. Специальным законом в области регулирования оказания психиатрической помощи является Закон РМ о психическом здоровье № 1402 от 16 декабря 1997 года⁶.

Среди подзаконных нормативных актов, содержащих нормы об оказании психиатрической помощи следует назвать Постановление Правительства Республики Молдова «Об утверждении Национальной политики в области здоровья» № 886 от 6 августа 2007 года (глава XII «Обеспечение условий для улучшения психического здоровья»)⁷, а также многочисленные положения и приказы, утвержденные Министерством Здравоохранения Республики Молдова по вопросам оказания услуг в области психического здоровья⁸.

Регулирование порядка рассмотрения и разрешения судебных дел, связанных с психическим здоровьем содержится в Гражданском процессуальном кодексе Республики Молдова от 30 мая 2003 года, введенного в действие с 12 июня 2003 года. Пункт «д» ст.279 ГПК РМ и глава XXX ГПК РМ указывают на две категории судебных дел, ранее неизвестных Гражданскому процессуальному кодексу РМ от 26 декабря 1964 года:

1. дела об одобрении проведения психиатрического обследования лица;
2. дела об одобрении госпитализации лица в психиатрический стационар без его добровольного согласия.

Высшая Судебная Палата Республики Молдова в целях обеспечения правильного и единообразного применения законодательства по данной проблеме обобщила практику рассмотрения судебными инстанциями дел об одобрении психиатрического обследования или госпитализации лица в психиатрический стационар, а Пленум Высшей Судебной Палаты Республики Молдова утвердил постановление разъяснительного характера по вопросам единообразного применения норм права в этой области и правильного разрешения этих категорий дел со следующим названием: «О практике рассмотрения судебными инстанциями гражданских дел об одобрении психиатрического обследования и госпитализации в психиатрический стационар без добро-

вольного согласия лица или его законного представителя» № 35 от 24 ноября 2005 года⁹.

Нормы о психиатрической помощи содержатся также и в международном законодательстве, гарантирующем наряду с национальным правом каждому человеку право на жизнь, свободу и личную неприкосновенность, а также право на защиту от неправомерных действий со стороны кого-либо, в том числе и государства. Прежде всего к этим законодательным актам следует отнести:

1. Всеобщая декларация прав человека от 10 декабря 1948 года. Принята в Нью-Йорке на сессии Генеральной Ассамблеи ООН Резолюцией 217А (III) от 10 декабря 1948 года. Молдова присоединилась к Декларации по решению молдавского парламента № 24-XII от 28 июля 1990 года. Опубликовано в специальном выпуске «Международные Договоры». Том I. Кишинев, 1998;
2. Европейская конвенция о защите прав человека и основных свобод. Рим, 4 ноября 1950 года. Вступила в силу 3 сентября 1953 года. Постановление Парламента № 1298 - XIII от 24 июля 1997 года, вступила в силу для Республики Молдова 12 сентября 1997 года;
3. Международный пакт о гражданских и политических правах от 16 декабря 1966 года. Принят и открыт для подписания Генеральной Ассамблее ООН 16 декабря 1966 года. Вступил в силу 23 марта 1967 года. Республика Молдова ратифицировала пакт решением парламента № 217-XII от 28 июля 1990 года. В силу для Республики Молдова с 26 апреля 1993 года. Опубликовано в официальном издании «Международные Договоры». Том I. Кишинев, 1998;
6. Международный пакт об экономических, социальных и культурных правах от 16 декабря 1966 года. Принят и открыт для подписания Генеральной Ассамблее ООН 16 декабря 1966 года, резолюцией 2200 А (XXI). Вступил в силу 3 января 1967 года. Республика Молдова ратифицировала пакт решением парламента № 217-XII от 28 июля 1990 года. Вступил в силу в Республике Молдова 26 апреля 1993 года. Опубликовано в официальном издании «Международные Договоры». Том I. Кишинев, 1998;
5. Конвенция о защите прав и достоинства человека в связи с применением достижений биологии и медицины. Овьедо, 4 апреля 1997 года. Закон Республики Молдова № 1256 - XV от 19 июля 2002 года о ратификации

Конвенции о правах человека и человеческого достоинства в связи с применением биологии и медицины и Дополнительный протокол к Конвенции о запрещении клонирования человека. Официальный монитор Республики Молдова, год 2002, № 110-112/853;

6. Декларация о правах умственно отсталых лиц, принята Резолюцией 2856 (XXVI) Генеральной Ассамблеи от 20 декабря 1971 года. Декларация не содержит рекомендации о возможности ее ратификации;
7. Принципы защиты психически больных лиц и улучшения психиатрической помощи. Приняты Резолюцией Генеральной Ассамблеи ООН от 17 декабря 1991 г. Принципы не содержат упоминания о необходимости их ратификации;
8. Конвенция СНГ о передаче лиц страдающих психическими расстройствами для проведения принудительного лечения от 28 марта 1997 года. Республика Молдова ратифицировала конвенцию Законом № 1190-XV от 4 июля 2002 года. Вступила в силу для Республики Молдова 28 марта 1997 года. Опубликовано в официальном издании «Международные Договоры». Том 25. Кишинев, 2001.

В соответствии с ч. 2 ст. 23, ст. 28 и 32 Закона РМ о психическом здоровье и ряда других законодательных актов Республики Молдова освидетельствование и госпитализация лиц страдающих тяжелыми психическими расстройствами проводится без их согласия или согласия их законных представителей в порядке определяемом Законом РМ о психическом здоровье и Гражданским процессуальным кодексом РМ. Следовательно, молдавское законодательство предусматривает судебный порядок рассмотрения и разрешения дел о принудительном психиатрическом освидетельствовании и о принудительной госпитализации лица в психиатрический стационар.

Действующий Гражданский процессуальный кодекс Республики Молдова относит рассмотрение и разрешение дел о принудительной госпитализации гражданина в психиатрический стационар и принудительное психиатрическое освидетельствование к особому гражданскому судопроизводству. Следует обратить внимание, что дела о принудительной госпитализации в психиатрический стационар и дела о принудительном психиатрическом освидетельствовании гражданина является для молдавского гражданского судопроизводства относительно новыми и неисследованными в науке гражданского

процессуального права Республики Молдова. В работах ученых-процессуалистов других стран нет единство мнений о правовой природе дел о принудительной госпитализации гражданина в психиатрический стационар и принудительное освидетельствование, относительно того, что является предметом судебного рассмотрения таких дел, о сущности судебной процедуры рассмотрения и разрешения этих двух категорий дел, то есть практически по многим аспектам судебной формы защиты прав и свобод человека и гражданина, страдающего тяжелыми психическими расстройствами. Так, в российской юридической науке по разному раскрывается правовая сущность этих категорий гражданских дел. Так, по мнению М.А. Викаут, Ю.К. Осипова, предметом судебного рассмотрения дел о принудительной госпитализации гражданина в психиатрический стационар и о принудительном психиатрическом освидетельствовании гражданина является не спор о праве (спора о праве здесь нет), а установление фактов, предусмотренных законом в качестве оснований для принудительного психиатрического освидетельствования или принудительной госпитализации гражданина в психиатрический стационар. Согласно этим авторам, указанные две категории дел не соответствуют правовой природе таких спорных гражданских судопроизводств как исковое производство и производство по делам, возникающим из публичных правоотношений. М.А. Викаут и Ю.К. Осипов сделали вывод, что эти две категории должны быть отнесены к особому производству¹⁰.

Согласно мнению Э.М. Мурадян, по этим категориям дел деятельность судебной инстанции направлена на разрешение спора о праве. Автор полагает, что наличие спора о праве по делам о принудительной госпитализации в психиатрический стационар и продлении срока такой госпитализации препятствуют рассмотрению этих вопросов в порядке особого производства. Правовая сущность дел о принудительном психиатрическом обследовании и о принудительной госпитализации гражданина в психиатрический стационар по мнению ученого состоит не только и не столько в деятельности суда по установлению фактов, служащих основанием для такой госпитализации или освидетельствования, сколько в том, что на основании установленных фактов суд делает вывод о необходимости сужения правового статуса гражданина посредством ограничения таких его конституционных прав и свобод, как право на свободу и личную неприкосновенность, право на свободу передвижения и жи-

тельства. В этих условиях, принимая во внимание факт несогласия гражданина или его законного представителя на госпитализацию или освидетельствование, предметом судебного рассмотрения таких дел является спор о субъективных правах и свободах человека и гражданина по поводу правомерности их ограничения или лишения со стороны стационарных учреждений здравоохранения, наделенных властными полномочиями по практической реализации соответствующих положений законодательства в области здравоохранения и судебно-экспертной деятельности¹¹.

Исследуя правовую сущность дел о принудительной госпитализации гражданина в психиатрический стационар и о принудительном психиатрическом обследовании гражданина, Г. Л. Осокина, В.П. Воложанин и Ю.В. Тихомирова сделали однозначный вывод о том, что дела о принудительной госпитализации гражданина в психиатрический стационар и о принудительном его психиатрическом обследовании представляют собой типичные дела, возникающие из публично-правовых отношений, так как предметом судебного рассмотрения и разрешения по этим делам является спор о субъективном праве. По их мнению, правовая природа этих дел состоит не в констатации судом определенного статуса лица, а в проверке наличия или отсутствия законных и достаточных оснований для сужения такого статуса путем ограничения таких основных прав и свобод, как право на свободу и личную неприкосновенность, на свободу передвижения и других. И поэтому, если лицо не согласно с совершаемым над ним действиями, между ним и администрацией психиатрического учреждения или отдельным врачом-психиатром возникает правовой спор и, соответственно, две стороны в процессе¹².

Мы разделяем мнение тех ученых-процессуалистов, которые полагают, что дела о принудительной госпитализации гражданина в психиатрический стационар и дела о принудительном психиатрическом освидетельствовании гражданина должны быть отнесены к производству по делам, возникающим из публично-правовых отношений. Эта категория дел соответствует предмету судебной защиты, которым охватывается любой акт управления, единоличный и коллегиальный, а также отвечают требованиям контроля за законностью служебных действий, если таким действием (бездействием) или решением создаются препятствия или устанавливаются ограничения в реализации прав и свобод граждан. По делам о принудительной госпитализации

гражданина в психиатрический стационар и по делам о принудительном психиатрическом освидетельствовании суд осуществляет контроль за законностью и обоснованностью действия психиатрического стационара, в котором находится гражданин страдающий психическим расстройством или контроль законности и обоснованности заключения (решения) врача-психиатра о необходимости принудительного психиатрического освидетельствования конкретного гражданина.

Осуществляя указанный контроль, судебная инстанция тем самым защищает субъективные права и свободы человека и гражданина – право на свободу и личную неприкосновенность, право на свободу передвижения, выбор места жительства и пребывания. Судебному контролю подвергается правомерность ограничения прав или лишения свободы гражданина со стороны психиатрического учреждения или врача-психиатра, наделенных властными полномочиями по практической реализации соответствующих положений законодательства в области психиатрической помощи. Таким образом, в производстве по делам о принудительной госпитализации гражданина в психиатрический стационар и по делам о принудительном психиатрическом освидетельствовании гражданина, предметом судебной деятельности является проверка законности и обоснованности актов административного правоприменения.

Судебный контроль в области административно-правовых отношений опирается как правило на отрасли публичного права (конституционного, административного, финансового, налогового и другого законодательства). В таких правоотношениях всегда идёт речь о защите прав и свобод граждан как субъектов публичных правоотношений.

Согласно действующему молдавскому законодательству, к решениям и действиям (или бездействиям) оспариваемым в судебные инстанции относится коллегиальные и единоличные акты управления, в результате которых:

1. нарушены права и свободы гражданина;
2. созданы препятствия к осуществлению гражданином его прав и свобод;
3. на гражданина незаконно возложена какая-либо обязанность или он незаконно привлечён к ответственности (смотри также: Закон Республики Молдова об административном суде от 10 февраля 2000 года)¹³.

Судебный контроль над деятельностью субъекта публичной власти на предмет её законности

или обоснованности как правило осуществляется судебной инстанцией по заявлению гражданина, публичные права и свободы которого нарушены. Соответственно, признаком производства по делам, возникающим из публично-правовых отношений (административная юстиция) является не только деятельность судебной инстанции по отмене или исправлению неправомерного административного решения, но и то, что этот вид гражданского судопроизводства вызывается действием граждан как стороны в судебном процессе. По делам о принудительной госпитализации гражданина в психиатрический стационар и по делам о принудительном психиатрическом освидетельствовании гражданина сторонами процесса являются: психиатрический стационар или врач–психиатр, наделенные властными полномочиями по практической реализации положений законодательства в области здравоохранения (более конкретно: оказания психиатрической помощи) и гражданин, страдающего психическим расстройством. Принудительная госпитализация в психиатрический стационар или принудительное психиатрическое освидетельствование имеет место при отсутствии воли и желания гражданина, страдающего психическим расстройством или нет согласия его законного представителя (родителей, усыновителей, опекуна, попечителя).

Как видно по самой своей правовой природе **это** дела, в которых участвуют две стороны, права и свободы одной из которых должны быть защищены. Предметом рассмотрения в этих делах является спор о праве публичном (административном). Указанные обстоятельства указывают на то, что эти категории дел подлежат исключению из особого производства гражданского процесса. При рассмотрении этих категорий дел цель судебной инстанции сходна с теми задачами которые решаются в спорных производствах (исковом или производстве по делам, возникающим из публичных правоотношений). Суд должен не только установить конкретные обстоятельства, но и сделать из них соответствующие юридические выводы – определить правомерность ограничения или лишения гражданина его прав и свобод со стороны психиатрического лечебного учреждения, принимая во внимание и факт несогласия гражданина или его законного представителя на его госпитализации или освидетельствование: в одних случаях, если у гражданина имеется тяжелое психическое расстройство, в связи с которым его обследование или лечение возможны только в стационарных условиях и которое (психическое расстройство) обуславли-

вает: 1) его непосредственную опасность для самого гражданина или окружающих его лиц, или 2) беспомощность гражданина, то есть неспособность самостоятельно удовлетворять основные жизненные потребности, или 3) существенный вред его здоровью вследствие ухудшения психического состояния, суд, рассмотрев по существу заявление о принудительной госпитализации в психиатрический стационар принимает решение об удовлетворении заявления или об отказе в удовлетворении (ч.1 ст. 317 ГПК РМ, ч.1 ст. 34 Закона РМ о психическом здоровье); в других, установив, что гражданин совершает действия, дающие основание полагать наличие у него тяжелого психического расстройства, которое обуславливает беспомощность гражданина либо существенный вред его здоровью вследствие ухудшения психического состояния, если гражданин будет оставлен без психиатрической помощи, суд, рассмотрев по существу заявление врача–психиатра принимает решение о даче санкции на принудительное психиатрическое освидетельствование или об отказе в такой санкции (ч.1 ст. 343 ГПК РМ, ч.2 ст. 23 Закона РМ о психическом здоровье).

При этом важно подчеркнуть, что как в том, так и другом случае не только не исключается возможность спора между стационарным психиатрическим учреждением (врачом-психиатром) и тем гражданином в отношении которого возбуждается дело, а, наоборот, этот спор предполагается (имеется реально), ибо деятельность суда сводится к проверке наличия оснований для принудительной госпитализации (принудительного освидетельствования), а также оснований **отказа гражданина или его законного представителя от психиатрического освидетельствования или госпитализации в психиатрический стационар**.

Отказ гражданина или его законного представителя о его принудительном освидетельствовании (принудительной госпитализации) является возражением против заявленного к нему требования, предполагающим спорную форму защиты, а не форму особого судебного производства, в рамках которого, как известно, судом не рассматриваются и не разрешаются споры о субъективных правах. Публично-правовой характер дел о принудительном психиатрическом освидетельствовании гражданина и дел о принудительной госпитализации гражданина в психиатрический стационар не позволяет произвольно изменить процессуальную сущность и их принадлежность к делам публичного (не искового, особого или приказного) гражданского судопроизводства

как спорное производство, которая проявляется в наличии спора о праве публичном и, как следствие, существовании сторон с противоположными юридическими интересами.

При этом, разумеется, нельзя не отметить, что эти дела, имеющий спорный характер, отличаются известным своеобразием. Не вызывает возражения то обстоятельство, что признаком производства по делам, возникающим из публично-правовых отношений (административная юстиция) являются не только отмена или исправление неправомерного административного решения, но и то, что этот вид гражданского судопроизводства, как правило, вызывается действием гражданина как стороны в судебном процессе. Вместе с тем, анализ процессуальной сущности указанных категорий дел позволяют отмечать и то, что характерным признаком этого вида судопроизводства является также судебный контроль и подтверждение правомерности административного решения (действия или бездействия), вызывается не только действиями граждан, но и органа публичного управления или их должностных лиц и государственных служащих, издающих акты управления или осуществляющие административные действия (бездействия). Так, производство о принудительной госпитализации гражданина в психиатрический стационар возбуждается по административному иску психиатрического стационара, в котором находится гражданин, страдающий психическим расстройством (ч. 3 ст. 312 ГПК РМ, ч.2 ст. 32 Закона РМ о психическом здоровье). Это означает, что в качестве истца по этой категории дел, выступает не гражданин или его законный представитель, а только психиатрический стационар.

Судебное производство о принудительном психиатрическом освидетельствовании гражданина возможно тогда, когда врач-психиатр признает заявление лиц, ходатайствующих о принудительном психиатрическом освидетельствовании гражданина, обоснованным. Врач-психиатр составляет письменное мотивированное заключение (или решение) о необходимости принудительного психиатрического освидетельствования конкретного гражданина и обращается в суд для получения решения суда на такое освидетельствование. Часть 3 ст. 312 ГПК РМ, ч.2 ст. 23 Закона РМ о психическом здоровье императивно прописывает, что эта категория дел возбуждается в суде по заявлению врача-психиатра о принудительном психиатрическом освидетельствовании гражданина. Таким образом, благодаря указанными категориям дел, характерным

признаком производства по делам, возникающим из публично-правовых отношений можно считать и то, что судебный контроль правомерности совершенного властного служебного действия вызывается обращением в суд самого административного органа (лечебного учреждения) или должностного лица (врача-психиатра) как активной стороны в судебном процессе.

Ныне действующее законодательство о судебном контроле наличия законных и достаточных оснований для сужения прав гражданина на свободу и личную неприкосновенность, право на свободу передвижения, выбор места пребывания и жительства при принудительной госпитализации в психиатрический стационар или принудительном освидетельствовании не полностью пригодно против возможного недобросовестного поведения заявителей в целях заведомо необоснованного ограничения или лишения гражданина его правового статуса, не годится против ошибок субъектов публичной власти в их взаимоотношениях с гражданами. Многие нормы Закона РМ о психическом здоровье недостаточно продуманы, была допущена излишняя спешка, и даже следование соображениям конъюнктурного характера при принятии этого нормативного акта. Между многими нормами указанного закона существуют противоречия, которые должны быть исключены.

В плане реформирования правосудия по гражданским делам следует отметить и то обстоятельство, что процедура судебного контроля в области принудительной госпитализации граждан в психиатрический стационар и принудительном психиатрическом освидетельствовании требует радикального усовершенствования. При совершении процессуальной формы данной категории дел обязательно следует иметь в виду, прежде всего их юридическую природу – они носят исключительно публично-правовой характер. По этой причине, они должны быть исключены из состава особого производства и вследствие этого должны быть отнесены к производству по делам, возникающими из публичных правоотношений (глава XII ГПК РМ, ст. 3, 5 и 6 Закона РМ об административном суде). Нормы гражданского процессуального права, регулирующие судопроизводство по делам о принудительной госпитализации граждан в психиатрический стационар и о принудительном психиатрическом освидетельствовании, должны образовать самостоятельный процессуально-правовой институт. С технико-юридической точки зрения, они должны быть исключены из Закона РМ о психическом здоровье,

Закона РМ об административном суде и должны быть объединены в специальную главу, входящую в раздел „В” главы XXII «Производство по административным делам» Гражданского процессуального кодекса Республики Молдова.

Производство по делам о принудительной госпитализации граждан в психиатрический стационар и о принудительном психиатрическом освидетельствовании, учитывая специфику предмета судебного разбирательства, должно иметь значительно больше свои процессуальные особенности по сравнению с теми видами дел публичного производства, которые закреплены ныне в Законе РМ об административном суде. Особенности производство по этим категориям дел должны образовать специальный порядок их разрешения, и пронизывать весь процесс их рассмотрения – от возбуждения дела в суде до исполнения решения. Общие правила ГПК (гражданского судопроизводства) и правила, содержащиеся в Законе РМ об административном суде, не составляют специальный порядок их разрешения и по этой категории эти правила носят факультативный характер.

Особенности правового регулирования производства по делам об одобрения психиатрического обследования или госпитализации лица в психиатрический стационар в принудительном судебном порядке должны быть отражены (закреплены) в ряде материально-правовых и процессуально-правовых институтов, таких, как: подведомственность и подсудность судебным инстанциям этих категорий дел; заявители по этим делам; порядок возбуждения этих дел; судебные доказательства; место и порядок рассмотрения этих категорий дел; порядок обжалования решений; перечень заинтересованных лиц, обладающих правом обжалования соответствующего решения судьи. По всей видимости, к таким лицам следует отнести психиатрический стационар, врача-психиатра как инициаторов судебного производства, родственники гражданина, подлежащего принудительной госпитализации или освидетельствованию, иные лица, обратившиеся с просьбой о принудительной госпитализации или принудительном освидетельствовании, сам гражданин, подвергнутый освидетельствованию или принудительной госпитализации, прокурор.

Думается, законодателю следует предусмотреть по этой категории дел обязательное участие прокурора в их рассмотрении и разрешении. Эти дела имеют важное значение в реализации конституционных положений о га-

рантированности государственной и судебной защиты право на жизнь, право на достоинство личности, на охрану здоровья, право на свободу и личную неприкосновенность, право на свободу передвижения, выбор места пребывания и жительства. Участие прокурора по этим делам является дополнительной гарантией против использования психиатрии в немедицинских целях, предотвращения нанесения ущерба здоровью, человеческому достоинству и правам граждан, а также международному престижу государства.

Очень важно, чтобы в законодательстве четко, понятно и исчерпывающим образом перечислить основания, при наличии которых, судебная инстанция была бы вправе подвергнуть гражданина принудительному психиатрическому освидетельствованию или принудительной госпитализации гражданина в психиатрический стационар.

Следует иметь в виду, что судебное решение о принудительной госпитализации в психиатрическое лечебное учреждение имеет срочный характер. Временный характер действия судебного решения об удовлетворении требования психиатрического стационара предусмотрен самим законом. Так, согласно ст. 35 Закона РМ о психиатрическом здоровье, госпитализация лица в недобровольном порядке продолжается только в течение времени сохранения оснований, по которым она была осуществлена. Лицо, подвергнутое госпитализации в психиатрический стационар в недобровольном порядке, в течение первых шесть месяцев подлежит освидетельствованию не реже одного раза в месяц комиссией врачей-психиатров психиатрического стационара для решения вопроса о продлении госпитализации. При продлении госпитализации на период свыше шести месяцев такое освидетельствование проводится не реже одного раза в шесть месяцев. По истечении шести месяцев с момента госпитализации лица в психиатрический стационар в недобровольном порядке администрация последнего направляет в судебную инстанцию по месту нахождения стационара заключение врачей-психиатров о необходимости продления госпитализации. Решение о продлении госпитализации принимается судьей в соответствие с положениями статьей 32-34 Закона РМ о психическом здоровье. В дальнейшем, решение о продлении госпитализации принимается судьей ежегодно.

По истечении установленных Законом РМ о психическом здоровье сроков действия судеб-

ного решения и при отсутствии со стороны психиатрического стационара соответствующего заявления гражданин, принудительно помещенный в психиатрический стационар, подлежит выписке. Гражданин подлежит выписке из психиатрического стационара также и в случае принятия судебной инстанцией решения об отклонении заявления о принудительной госпитализации или её продлении.

Норма ч. 3 ст. 35 Закона РМ о психическом здоровье свидетельствует о том, что перечень дел об освидетельствовании и госпитализации лиц, страдающих тяжелыми психическими расстройствами являются открытым. Это означает, что в соответствии с Закона РМ о психическом здоровье в суде подлежат рассмотрению и другие виды дел. В качестве примера можно сослаться на дела о продлении срока госпитализации в недобровольном порядке (ч.3 ст.35 Закона РМ о психическом здоровье). То что это самостоятельная категория дел сомнений нет. Важно другое, Гражданский процессуальный кодекс Республики Молдова, Закон РМ об административном суде и Закон РМ о психическом здоровье, не предусматривают какого-либо процессуального порядка рассмотрения этой категории дел. Не понятно, участвует ли в рассмотрении этих дел психиатрическое лечебное учреждение, гражданин, его законный представитель, другие заинтересованные лица, в каком месте (в помещении судебной инстанции или психиатрического лечебного стационара) рассматриваются эти дела, в каком порядке обжалуются решения о продлении срока госпитализации в недобровольном порядке и т. д. Из содержания закона вытекает вывод о том, что такие дела рассматриваются судьей единолично и лишь на основании одного доказательства – заключении комиссии врачей–психиатров о необходимости продления срока госпитализации. Реально решение суда о продлении срока госпитализации в недобровольном порядке выносится только на основании всего лишь одного документа - заключения комиссии врачей–психиатров. Следовательно, многие принципы гражданского процессуального права по этой категории дел здесь не действуют. Например, такие важные принципы, как гласность, устность, состязательность, диспозитивность и др. Это в корне противоречит демократическому правосудию.

В настоящее время не существует также четкого и строгого законодательного указания о том, что продление срока госпитализации в не-

добровольном порядке осуществляется судом путем возбуждения нового производства по делу или разрешении таких вопросов не требуют возбуждения нового дела, а решение о продлении срока госпитализации в недобровольном порядке выносится в том же производстве, в котором гражданин был принудительно госпитализирован в психиатрический стационар. Как представляется, дела о продлении срока госпитализации в недобровольном порядке отличаются по многим признакам от дел о госпитализации в недобровольном порядке и поэтому процессуальный порядок их рассмотрения и разрешения также должен быть детально урегулирован.

Библиография:

1. Жариков А. Н. Психиатрия. М.: Изд-во «Медицина» 1989. с.259
2. Официальный Монитор Республики Молдова. 1995. № 34
3. Официальный Монитор Республики Молдова. 2005. № 172 -175
4. Официальный Монитор Республики Молдова. 2005. № 176 -181
5. Официальный Монитор Республики Молдова. 2000. № 144 -145
6. Официальный Монитор Республики Молдова. 1995. № 44 - 46/310
7. Официальный Монитор Республики Молдова. 2007. № 127 - 130
8. Более подробно о их наименованиях и содержании смотри: Îndrumar legislativ și normativ în acordarea serviciilor de sănătate mintală. Ministerul Sanatații al Republicii Moldova. Chișinău 2011
9. Высшая Судебная Палата. Сборник разъяснительных постановлений (октябрь 2003 - декабрь 2005), Кишинев. Cartier.2006. с. 256 – 259
10. См.: Гражданский процесс: Учебник для вузов / Под ред. Ю.К. Осипова, М., 1996. с. 134 (автор главы XI – Ю.К. Осипов); Проект ГПК РФ, М., 1997. с. 160 – 161., Викут М. А. Судебный контроль за госпитализацией граждан в психиатрический стационар// Вестник СГАП. 1999. №1 (16). С.20
11. См.: Мурадян Э. М. Судебное право (в контексте трех процессуальных кодексов). М., 2003.с. 85
12. См. Осокина Г. Судебное рассмотрение дел, связанных с применением Закона о психиатрической помощи.// Российская юстиция. 1994.№ 8.с.24-25; Осокина Г. Л. Проблемы судебной защиты прав и свобод граждан по делам о принудительной госпитализации в стационарные учреждения здравоохранения // Вестник СГАП. 1999. № 1 (16). С. 14., Гражданский Процесс: Учебник для вузов // Под ред. Ю.К. Осипова. М., 1996. с. 318-319 (автор глав XX – В.П. Воложанин); Тихомирова Ю.В. Производство по делам о принудительной госпитализации граждан в психиатрический стационар и принудительном психиатрическом освидетельствовании. Автореф. дисерт. кандидата юридических наук. М., 2004. с.8
13. Официальный Монитор Республики Молдова, 2000. № 57-58

MESAJ ȘI CONSIDERENTE LA „PROBLEME DE DREPT ȘI SOLUȚII DIN ACTIVITATEA JUDECĂTOREASCĂ”

* LAT.: JUDECĂTORII AU FOST CREAȚI PENTRU A SLUJI JUSTIȚIA, JUSTIȚIA, ÎN SCHIMB, S-A NĂSCUT DIN NECESITATEA DE A SEPARA BINELE DE RĂU SAU, ALTFEL SPUS, CULTIVĂM JUSTIȚIA ATUNCI CÂND SEPARĂM ECHITATEA DE INECHITATE, CÂND DEOSEBIM LICITUL DE ILICIT.

Sergiu Furdui,
judecător la Curtea de Apel
Chișinău,
doctor în drept, conferențiar

Într-o abordare originală, prin intenție și prin modalitatea de expunere, „*Probleme de drept și soluții din activitatea judecătorească*” este o carte despre activitatea profesională, ce semnifică conștientizarea locului și rolului judecătorului în societate, un proiect de carieră profesională prin care sunt reflectate preocupările și controversile ce mi-au fost date să le confrunt pe parcursul exercitării atribuțiilor funcționale.

Urmărind scopul de a face o retrospectivă asupra activității profesionale și a remarca traseul parcurs timp de o viață activă în care s-a pus pe altarul justiției energia, abnegația și elanul tineresc, cunoștințele, experiența și dăruirea de sine, lucrarea reprezintă o culegere de articole practico-științifice elaborate pe parcursul activității judecătorești, care, inevitabil, și-au pus amprenta asupra actului de justiție înfăptuit.

Concomitent cu exercitarea atribuțiilor de judecător, desfășurând activitatea didactico-doctrinară la Institutul Național al Justiției și la catedra de Drept Constituțional și Administrativ din cadrul Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova, am elaborat peste 130 de lucrări practico-științifice, care, fiind publicate, se încadrează în literatura juridică autohtonă.

În articolele incluse în această carte este expus punctul de vedere asupra diferitelor probleme semnalate de jurisprudență, ajunse obiect de studiu în legătură cu activitatea profesională. Au fost selecționate, în principiu, doar unele dintre publicațiile care, prin problemele de drept abordate și soluțiile oferite, prezintă interes practic și teoretic pentru jurisprudență. Ele reflectă o sinteză de opinii persona-

le din travaliul creativ al activității profesionale, ce fac parte din cumulul experiențelor trăite în ipostaza de judecător și care sunt rezultatul unui timp îndelungat de observații, studii și analize juridice a situațiilor reale din practica abundentă și complexă, sesizată în urma judecării cauzelor penale și contravenționale.

Considerând că doar în acest fel, ca purtător și promotor al valorilor justiției, răspundem în mod realist și eficient obligațiunilor instituționale, propunem, pe de o parte, analiza juridică a unor situații complexe sesizate din practica personală de judecător, prin trimitere la principiile Convenției Europene a Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, ale Constituției Republicii Moldova, Codului penal și Codului de procedură penală, Codului contravențional, care reprezintă figurile din ale cărui rigurozitate geometrică ar trebui să-și extragă seva toate principiile unui proces penal și contravențional echitabil, iar pe de altă parte, îndemnăm la o responsabilitate sporită și la o seriozitate mai mare a activității judecătorului, valorificând, în conținutul ei, un număr semnificativ de texte, motivări și concluzii din hotărârile Curții Europene a Drepturilor Omului, Curții Constituționale și Curții Supreme de Justiție din Republica Moldova.

Prin conținutul bogat al problemelor de drept abordate și prin soluțiile originale formulate, lucrarea cheamă la conștientizarea faptului că rolul judecătorului nu se reduce numai la judecarea propriu-zisă a cauzei, dar acest rol rezidă și în faptul că, prin investigațiile practico-științifice efectuate, să fie împărtășite și promovate cunoștințele juridice asimilate în rezultatul activității desfășurate și, în consecință, să fie elaborate propuneri *de lege ferenda* și *de lege lata*, de un real folos pentru legiuitor și pentru jurisprudență, astfel îndeplinind, într-o împletire organică, atât o funcție de realizare a normelor de drept, cât și o funcție creativă, contribuind activ la perfecționarea și îmbunătățirea calitativă a cadrului legislativ național, a actului de justiție, precum și a patrimoniului doctrinei juridice autohtone.

În această ordine de idei, se urmărește scopul ca, prin îmbinarea armonioasă și rațională a cercetării aplicative cu cea fundamentală a dreptului, în jurisprudența națională să se afirme din ce în ce mai mult caracterul ei științific la înfăptuirea justiției, caracter ce se impune în mod impetuos pentru a transforma activitatea judecătorului într-o activitate creativă și eficientă, care transformă entitățile juridice în realități juridice utile pentru societate.

Deși jurisprudența și doctrina nu constituie un izvor de drept, importanța lucrărilor practico-științifice elaborate de judecători este de netăgăduit, de vreme ce actul de justiție, bazat pe noțiuni științifice, identifică și analizează problemele de drept, soluții în urma interpretării judiciare și aplicării normelor juridice, furnizând, astfel, material prețios atât legiuitorului, cit și științei juridice. Concomitent, capacitățile și valorile gândirii judecătorului trebuie să fie impuse unor cercetări aprofundate prin prisma activității exercitate, pentru ca, în final, practica judiciară și teoria dreptului să fie integrate într-un sistem simetric legislativ prin operațiunea elaborării și adoptării actului normativ.

În contextul considerentelor relevante, lucrarea menționată cuprinde:

a) informarea, sub două aspecte: teoretică și practică. Aceasta se realizează, pe de o parte, prin studiile ce pun în valoare cele mai actuale aspecte teoretice prin care se dezvoltă legislația națională penală, procesual-penală și contravențională a Republicii Moldova, iar pe de altă parte - prin soluțiile de practică judiciară în materie penală;

b) promovarea legăturii teoriei dreptului penal, dreptului procesual-penal și dreptului contravențional cu practica judiciară privind judecarea cauzelor penale și contravenționale. Aceasta este realizată prin axarea studiilor teoretice a disciplinelor juridice pe soluții din jurisprudență, prin comentariile hotărârilor judecătorești, prin discutarea în articole a problemelor de aplicare a legii, prin examinarea procesului de legiferare în legăturile acestuia cu viața socială în care se înfăptuiește și ale cărei relații este destinat să le reglementeze;

c) stimularea luptei de opinii practico-științifice în domeniul dreptului. Aceasta se efectuează prin discuțiile și comentariile ce fac obiectul unei rubrici de largă extensiune a prezentei lucrări, în care adesea se confruntă opinii diferite asupra aceleiași probleme cu dezvoltări argumentate de o parte, precum și de alta.

Astfel de confruntări de opinii nu numai că favorizează identificarea adevărului, nu numai că revelează problemele susceptibile la controverse, în care, uneori, este sesizată o îndrumare la adoptarea solu-

ției juste, dar au și efectul unui exercițiu de cercetare juridică, un exemplu de studiere în profunzime a problemelor juridice, un mod de stimulare a gândirii juridice.

Ca orice fenomen subiectiv, viu, direct și irepetabil de comunicare interumană, realizat în condițiile lucrării la care ne referim, punctele de vedere exprimate aparțin exclusiv autorului, ele sunt înfățișate spre a fi supuse reflecției opiniei publice, care va aprecia valoarea argumentelor prezentate în susținerea soluțiilor elaborate pentru rezolvarea problemelor de drept elucidate. Conștienți de faptul că atât concluziile investigațiilor efectuate, cât și recomandările referitoare la aplicarea rezultatelor obținute în practică sunt susceptibile de noi meditații, precizări, căutări științifice și practice, exprimăm speranța că, prin lucrarea „*Probleme de drept și soluții din activitatea judecătorească*”, am inițiat un proces de perspectivă în care judecătorul să se manifeste mai activ în activitatea profesională, elaborând și promovând opiniile personale vis-a-vis de spețele supuse judecății.

Problemele de drept pe care le-am semnalat în paginile literaturii de specialitate, inclusiv în această carte, nu sunt soluționate exhaustiv pentru a înfățișa toate direcțiile importante ale activității judecătorului la etapa contemporană și, în această ordine de idei, exprim speranța că multe din cele ce sunt de făcut își vor găsi rezolvarea în timpul apropiat, iar altele, care încă nu pot fi conștientizate și, deci, realizate, vor sta în atenția factorilor decizionali, pentru ca preocuparea judecătorilor să se materializeze în activități practico-științifice concrete și eficiente.

Iată de ce semnul revoluției în gândirea juridică și atitudine sub auspiciile căruia se plasează mesajul lucrării, este judecătorul, persoana care, datorită funcției exercitate, este obligată să rămână mereu în epicentrul preocupărilor jurisprudenței și doctrinei, cu limitele, calitățile, competențele, motivațiile, temerile, interesele și așteptările ce o caracterizează prin definiție.

Judecătorul, cel care prin Lege este unicul acreditat să înfăptuiască justiția, fiind actorul principal în marea operă de interpretare judiciară și aplicare a normelor de drept, cu pași mai mari sau mai timizi, este chemat principal, prin definiție, să asigure echilibrul dintre interesele motrice, uneori sincrone, ale jurisprudenței și doctrinei, iar în această ordine de idei se impune desfășurarea unei activități practico-științifice rodnice și eficiente.

Călăuzindu-mă de postulatul că judecătorul este cel ce dă viață Dreptului, mi-am propus să-l dezvolt și să-l promovez în cadrul atribuțiilor exercitate, sperând ca activitatea practico-științifică prestată să

aibă un ecou adecvat în mediul colegial, adică o susținere și o continuitate firească. Publicațiile elaborate, prelegerile ținute în fața auditoriului, discursurile și luările de cuvânt cu ocazia participării la diverse conferințe, seminare, training-uri etc., bazate pe cunoștințele teoretice și practice acumulate din experiența de judecător, tind să îmbogățească patrimoniul juridic național și să-i anime pe colegii ce se vor alinia la activitatea practico-științifică.

Manifestând dorința ca ideile și gândurile mele să suscite interesul opiniei publice, aș fi onorat dacă criticile și sugestiile pe marginea lucrării ar contribui la crearea unui curent sănătos de opinii în serviciul jurisprudenței și, în acest fel, la consolidarea și afirmarea Justiției în Republica Moldova.

Subliniind că această lucrare nu-mi aparține în exclusivitate, ea este rodul instruirii și educației în școală și la facultate, precum și rezultatul muncii desfășurate în comun, dar și succesului obținut în cadrul colectivelor în care am activat pe parcursul vieții, motiv pentru care se dorește a fi un act de profundă stimă și recunoștință față de bunii și scumpii mei învățători, profesori universitari, colegi de serviciu.

În această ordine de idei, cartea respectivă reprezintă și un omagiu adus regretatului Profesor universitar Tudor Roșca, simbol al științei Dreptului administrativ din Republica Moldova, plecat recent în eternitate, sub îndrumarea și povățuirea căruia în calitate de conducător științific, am elaborat și am susținut teza de doctorat.

În concluzie, adresez un apel către toți colegii care au îmbrățișat onorabila profesie de jurist să participe mai activ și cu dăruire de sine la dezbaterile practico-științifice pe fundalul problemelor de drept cu care se confruntă jurisprudența națională, astfel încât studiile și publicațiile de specialitate să devină o tribună de elaborare, dezvoltare și promovare a opiniilor profesionale ce reprezintă sistemul judecătoresc, capabile să influențeze pozitiv legislația, jurisprudența și doctrina juridică, iar în consecință - să devină o sursă sigură de referință în mediul

juriștilor aflați permanent în căutarea febrilă de a da viață Dreptului.

Cartea, prin scopul urmărit, prin interesul pe care-l trezește, prin stilul de expunere, prin metoda de tratare și prin tematica juridică abordată, consolidează într-un tot întreg judecători, avocați, procurori, polițiști, ofițeri din organele de urmărire penală, referenți, consilieri pe problemele de drept, profesori de discipline didactico-juridice, studenți de la Drept, precum și alte categorii profesionale cointeresate în triumful afirmării dreptății și adevărului în societate.

Sper ca acest experiment - care constituie o premieră în literatura juridică autohtonă - să fie apreciat la justa sa valoare de către opinia publică, pentru ca ulterior să fie lansate și dezvoltate proiecte instituționale, bazate pe idei progresiste și concepte noi, izvorâte din practica judiciară bogată în vederea găsirii și pronunțării soluțiilor legale, întemeiate și motivate, la rezolvarea problemelor de drept în procesele judiciare. Alte studii, care sunt convins că vor urma, vor completa, fără îndoială, modesta noastră contribuție și, la rândul lor, vor contribui la îmbogățirea arsenalului judecătoresc cu o mai bogată zestre informațională, de care, spre regret, încă ducem lipsă.

Nota redacției:

Cartea „*Probleme de drept și soluții din activitatea judecătorească*” poate fi găsită la Biblioteca Națională, la bibliotecile universităților din republică, în cele ale instanțelor judecătorești și la Institutul Național al Justiției. În contextul mesajului și considerentelor relevate, îi invităm pe cei interesați s-o lectureze, fiind conștienți de faptul că atât concluziile investigațiilor, cât și recomandările privind aplicarea rezultatelor obținute sunt susceptibile de amplificări și aprofundări, astfel încât orice sugestie rațională și propunere constructivă în vederea unor eventuale completări sau revizuirii sunt salutare și binevenite.

AGENDA NORMATIVĂ

În legătură cu modificările și completările operate la Codul de procedură civilă, prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare la 30.11.2012, în scopul aplicării corecte și uniforme a legislației procedurale la examinarea pricinilor civile în ordine de revizuire, în temeiul art.2 lit.e), 16 lit.c) din Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție și art.17 din Codul de procedură civilă, Plenul Curții Supreme de Justiție *dă următoarele explicații:*

Prevederi generale

1. Procedura de examinare a cauzelor în ordine de revizuire este reglementată de Capitolul XXXIX CPC (art.446-453).

Revizuirea este o cale de atac de retractare care presupune redeschiderea procedurilor judiciare în privința unei cauze civile. Aceasta nu presupune re-judecarea cauzei în mod implicit, ci doar ca efect al admiterii cererii de revizuire, ceea ce prezumă existența temeiurilor în acest sens. De altfel, poate avea loc o ingerință asupra securității raportului juridic.

Revizuirii îi sunt caracteristice următoarele particularități:

- este o cale de atac extraordinară pusă de lege la dispoziția persoanelor interesate;
- obiect al revizuirii este actul judecătoresc de dispoziție irevocabil;
- este o cale condiționat suspensivă de executare silită.

Obiectul revizuirii

2. Pot fi supuse revizuirii actele judecătorești de dispoziție, la care, în conformitate cu art.446 CPC, se referă hotărârile, încheierile și deciziile irevocabile ale tuturor instanțelor judecătorești.

Articolul 14 CPC stipulează că din categoria actelor judecătorești de dispoziție face parte și ordonanța judecătorească, care se emite în condițiile art.345 CPC. În acest sens, cu toate că legea nu indică concret, obiect al revizuirii poate fi și ordonanța judecătorească. Interpretarea extensivă a art.446 CPC este impusă de efectele *obligatoriu și executoriu* atribuit ordonanțelor judecătorești conform art.16 CPC. În consecință, practica judiciară atestă numeroase cazuri când există o ordonanță judecătorească și în privința acelorași pretenții, cu aceleași temeiuri și părți se pronunță o hotărâre judecătorească. Conținutul acestora poate fi diferit și, ca rezultat, dificultățile de executare care pot apărea determină revizuirea ordonanței judecătorești.

Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova

Cu privire la practica aplicării de către instanțele de judecată a legislației procedurale la examinarea pricinilor civile în ordine de revizuire

nr. 2 din 15.04.2013

Caracterul susceptibil de revizuire al ordonanței judecătorești se impune și prin faptul că ordonanța judecătorească, făcând parte din categoria actelor judecătorești de dispoziție, are puterea unei hotărâri judecătorești sau a unui alt act judecătoresc de dispoziție.

Actul judecătoresc de dispoziție (ca orice act juridic, în general) produce, pe lângă efecte obligatorii între părți, întemeiate pe principiul relativității, și efecte de opozabilitate față de terți.

Articolul 353 alin. (1) CPC prevede că, în termen de 5 zile de la data depunerii obiecțiilor, instanța care a emis ordonanța dispune, prin încheiere care nu se supune nici unei căi de atac, admiterea obiecțiilor debitorului și anularea ordonanței sau dispune, prin încheiere, respingerea obiecțiilor. În alin.(4) al acestui articol prevede că, în cazul în care obiecțiile nu se referă la fondul cauzei, judecătorul va emite o încheiere despre refuzul de anulare a ordonanței. Încheierea respectivă poate fi atacată cu recurs în termen de 10 zile.

În acest sens, încheierile emise în condițiile art.353 alin.(4) CPC, art.349 alin.(2) CPC pot fi obiect al revizuirii.

În conformitate cu art.318⁴ alin.(1) CPC, în cazurile de violență în familie, instanța de judecată emite o încheiere, prin care admite sau respinge cererea privind emiterea ordonanței de protecție.

Alineatul (2) al acestui articol prevede că, în cazul admiterii cererii, instanța emite o ordonanță de protecție prin care aplică agresorului una sau mai multe măsuri prevăzute de această normă. În acest sens, ordonanță de protecție constituie actul de aplicare al încheierii judecătorești și poate fi supusă revizuirii doar împreună cu încheierea instanței de judecată prin care s-a dispus admiterea ordonanței de protecție. Încheierea de respingere a cererii privind emiterea ordonanței de protecție constituie obiect de sine stătător al revizuirii.

3. Se va reține că hotărârile judecătorești suplimentare, emise în condițiile art.250 CPC, sânt susceptibile de a fi revizuite.

În cazul situațiilor reglementate de art.249, 251, 252, 253 CPC, actele judecătorești emise pot fi revizuite separat de hotărârea judecătorească, având în vedere că acestea vizează niște aspecte legate de deplinătatea actelor judecătorești.

4. Pot fi obiect al revizuirii toate încheierile judecătorești prin care nu se soluționează fondul cauzei, însă care sânt susceptibile de atac separat.

Nu pot fi supuse revizuirii separat încheierile judecătorești premergătoare prin care nu se termină procesul și care dobândesc valoare juridică doar concomitent cu hotărârea (de ex. încheierile cu privire la amânarea procesului, administrarea probelor, recuzarea etc.), respectiv care nu sânt susceptibile de atac separat, dar care se atacă odată cu fondul cauzei.

Încheierea de admitere a cererii de revizuire și de casare a hotărârii sau deciziei supuse revizuirii nu poate face obiectul revizuirii, deoarece se supune căilor de atac odată cu fondul, în condițiile legii (art.453, alin.(2) CPC).

Dat fiind faptul că revizuirea nu este o cale de contestare, ci de retractare, la obiectul revizuirii pot fi atribuite și încheierile instanței de recurs privind inadmisibilitatea recursului.

5. Se specifică faptul că, în unele cazuri, legea prevede expres imposibilitatea absolută de atacare a unor dispoziții judecătorești. De exemplu: încheierile prin care se soluționează conflictele de competență (art.44 alin.(9) CPC), încheierile cu privire la anularea ordonanței judecătorești (art.353 alin.(1) CPC). În acest sens, aceste încheieri nu pot fi obiect al revizuirii.

6. Nu pot fi supuse revizuirii deciziile instanței de apel sau recurs, prin care s-a dispus rejudecarea cauzei (art.385, alin.(1), lit.d), 429 alin.(4), 445, alin.(1), lit.c) și c') CPC).

7. Revizuirea poate fi exercitată chiar și în cazul în care partea nu a exercitat căile de atac apelul sau recursul. În acest caz, este obligatoriu, pentru depunerea cererii de revizuire, ca actul judecătoresc să fie irevocabil.

Subiectele revizuirii

8. Persoanele care sânt investite cu dreptul să depună cerere de revizuire sânt enumerate în art.447 CPC, și anume.

Sânt în drept să depună cerere de revizuire:

- a) părțile și alți participanți la proces;
- b) persoanele care nu au participat la proces, dar care sânt lezate în drepturi prin hotărârea, încheierea sau decizia judecătorească;

c) Agentul guvernamental, în cazurile prevăzute la art.449 lit.g) și h).

9. Articolul 59 CPC specifică faptul că parte în proces (reclamant sau pârât) poate fi orice persoană fizică sau juridică prezumată, la momentul intentării procesului, ca subiect al raportului material litigios.

În categoria de alți participanți la proces, potrivit art.55 CPC, intră intervenienții, procurorul, petiționarii, persoanele care, în conformitate cu art.7 alin.(2), art.73 și 74, sânt împuternicite să adreseze în instanță cereri în apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale unor alte persoane sau care intervin în proces pentru a depune concluzii în apărarea drepturilor unor alte persoane, precum și persoanele interesate în pricinile cu procedură specială.

10. O altă categorie de persoane care pot fi subiecți ai revizuirii sânt persoanele care nu au fost antrenate în proces, dar cărora, printr-o hotărâre judecătorească irevocabilă, li s-a încălcat drepturile, libertățile sau interesele legitime. O asemenea situație poate duce direct la încălcarea art.6 din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor și Libertăților Fundamentale ale Omului.

Competența instanțelor de judecată la examinarea cererii de revizuire

11. În conformitate cu art.448 CPC, în cazul în care cererea de revizuire se depune împotriva unei hotărâri sau încheieri rămase irevocabilă prin neatacare, aceasta se soluționează de instanța care s-a pronunțat asupra fondului.

În cazul în care, cererea de revizuire împotriva unei hotărâri care, fiind supusă căilor de atac, a fost menținută, modificată sau casată, emițându-se o nouă hotărâre, se soluționează de instanța care a menținut, a modificat hotărârea sau a emis o nouă hotărâre.

Cererea de revizuire declarată în temeiurile prevăzute la art.449 lit.g) și h) se examinează în toate cazurile de Curtea Supremă de Justiție, în conformitate cu prevederile art.453.

Cererile de revizuire împotriva deciziilor curților de apel, în privința cărora Curtea Supremă de Justiție s-a pronunțat printr-o decizie asupra inadmisibilității, se examinează de Curtea Supremă de Justiție (art.448 alin.(4) CPC).

Se atenționează asupra discordanței între prevederile art.448 alin.(4) CPC cu cele ale art.440 alin.(1) CPC, modificat prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare 30.11.2012, conform căruia, în cazul în care se constată existența unuia din temeiurile prevăzute la art.433, completul din 3 judecători decide în

mod unanim, printr-o **încheiere** motivată irevocabilă, asupra inadmisibilității recursului.

Or, în atare situație sunt aplicabile prevederile art.440 alin.(1) CPC și, respectiv, se depune cererea de revizuire împotriva **încheierii** Curții Supreme de Justiție privind inadmisibilitatea recursului.

Temeiurile declarării revizuirii

12. Cererea de revizuire poate fi declarată doar în temeiurile expres prevăzute în art.449 CPC. Lista temeiurilor este exhaustivă și nu poate fi completată.

Declararea revizuirii pentru alte temeiuri decât cele prevăzute în această normă duce la respingerea cererii de revizuire ca inadmisibilă.

13. Dat fiind faptul că art.449 lit.a) CPC prevede ca temei pentru revizuire **constatarea prin sentință penală irevocabilă, comiterea unei infracțiuni în legătură cu pricina care se judecă**, se menționează că acest temei se referă la cazurile în care un judecător, grefier, martor, traducător sau unul dintre alți participanți la proces enumerați în art.55, 59 CPC, care au luat parte la judecarea unei pricini civile, au fost condamnați printr-o sentință penală irevocabilă pentru infracțiune în legătură cu judecarea pricinii civile, anterior examinate. Deci, în acest caz, forță probantă o are doar sentința irevocabilă, care să fie în legătură cu expunerea pricinii.

Prezentarea în instanța de revizuire numai a actelor de pornire a urmăririi penale sau de transmitere în privința unuia dintre subiecții menționați care se bănuiește sau se învinuiește că a comis o infracțiune în legătură cu judecarea pricinii, nu pot fi acceptate ca probă pentru constatarea circumstanțelor prevăzute de art.449 lit.a) CPC.

Se va reține că la cazurile prevăzute de norma respectivă se includ și situațiile ce se referă la falsificarea de probe.

Totodată, se menționează despre existența unor circumstanțe care indică direct la faptul că, unul dintre subiecți a comis o infracțiune în legătură cu judecarea pricinii, însă în virtutea unor împrejurări obiective nu pot fi constatate prin sentință penală irevocabilă. De exemplu: poate fi constatat faptul comiterii unei infracțiuni în legătură cu pricina care se judecă, în baza actului organului de urmărire penală de încetare a urmăririi penale, în legătură cu intervenirea termenului de prescripție (art.60 Cod penal) sau în legătură cu actul de amnistie (art.107 Cod penal). În atare situație, situațiile menționate se vor încadra în rigorile prevăzute de art.449 lit.a) CPC.

14. În cazul în care se invocă temeiul prevăzut de art.449 lit.b) CPC - **au devenit cunoscute unele**

circumstanțe sau fapte esențiale ale pricinii care nu au fost și nu au putut fi cunoscute revizuentului, dacă acesta dovedește că a întreprins toate măsurile pentru a afla circumstanțele și faptele esențiale în timpul judecării anterioare a pricinii, este important ca circumstanțele sau faptele date existente obiectiv până la data pronunțării hotărârii, să fie confirmate prin prezentarea unor probe concludente și pertinente, să aibă importanță esențială pentru justa soluționare a cauzei civile, adică să aibă putere decisivă asupra concluziei (hotărârii) instanței de judecată, să fie descoperite după ce hotărârea judecătorească devine irevocabilă.

Circumstanțele nou-descoperite pot fi definite ca totalitatea de fapte juridice (obiect al probației) care duc la apariția, modificarea sau stingerea drepturilor și obligațiilor civile, care au o importanță esențială pentru soluționarea justă a cauzei civile, totodată, având putere decisivă asupra concluziei instanței de judecată, care nu au fost cunoscute revizuentului anterior, dar existau până la momentul pronunțării hotărârii, care să fie descoperite după ce hotărârea judecătorească a devenit irevocabilă, și dacă revizuentul dovedește că a întreprins toate măsurile pentru a afla circumstanțele și faptele esențiale în timpul judecării și faptele esențiale în timpul judecării anterioare a pricinii.

Elemente de fapt, ca modalitate a probării circumstanțelor, vor constitui, în conformitate cu art.117 alin.(2) CPC, explicațiile părților și ale altor persoane interesate în soluționarea pricinii, depozițiile martorilor, înscrisuri, probe materiale, înregistrări audio-video, concluziile experților. În acest sens, se menționează că, potrivit art.451 alin. (1) CPC, se indică direct temeiul de declarare a revizuirii prevăzut de art.449 CPC, iar la cererea de revizuire se anexează, în mod obligatoriu, probele ce le confirmă.

Se relevă faptul că obiect al probațiunii la examinarea cererilor de revizuire pot fi circumstanțele importante, atât în sens material, cât și în sens procesual.

15. Atunci când se invocă temeiul prevăzut de art.449 lit.c) CPC - **instanța a emis o hotărâre cu privire la drepturile persoanelor care nu au fost implicate în proces**, instanța de judecată urmează să constate dacă persoana care nu a fost implicată în proces este subiect al raportului material litigios. În acest sens urmează a fi prezentate probe pertinente și concludente, iar instanța urmează să constate dacă prin hotărârea supusă revizuirii, persoanei implicate în proces, i-au fost încălcate aceste drepturi.

16. În cazul invocării temeiului prevăzut de art.449 lit.e) CPC - **s-a anulat ori s-a modificat hotărârea, sentința sau decizia instanței judecătorești care au servit drept temei pentru emiterea hotărârii sau deciziei a căror revizuire se cere**, este important ca actul de dispoziție în cauză să devină irevocabil și ca acest act să fi stat la baza emiterii hotărârii supuse revizuirii.

Nu este suficient ca aceste acte judecătorești, care au fost anulate, să fie prezente pur și simplu în dosar, ci să se regăsească în motivarea acestuia sau să fi fost luat în considerare de instanța de judecată în temeiul art.123 CPC. Simplul fapt că cineva o anexat o hotărâre judecătorească, fie ea și irevocabilă, nu înseamnă neapărat că instanța a ținut cont de ea, atunci când a pronunțat o hotărâre judecătorească nemotivată devenită irevocabilă prin neatacare. În asemenea cazuri, respectivul temei de revizuire devine inoperabil și va constitui o ingerință asupra securității raportului juridic. Instanța competentă va trebui să respingă o astfel de cerere de revizuire ca inadmisibilă.

17. Invocarea temeiului prevăzut la art.449 lit.g) CPC - **Curtea Europeană a Drepturilor Omului sau Guvernul Republicii Moldova a inițiat o procedură de reglementare pe cale amiabilă într-o cauză pendinte împotriva Republicii Moldova**, prezumă că însăși afirmarea despre inițierea procedurii de reglementare pe cale amiabilă constituie temei de revizuire.

18. Un alt temei al revizuirii este cel prevăzut de art.449 lit.h) CPC - **Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat, printr-o hotărâre, fie Guvernul Republicii Moldova a recunoscut, printr-o declarație, o încălcare a drepturilor sau libertăților fundamentale care poate fi remediată, cel puțin parțial, prin anularea hotărârii pronunțate de o instanță de judecată națională.**

Referitor la acest temei se menționează că existența unei constatări a Curții Europene a Drepturilor Omului privind încălcarea unui drept sau a unei libertăți fundamentale ale omului, în pricina a cărei act judecătoresc se solicită a fi revizuit, constituie drept temei de admitere a cererii de revizuire.

Statuarea Curții Europene cu privire la încălcarea unui drept sau libertăți fundamentale ale omului, nu poate fi negată de instanța competentă să se pronunțe asupra revizuirii. Hotărârile și deciziile Curții Europene a Drepturilor Omului sânt obligatorii pentru toate statele membre ale Consiliului Europei.

Depunerea cererii de revizuire. Termenele de declarare a cererii de revizuire

19. Cererea de revizuire se perfectează în scris, în conformitate cu art.451 alin.(2) CPC, și se depune la instanța competentă prevăzută de art.448.

În cazul în care cererea de revizuire se depune contrar prevederilor art.448 CPC, instanța sesizată va emite o încheiere privind refuzul în primirea cererii și le va explica părților dreptul de a se adresa la instanța competentă să examineze cererea de revizuire.

20. Cererea de revizuire se depune de persoanele menționate la art.447, indicându-se în mod obligatoriu temeiurile consemnate la art.449 și anexându-se probele ce le confirmă.

Cererile de revizuire nu se impun cu taxa de stat, conform art.85, alin.(1) lit.n) CPC.

21. Nu se admite depunerea repetată a cererii de revizuire în aceleași temeiuri (art.451 alin.(4) CPC).

Prin cererea de revizuire repetată se va înțelege cererea declarată într-un litigiu între aceleași părți, cu privire la același obiect, în privința aceleași hotărâri și pe aceleași temeiuri care au mai fost invocate anterior.

Se va reține că, în sensul art.451 alin.(4) CPC, în cazul în care se depune cererea repetată a cererii de revizuire în temeiul art.449 CPC, dar cu indicarea altor circumstanțe, decât cele invocate în cererea de revizuire anterioară, în cazul respingerii acesteia, depunerea repetată a cererii de revizuire nu se va încadra în rigorile menționate la alin.(4) al art.451 CPC.

22. Termenul de depunere a cererii de revizuire reprezintă intervalul de timp, în cadrul căruia poate fi exercitată calea de atac a revizuirii. Termenul dat este unul legal și imperativ.

Termenul de declarare a cererii de revizuire este și o condiție obligatorie de exercitare și admitere a cererii de revizuire, nerespectarea căruia poate duce la consecințe grave în ceea ce privește periclitarea securității raportului juridic.

23. În conformitate cu art.450 CPC, cererea de revizuire se depune:

a) în termen de 3 luni din ziua în care sentința penală a devenit irevocabilă –în cazul prevăzut la art.449 lit.a);

b) în termen de 3 luni din ziua în care persoana interesată a luat cunoștință de circumstanțele sau faptele esențiale ale pricinii care nu i-au fost și nu puteau să-i fie cunoscute anterior, dar nu mai târziu de 5 ani de la data rămânerii irevocabile a hotărârii, încheierii sau deciziei – în cazul prevăzut la art.449 lit.b);

c) în termen de 3 luni din ziua în care persoana interesată a luat cunoștință de circumstanțele respective – în cazul prevăzut la art.449 lit.c);

d) în termen de 3 luni din ziua în care persoana interesată a luat cunoștință de hotărârea, sentința sau decizia anulată sau modificată care a servit drept temei pentru emiterea hotărârii sau deciziei a căror revizuire se cere – în cazul prevăzut la art.449 lit.e);

e) în interiorul termenului de derulare a procedurii de reglementare pe cale amiabilă la Curtea Europeană a Drepturilor Omului – în cazul prevăzut la art.449 lit.g);

f) în termen de 6 luni de la pronunțarea hotărârii sau deciziei Curții Europene a Drepturilor Omului – în cazul prevăzut la art.449 lit.h).

24. Dacă cererea de revizuire este depusă cu omiterea termenelor de adresare, prevăzute în art.450 CPC, aceasta urmează a fi respinsă ca inadmisibilă.

Întrucât Capitolul XXXIX al CPC nu prevede restricții și nu instituie termen de decădere, în cazul omiterii termenului de declarare a cererii de revizuire prevăzut de art.450 CPC, revizuentul poate solicita repunerea în termen în conformitate cu prevederile art.116 CPC.

În acest caz, instanța de judecată urmează să aprecieze "suficiența justificării motivelor invocate pentru prelungirea acestui termen de prescripție".

Examinarea cererii de revizuire

25. Articolul 452 alin.(1) CPC prevede că instanța examinează cererea de revizuire în ședință publică în conformitate cu normele de examinare a cererii de chemare în judecată.

Dezbaterile sânt limitate la admisibilitatea revizuirii și la faptele pe care se întemeiază.

Participantilor la proces li se comunică locul, data și ora ședinței. Neprezentarea lor însă nu împiedică examinarea cererii de revizuire.

Se atrage atenția instanțelor judecătorești că în toate cazurile la materialele pricinii trebuie să fie anexate datele care confirmă faptul citării legale a participanților la proces.

Având în vedere că dispozițiile Codului de procedură civilă nu investeste Curtea Supremă de Justiție cu competența de a examina pricini civile, în conformitate cu normele de examinare a cererii de chemare în judecată, ținând cont de practica judiciară și în virtutea modificărilor operate la Codul de procedură civilă, prin Legea nr.155 din 05.07.2012, în vigoare din 30.11.2012, Curtea Supremă de Justiție va examina cererea de revizuire fără înștiințarea participanților la proces. În caz de necesitate se poate

decide invitarea unor participanți sau reprezentanți ai acestora pentru a se pronunța asupra temeiurilor invocate în cererea de revizuire.

26. Examinarea cererii de revizuire se limitează doar la admisibilitatea acesteia și a faptelor pe care se întemeiază, fără a se pronunța asupra fondului cauzei.

Capacitatea procesuală, existența unuia din temeiurile prevăzute de lege, respectarea termenului de depunere a cererii constituie condiții obligatorii pentru admisibilitatea cererii de revizuire.

Cererea de revizuire poate fi înaintată și în situația în care acțiunea constă din mai multe pretenții (capete de cerere), invocându-se temei de revizuire doar pe un capăt de cerere. În acest caz, în situația admiterii cererii de revizuire, rejudecarea cauzei va fi limitată doar la acele capete ale acțiunii asupra cărora s-a admis cererea de revizuire, celelalte pretenții fiind acoperite de puterea lucrului judecat a hotărârii judecătorești irevocabile, adică în partea în care hotărârea nu a fost anulată (revizuită).

Împuternicirile instanței de judecată la judecarea cererii de revizuire și căile

de atac asupra actelor de dispoziție ale instanței de revizuire

27. Ca urmare a examinării cererii de revizuire, instanța emite unul din actele de dispoziție indicate în art.453 alin.(1) CPC, și anume:

a) încheierea de respingere a cererii de revizuire ca inadmisibilă;

b) încheierea de admitere a cererii de revizuire și de casare a actului judecătorec supus revizuirii.

Actul de dispoziție al instanței de revizuire se adoptă în camera de deliberare.

28. Respingerea cererii, ca inadmisibilă, poate avea loc în cazul în care:

- se omite termenul de declarare a revizuirii prevăzut de art.450 CPC;

- este declarată în afara temeiurilor prevăzute la art.449 CPC sau abuziv pentru aceleași temeiuri, potrivit art.451 alin.(4) CPC;

- este neîntemeiată pe motiv că, temeiurile invocate în conformitate cu art.449 CPC nu s-au adevărit.

29. În cazul admiterii cererii de revizuire, actul judecătorec contestat urmează a fi casat, iar cauza rejudecată. În cazul în care la această etapă actul judecătorec este executat, la solicitarea părților, instanța va elibera imediat dispozitivul încheierii privind admiterea revizuirii pentru a se decide asupra executării hotărârii.

30. În conformitate cu art.453 alin.(2) CPC, încheierea de admitere a cererii de revizuire se supune căilor de atac odată cu fondul, în condițiile legii.

31. Încheierea privind respingerea cererii de revizuire, ca inadmisibilă, poate fi contestată cu recurs în instanța ierarhic superioară, cu excepția cazurilor în care cererea de revizuire a fost examinată de către Curtea Supremă de Justiție (art.453 alin.(3) CPC).

Încheierea privind respingerea sau admiterea cererii de revizuire emisă de către Curtea Supremă de Justiție este irevocabilă, părțile fiind lipsite de dreptul de a o ataca cu recurs.

32. În cazul în care o hotărâre sau o decizie neexaminată în recurs a fost supusă revizuirii, pricina se judecă, după casarea hotărârii sau deciziei, conform regulilor generale stabilite de Codul de procedură civilă de către instanța care a admis revizuirea (art.453 alin.(4) CPC).

33. Articolul 453 alin.(5) CPC prevede că, în cazul în care o hotărâre examinată cu recurs, pentru care nu este prevăzută calea de atac apelul, a fost supusă revizuirii, pricina se trimite, după casarea hotărârii, la rejudecare în instanța care a emis hotărârea sa, după caz, în instanța de recurs.

34. Dacă o hotărâre examinată anterior în apel, și în recurs a fost supusă revizuirii, pricina se trimite, după admiterea cererii de revizuire, la rejudecare în apel sau în prima instanță, după caz (art.453 alin.(6) CPC).

Motivația de a trimite cauza spre rejudecare în instanța de apel rezultă din faptul că apelul este devolutiv și permite rejudecarea fondului cauzei, iar rejudecarea cauzei va fi argumentată de instanța de fond doar în cazul în care viciile depistate nu pot fi înlăturate de către instanța de apel.

35. În conformitate cu art.453 alin.(7) CPC, în urma judecării cauzei după admiterea cererii de revizuire, instanța adoptă o hotărâre, care poate fi supusă căilor de atac prevăzute de lege pentru hotărârea revizuită.

Dispoziții finale

36. Prin prisma art.451 alin.(5) CPC, instanța de revizuire este în drept să suspende executarea hotărârii a cărei revizuire se cere dacă se depune o cauțiune în condițiile art.435.

Cauțiunea se depune pe contul executorului judecătoresc în condițiile art.80 Cod de executare.

Confirmarea eliberată de executorul judecătoresc urmează a fi anexată la cererea de suspendare.

În cazul depunerii cauțiunii, instanța se va pronunța printr-o încheiere asupra suspendării executării hotărârii a cărei revizuire se solicită.

Încheierea privind suspendarea executării poate fi atacată separat cu recurs, cu excepția încheierii adoptate de Curtea Supremă de Justiție.

Cauțiunea rămâne la contul depus până la adoptarea unei hotărâri irevocabile în pricina respectivă. În cazul admiterii acțiunii, suma depusă în cauțiune poate fi utilizată în contul executării hotărârii, în modul prevăzut de lege.

În cazul în care cererea de revizuire este respinsă ca inadmisibilă, suma depusă se restituie în temeiul încheierii adoptate.

Se va reține că nu se admite suspendarea executării hotărârii din oficiu, în cazurile de revizuire a actului judecătoresc.

37. Se abrogă Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr.14 din 03.10.2005 "Cu privire la practica aplicării legislației procesuale la examinarea cauzelor civile în ordine de revizuire", cu modificările introduse prin Hotărârea Plenului CSJ nr.10 din 22.12.2008.

PREȘEDINTELE CURȚII SUPREME DE JUSTIȚIE

Mihail POALELUNGI

**Chișinău 15 aprilie, 2013
Nr. 2.**

Hotărâri explicative ale Plenului CSJ

Hotărârea Plenului CSJ a RM din 15.04.2013, nr.2 - Cu privire la practica aplicării de către instanțele de judecată a legislației procedurale la examinarea pricinilor civile în ordine de revizuire

COLOANA REDACTORULUI

O NEDUMERIRE PRIN LABIRINTURILE REFORMEI

Gheorghe Budeanu

Zi obișnuită la Institutul Național al Justiției. După o jumătate din ședința seminarului de instruire continuă, judecători și procurori sosiți din diferite regiuni ale republicii pentru a-și perfecționa cunoștințele au ieșit la pauză de prânz. În timpul în care ei mănâncă și continuă să discute în grupuri subiectul din agenda zilei, văd că cineva fotografiază insistent, în special – bucatele de pe masă. El ba zâmbește, ba face mimici a nedumerire, ba îi privește cu compătimire pe acei care iau prânzul și tot șoptește: „Oh, my God... Oh, my God...”. Este un expert străin care face o vizită la INJ pentru a se familiariza cu felul în care decurge implementarea Strategiei de reformă a sectorului justiției. Nedumerirea i-a provocat-o meniul prânzului: o tartină, o plăcintă cu varză și un ceai. Este și cafea, dar la alegere: dacă bei ceai, nu ai dreptul la cafea... Prânzul dat e singura hrană oferită celor care s-au trezit cu noaptea în cap la Briceni sau la Căușeni și s-au grăbit la Chișinău pentru a-și perfecționa cunoștințele în domeniu, pentru a acumula cele 40 de ore de instruire continuă în cadrul INJ, necesare - conform legii - fiecărui judecător sau procuror pe parcursul unui an. Expertului străin nu-i venea a crede celor văzute, mai ales cunoscând faptul că organisme europene oferă statului moldovenesc mijloace financiare pentru implementarea reformei, inclusiv realizarea activităților de formare profesională continuă a judecătorilor, procurorilor și altor categorii de profesioniști din sectorul justiției.

Un asemenea prânz costă 15 lei și este totul ce poate propune INJ participanților la instruire pe parcursul unei zile, altfel încalcă pct.5.2. al Hotărârii Guvernului nr.1151 din 02.09.2002, care stabilește anumite tarife pentru organizare de seminare sau conferințe ocazionale. Dar tarifele stabilite acum unsprezece ani nu mai corespund realităților. În scopul creării condițiilor optime la instruire de formare continuă, Consiliul Institutului Național al Justiției, organul suprem de conducere al INJ, a modificat Regulamentul INJ din 7 mai 2012, majorând cheltuielile de hrană pentru participanții la seminare. Inspekția financiară a Ministerului Finanțelor, efectuând con-

trolul financiar pe anul 2012, a constatat că, prin respectiva hotărâre a Consiliului, Institutul și-a permis cheltuieli în plus la capitolul dat.

Conform hotărârii de Guvern nr. 845 din 26.07.2004 (pct.16 alin.2), la instruire de perfecționare profesională, funcționarilor publici li se asigura cazare și hrană gratuită. Potrivit art.14 alin. (4) din Legea nr.544 din 20.07.1995, judecătorii au dreptul la instruire continuă în mod gratuit, dar specialiștii de la Ministerul Finanțelor susțin că Legislativul nu a avut în vedere și hrana gratuită. Acum, dat fiind faptul că, în urma controlului efectuat de Inspekția financiară, s-a ajuns la concluzia că judecătorii, procurorii și alți specialiști din sistemul justiției trebuie să suporte personal cheltuielile de hrană în timpul instruirii, INJ se conduce de pct.5.2. al Hotărârii Guvernului nr.1151 din 02.09.2002.

INJ a propus proiectul unei hotărâri de guvern prin care să fie stabilite normativele pentru asigurarea unor condiții optime de instruire – cazare, hrană, echipament etc., dar susținerea acestui proiect este tergiversată, fără a se ține cont de faptul că INJ nu are posibilități de a organiza seminare cu durata mai mare de o zi, iar participanții la seminarele cu durata de o singură zi nu dispun de dreptul la diurnă. Chiar dacă ar primi diurne, participanții la instruire nu au unde lua masa, deoarece INJ nu dispune de o cantină.

În Planul de implementare a Strategiei de reformare a sectorului justiției în anii 2011-2016, au fost planificate mijloace financiare pentru construcția în 2015 a unui bloc hotelier cu cantină în curtea INJ, ceea ce ar fi epuizat problemele menționate mai sus, dar în anul curent aceste mijloace au fost excluse din bugetul INJ pentru anul 2015. Totodată, a fost micșorat considerabil bugetul pentru reforma și consolidarea INJ. Aceste fapte vorbesc, în ansamblu, despre atitudinea față de implementarea Strategiei de reformă a sectorului justiției, iar la concret: îi vor face pe specialiștii din sectorul justiției să neglijeze instruirea continuă.

Asemenea intervenții pe parcursul implementării Strategiei de reformă a justiției în anii 2011-2016 ar putea să-i facă pe reprezentanții Consiliului Europei și ai Uniunii Europene sosiți în Moldova la sfârșitul lui 2016 să repete fraza auzită zilele trecute în timpul prânzului la INJ - „Oh, my God...”, ceea ce în română ar însemna: „O, Doamne...” sau „Doamne ferește...”

O personalitate notorie în domeniul dreptului

Mihai Tașcă,
doctor în drept

Trei dintre absolvenții primei promoții a Facultății de Drept a USM, înființată în anul 1959, care s-au dedicat activității didactico-științifice și au reușit o carieră deosebită, sunt profesorii Alexandru Cojuhari, Vladimir Lavric și Trofim Carpov. Primul dintre aceștia are indicat în carnetul său de muncă doar un singur loc - Facultatea de Drept a USM.

Alexandru Cojuhari s-a născut la 13 august 1935 în comuna Trestieni, r-nul Briceni. În 1955 a absolvit Școala Normală (Pedagogică) din Soroca. În 1959-1964 este student la Facultatea de drept a Universității de Stat din Moldova. După absolvirea facultății, cu Magna cum laude, este repartizat de Comisia de Stat la Catedra drept civil și procedură civilă a Facultății de Drept, în funcție de asistent, unde își continuă activitatea până în prezent. Fără a se retrage din funcțiile de serviciu, a pregătit și a susținut, la Universitatea de Stat „Taras Șevcenko” din Kiev, teza de doctor în drept (1971) și teza de doctor habilitat în drept (1991), specialitatea Drept privat (Drept procesual civil).

În 1968 i s-a conferit titlul didactic de lector superior, în 1979 - titlul didactico-științific de conferențiar universitar și, în 1992, titlul științific de profesor universitar la Catedra drept civil și procedură civilă, USM. În perioada 1989-2012 deține funcția de șef al Catedrei de drept și procedură civilă din cadrul Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova. Din 2010 este profesor la Catedra drept procesual civil, Facultatea de Drept a Universității de Stat din Moldova.

Pe parcursul a 48 ani de activitate didactico-științifică la Facultatea de Drept a USM ține prelegeri și lecții practice la disciplina fundamentală a jurisprudenței Drept procesual civil, citește cursuri speciale, conduce pregătirea tezelor de licență, masterat și doctorat și alte activități didactice.

Alexandru Cojuhari acordă o atenție sporită pregătirii tinerilor cercetători științifici - sub conducerea sa au pregătit și susținut teze de doctor în drept 13 doctoranzi, cetățeni ai Moldovei și din străinătate (Vietnam, Germania, Iran, România).

În decurs de 10 ani (1993-2003), a exercitat funcția de președinte al primului Consiliu științific specializat de conferire a titlurilor științifice în domeniul dreptului. Odată cu reformarea consiliilor științifice de susținere a tezelor de doctorat, în 2003 a fost confirmat ca președinte al noului Consiliu științific specializat, abilitat cu dreptul de a conferi titluri științifice de doctor în drept și doctor habilitat în drept la specialitatea Drept privat: DH 12.00.03 - Drept civil; Dreptul familiei; Drept procesual civil; Drept internațional privat - funcție pe care o exercită și actualmente. Pe parcursul activității sale în calitate de președinte al consiliilor menționate, sub președinția sa au fost susținute trei teze de doctor habilitat în drept și 70 teze de doctor în drept, dintre care 51 au fost susținute de cetățeni moldoveni, iar 22 - de cetățeni străini.

Din 1999 este membru al Asociației Internaționale în Drept Procesual. Ca membru al acestei asociații, în ultimii 10 ani a participat la diferite foruri științifice internaționale.

Concomitent cu activitatea didactico-științifică la Facultatea de Drept a Universității de Stat din Moldova, prof. A. Cojuhari contribuie la elaborarea și perfecționarea legislației Republicii Moldova prin participarea sa în diferite comisii la pregătirea proiectelor de legi, cât și prin depunerea concluziilor asupra lor. A activat în calitate de membru al Consiliului științifico-consultativ pe lângă Curtea Supremă de Justiție, al Consiliului pentru problemele științei și dezvoltării umane durabile de pe lângă Președintele Republicii Moldova, al Consiliului științifico-consultativ pe lângă Curtea Constituțională, al grupului de experți ai Comisiei Superioare de Atestare în științe socio-umane.

Activitatea didactico-științifică a lui Alexandru Cojuhari este apreciată cu numeroase diplome ale USM și ale Ministerului Educației. Este decorat cu Medaliiile - „Meritul Civic” și „Veteran al Muncii”. În 2011 i s-a conferit Ordinul de Onoare. Iar noi știm că majoritatea discipolilor săi sunt gata oricând - drept recunoștință - să-l surprindă cu o floare.